

TAMPEREEN
AMMATTIKORKEAKOULU

SIJAA YKSITYISELLE LASTENSUOJELULLE

Pirkanmaan Sijaishuoltoyksiköiden Yhdistys ry,

Sijan kehittämispäivä 2016

Katriina Jokinen

Opinnäytetyö
Joulukuu 2016
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosionomi-YAMK

TIIVISTELMÄ

Tampereen ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma

JOKINEN KATRIINA:

Sijaa yksityiselle lastensuojelulle

Pirkanmaan Sijaishuoltoyksiköiden Yhdistys ry, Sijan kehittämispäivä 2016

Opinnäytetyö 90 sivua, joista liitteitä 8 sivua
Joulukuu 2016

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on olla osana Pirkanmaan Sijaishuoltoyksiköiden Yhdistyksen toiminnan laadun kehittämistyötä. Pirkanmaan Sijaishuoltoyksiköiden Yhdistys ry:n, eli Sijan jäseniä ovat 12 yksityistä Pirkanmaalla toimivaa palveluntuottajaa, jotka tarjoavat erilaisia lastensuojelun palvelukokonaisuuksia. Heidän kanssaan yhteistyössä suunnitellun tutkimuksen tarkoituksena on tuoda esiin sijaishuollon menestystekijöitä vaikuttavuuden, osallisuuden sekä laadun ja arvojen näkökulmasta. Opinnäytetyön tavoitteina on käytänteiden yhdenmukaistaminen, laatutyön vahvistaminen, yritysten markkinoiminen sekä hyvän työn näkyväksi tekeminen.

Tutkimus on luonteeltaan kvalitatiivinen ja se mukailee palvelumuotoilun ideaa, jonka johtoaikutuksena on luoda sellaista palvelua, joka vastaa suoraan asiakkaan tarvetta. Tutkimusmenetelmänä käytettiin osallistavaa ideariihettä ja tutkimusaineisto analysoitiin aineistolähtöisen sisällönanalyysin avulla käyttäen kehittämispäivänä nauhoitettua materiaalia ja miellekartan muistiinpanoja. Kehittämispäivään osallistui kuusi Sijan työntekijää, joiden kanssa aineisto koottiin.

Tutkimustulokset osoittavat, että lastensuojelun sijaishuolto vaikuttaa lapsen elämään hyvin kokonaisvaltaisesti, parantaen sekä lapsen psykofyysissosiaalista toimintakykyä, että terveyttä. Osallisuuden tukemisen voidaan ajatella olevan lapsen ja aikuisen välinen yhteistyöprosessi, jossa edetään lapsen ehdoilla, mutta aikuisjohtoisesti. Kun tarkastellaan sijaishuollon laadun kehittämistä, tarvitaan ennen kaikkea myönteistä suhtautumista kehittämiseen. Tarpeiden tai resurssien puute ei saa poissulkea itse kehittämistyöhön ryhtymistä. Kehittämistarpeita koettiin olevan esimerkiksi itse lastensuojeluprosessissa, mutta myös sijaishuollon työntekijän perustehtävään liittyen. Tärkeimpänä arvona sijaishuollon työtä tehdessä pidetään kokonaisvaltaista ihmisyyden kunnioittamista, jossa huomioituna on sekä työntekijä- että lapsinäkökulma.

Tämä tutkimus osoittaa, että sijaishuolto on tärkeää ja vaativaa ruohonjuuritasolla tapahtuvaa työtä, jossa moni asia vaikuttaa toiseen ja selkeät syy-seuraussuhteet ovat hahmotettavissa. Sijaishuoltotyöllä on selkeät positiiviset vaikutukset lapsen elämään, mitä on tärkeä tuoda esiin valtakunnallisesti. Laadun kehittämisen tulee olla osan yksikön perusarkea. Jatkossa olisi tärkeää panostaa valtakunnalliseen vuoropuheluun sekä sijaishuoltoa tarvitsevien lasten tarpeista ja tilanteista, että niistä positiivista vaikutuksista, joita nykyinen sijaishuolto tarjoaa. Tällä tavoin nämä kyettäisiin turvaamaan myös jatkossa niiden resurssien puitteissa, jotka yhteiskunta asettaa.

Asiasanat: sijaishuolto, vaikuttavuus, osallisuus, laatu, arvot

ABSTRACT

Tampereen ammattikorkeakoulu
Tampere University of Applied Sciences
Master's Degree Programme in Social Service

JOKINEN KATRIINA:

Give ground for private child protection
A Development Day of the Pirkanmaa Foster Care Units' Association 2016

Master's thesis 90 pages, appendices 8 pages
Joulukuu 2016

The purpose of this study is to be part in developing the operational quality of the Pirkanmaa Foster Care Units' Association, Sija, highlighting success factors for foster care from the perspective of effectiveness, participation, quality and value. The objectives of this study were to practice harmonization, to strengthen the quality of working, to market businesses and to bring up job well done.

The thesis was qualitative in nature, and based on the idea of service design. The used research method was brainstorming and the data were analyzed using content analysis based on material recorded on the development day and the mind map notes.

The results reveal that foster care affects a child's life in a very comprehensive way, improving the child's psychological, physical and social functionality and health. Supporting child's participation is a cooperation between the child and the adult. A positive approach to the development of quality is needed above all. The development needs were, for example, the child protection process itself, but also the basic tasks of the employee in foster care. The main value of the foster care work is considered a holistic respect for humanity.

In the future, it would be important to invest in national dialogue, both about the needs and situations of children in need of foster care as well as the benefits and positive effects that the current foster care provides. Quality development should be part of the everyday life in the foster care unit.

Key words: foster care, effectiveness, inclusiveness, quality, value

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	5
2	SIJAISHUOLTO LAPSEN KASVUA JA KEHITYSTÄ TUKEMASSA	7
	2.1 Lastensuojelun tilannetta tarkastellessa	8
	2.2 Lait, suositukset ja kelpoisuusehdot	10
	2.3 Pirkanmaan Sijaishuoltoyksiköiden Yhdistys ry	12
	2.4 Tutkimuksen tarkoitus, tavoitteet ja tutkimuskysymykset.....	16
3	HYVÄN SIJAISHUOLLON AINEKSET	17
	3.1 Vaikuttavuutta arvioimassa.....	17
	3.2 Osallisuutta tukemassa.....	20
	3.3 Laatua kehittämässä.....	23
	3.4 Arvoja vaalimassa.....	27
	3.5 Yhteenvetoa	30
4	MENETELMÄLLISET LÄHTÖKOHDAT	32
	4.1 Kvalitatiivinen tutkimus.....	33
	4.2 Ideariihi aineistonkeruumenetelmänä	35
	4.3 Aineistolähtöinen sisällönanalyysi.....	38
5	LAPSEN HYVINVOINTIA YHTEISTYÖN, KEHITTÄMISEN JA ARVOJEN KAUTTA	47
	5.1 Psykofyysissoosiaalinen toimintakyky ja terveys.....	47
	5.2 Osallisuutta yhteistyötä tehden	51
	5.3 Kehittämismyönteisyys laadun perustana.....	55
	5.4 Ihmisyden kunnioittaminen	60
6	JOHTOPÄÄTÖKSET	65
	6.1 Kehittäminen jatkossa.....	65
	6.2 Tutkimuksen luotettavuuden tarkastelua	70
7	POHDINTA.....	73
	LÄHTEET	76
	LIITTEET	82
	Liite 1. Esitietolomake.....	82
	Liite 2. Kehittämispäivän eteneminen.....	83
	Liite 3. Ideariihirunko teemoittain.....	84
	Liite 4. Miellekartat	86
	Liite 5. Yhdistyksen säännöt	87

1 JOHDANTO

Lasten ja nuorten hyvinvointi on ollut keskustelun ja huolen aiheena jo pitkään, yleistyen 1990-luvulta lähtien, kun lastensuojelun kuormitus alkoi kasvaa laman myötä. Viime vuosien perhetragediat ovat lisänneet erityistä huolta lapsiperheiden jaksamisesta ja sijoituksessa olevien lasten määrä Suomessa on varsin korkea asukaslukuun nähden. Perheiden tilannetta kuormittavat päihteiden käyttö, perheväkivalta, kasvattamiseen liittyvät vaikeudet, perheen sisäiset ristiriidat, vanhempien psyykkiset vaikeudet tai huono-osaisuus (Rousu & Holma 2003, 11.) Nämä tekijät ovat pysyneet samoina vuodesta toiseen ja edellä mainittujen seikkojen vuoksi edelleen tarvitaan lastensuojelua ja lastensuojelupalveluita. Sen lisäksi, että huoli lapsista ja perheiden ongelmien lisääntymisestä on kasvanut, huolta ja keskustelua aiheuttaa myös se, millä tavoin yhteiskunnan tarjoamat tukipalvelut kykenevät vastaamaan näihin haasteisiin ennaltaehkäisemällä, mutta myös tarjoamalla korjaavia tukitoimia, kuten lastensuojelun sijaishuoltoa.

Rousun & Holman (2003, 12) mukaan lasta suojaavia tekijöitä ovat sekä sijoitusten vähäinen määrä, että sijoittamisen oikea-aikaisuus. Näiden turvaamiseen liittyy tänä päivänä valitettavan paljon haasteita. Edes sijaishuoltopaikkojen lisääntynyt määrä ja moninaisuus eivät ole kyenneet takaamaan sitä, että lasten yksilöllisiin haasteisiin kyettäisiin löytämään aina asianmukainen hoito- tai tukimuoto (Rousu & Holma 2003, 19). Keskustelua herättää myös sijaishuollon hyödyt ja haitat – huostaanotto ja kotoa lähteminen ovat itsessään jo traumatisoivia tekijöitä. Usein voidaan joutua punnitsemaan olisiko kuitenkin enemmän lapsen edun mukaista, jos hän jäisi asumaan kotiinsa, vaikka kasvuolot sielläkään eivät täysin vastaisi sosiaalista normia. (Doyle 2007, 25.)

Sosiaali- ja terveysministeriö on tehnyt selvityksen lastensuojelun tilasta vuonna 2013 ja laatinut listan toimenpide-ehdotuksista, joissa määrätään muun muassa lisäämään lastensuojelun kehittämistyötä. (Toimiva lastensuojelu 2013, 6, 69.) Ajan henkeen kuuluu olennaisesti pohtiminen, millä tavoin nykyaikainen lastensuojelu onnistuu annetussa tehtävässään. Tämä onnistumisen prosessi on vahvasti osa lastensuojelun ohjausta, johtamista ja kehittämistyötä sekä yksityisellä, että julkisella sektorilla. Lastensuojelun ammattilaiset ovat velvollisia tarjoamaan juuri sellaista palvelua, joka vastaa lasten ja perheiden tarpeita. Kun tarkastellaan lastensuojelupalvelujen toteutumista ja onnistumista, palveluja

peilataan lakiin, suosituksiin ja laatukriteereihin. Palvelujen onnistumista voidaan arvioida myös pohtimalla kuinka lastensuojelupalvelua tuottavat organisaatiot kykenevät toteuttamaan perustehtävänsä arjen työssä ja kuinka asiakastyölle asetetut tavoitteet tulevat toteutuneiksi. Lisäksi arviointiin ja mittaamiseen kuuluu olennaisesti palautteen kerääminen sekä palvelua käyttäviltä asiakkailta että eri verkostoilta, jotka kuuluvat prosessiin, kuten lastensuojelun sijaishuollossa esimerkiksi vanhemmat, sijoittavat kunnat ja muut yhteistyötahot. (Rousu & Holma 2004, 8-11.) Tässä opinnäytetyössä lastensuojelun sijaishuollon toteutumista pohditaan työn vaikuttavuuden, asiakkaan osallisuuden ja lastensuojelun laadun sekä työtä ohjaavien arvojen näkökulmasta, joiden kokonaisuus muodostaa hyvän sijaishuollon ainekset.

Sijaishuollon vaikuttavuuden tutkimisessa pyritään nostamaan esiin niitä tekijöitä, jotka ovat aikaansaaneet muutoksen. Lastensuojelutyössä toivottu suunta on aina muutos parempaan lapsen asioissa. (Pohjola, Kemppainen & Väyrynen, 2012, 52.) Kun puhutaan lapsen osallistamisesta, voidaan ajatella osallistumisen tunteen lisääntyvän sitä mukaa, mitä enemmän lapsi saa itse vaikuttaa omaan sijaishuoltoprosessiinsa (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2015). Vaikuttavuuden ja osallisuuden lisäksi sijaishuollon perustana ovat laatu ja arvot. Lastensuojelutyössä laatutyön pääasiallinen tavoite on vastata hädässä olevan lapsen tarpeeseen ja kun laatua kehitetään, voidaan ajatella myös palvelujen paranevan. (Mikkola 1999, 6-9). Arvot taas ohjaavat koko toimintaamme ja määrittävät, mikä on elämässä hyvää ja tärkeää (Niiranen, Seppänen-Järvelä, Sinkkonen & Vartiainen 2010, 115–117).

Kun vielä tarkemmin pohditaan, mitä lastensuojelun sijaishuollossa oleva asiakas, lapsi, tarvitsee, voidaan todeta, että sijaishuollon on tarjottava hänelle erityisesti turvalliset olosuhteet ja aikuiset, jatkuvuutta elämäänsä, hänen erityistarpeitaan vastaavat tukitoimet sekä toivoa tulevaisuuteen. Erilaisten tutkimusten valossa voidaan myös todeta, että lapsi kaipaa enemmän hänen osallistumisensa mahdollistamista aikuisten ja yhteiskunnan taholta, osallisuuden tunteen vahvistumista sekä mahdollisuutta vaikuttaa omiin asioihinsa. Tutkimukset todistavat myös, että lastensuojelutyön on kehityttävä enemmän lasten tarpeita vastaaviksi. Voidaan ajatella, että erityisen vahvaa tukea tarvitseva lapsi tarvitsee myös erityisen korkeatasoista ja laadukasta palvelua, mikä asettaa suuria haasteita lastensuojelupalvelujen kehittämistyölle. Tämän tutkimuksen tehtävänä on kuvata ja kartoittaa sijaishuoltoa vaikuttavuuden, osallisuuden, työn laadun ja arvojen näkökulmasta.

2 SIJAISHUOLTO LAPSEN KASVUA JA KEHITYSTÄ TUKEMASSA

Lastensuojelutyön kenttä on moninainen ja tälle kentälle mahtuu monia eri tahoja ja toimijoita, joiden tavoitteena on sekä lapsen hyvinvoinnin tukeminen, että sen toteutuminen. Voidaan pitää itsestään selvänä asiana, että lapset ovat riippuvaisia niistä aikuisista, jotka ovat velvoitettuja huolehtimaan heistä. Jos lapsen vanhempien voimat eivät jostain syystä riitä huolehtimaan ja turvaamaan lapsen kasvua ja kehitystä, on yhteiskunnan tehtävä ja tarkemmin sanottuna viranomaisten mahdollisuus ja velvoite varmistaa, että lapsen kasvu ja kehitys vanhempien voimattomuudesta huolimatta etenisi toivotulla tavalla. (Heinonen 2016, 243.)

Lastensuojelun asiakkuudessa ovat siis aina olleet ne turvattomat lapset, joiden hyvinvoinnin turvaaminen ja pahoinvoinnin vähentäminen on lastensuojelun työntekijöiden tärkein työtehtävä. Näiden lasten kokema pahoinvointi voi ilmetä monin eri tavoin. (Kananaja, Lähteinen & Marjamäki 2011, 173.) Reivisen ja Vähäkylän (2013, 164) toimittamassa teoksessa ”Ketä kiinnostaa? Lasten ja nuorten hyvinvointi ja syrjäytyminen” todetaan, että lasten kanssa työskentelevien tehtävänä on puuttua hyvinvoinnin puutteisiin. Silloin, kun hyvinvointi on tavoitteena, keskustelu on usein ongelmalähtöistä, koska lastensuojelussa työntekijöiden työtehtävänä on ongelmien huomaaminen, niihin puuttuminen, niiden ehkäiseminen sekä korjaaminen.

Usein lastensuojelun toimenpiteiden kohteiksi joutuvien lasten oireilun ja pahoinvoinnin taustalla on vanhempien mielenterveys- ja päihdeongelmat, psyykkiset ja tunne-elämän ongelmat, koulunkäyntiin liittyvät vaikeudet sekä lasten päihteidenkäyttö. Monenlaiset muutokset arjessa voivat myös heikentää perheen sisäistä koheesiota niin voimakkaasti, että pahoinvointi nousee hyvinvoinnin edelle. Tällaisia muutoksia voi olla esimerkiksi asuinpaikan, työpaikan tai koulun vaihto, mitkä osaltaan voivat vaikuttaa dramaattisesti lapsen kokemaan hyvinvointiin ja turvallisuuden tunteeseen. (Kananaja ym. 2011, 173.) Lasten kokeman pahoinvoinnin taustalla voi usein olla myös psyykkistä ja fyysistä väkivaltaa, ja he ovat voineet joutua tulleensa hyväksikäytetyiksi tai kokemaan hyvin traumaattisia tapahtumia (Partanen 2005, 18). Seuraavassa kuvataan, millä tavoin, millaisten palvelujen avulla sekä minkä lakien ja kriteerien turvin traumatisoituneita, lastensuojellisia toimenpiteitä tarvitsevia lapsia yhteiskunnassamme tuetaan.

2.1 Lastensuojelun tilannetta tarkastellessa

Lastensuojelutyö jaetaan karkeasti julkiseen, kolmanteen ja yksityiseen sektoriin. Myös näiden eri toimijoiden määrä ja osallisuus ovat vaihdelleet yhteiskunnassa eri aikakausina. Tällä hetkellä sosiaalipalvelujen pääasiallisena tuottajana on julkinen sektori. Järjestöt ja yritykset vastaavat jäljellä olevasta noin 30 prosentin osuudesta. Yritysten osuuden on ennustettu kasvavan entisestään, kun vielä 1990-luvulla yksityisten yritysten osuus palveluntuotannosta oli alle kolme prosenttia. Voidaan puhua sosiaalipalvelujen ja tätä kautta myös lastensuojelupalveluiden markkinoista. Kunnat ostavat lastensuojelun laitos- ja perhehoidon palveluja noin 65 prosentin edestä yrityksiltä ja kolmannen sektorin palveluntuottajilta. (Toikko 2012, 62–65.)

Lastensuojelua toteutetaan monessa eri muodossa sekä yksityisellä että julkisella sektorilla – perheissä, sijaishuolto- ja perhekodeissa, lastensuojelulaitoksissa, ensi- ja turvakodeissa, avopalveluissa, kouluissa, päiväkodeissa, perheneuvoloissa ja sosiaalitoimistoissa. Tässä tutkimuksessa keskitytään lastensuojelulaitoksissa tapahtuvaan lastensuojelutyöhön, eli sijaishuoltoon. Huolimatta siitä missä työ tapahtuu, lähtökohdat ovat kaikilla samat: perusoikeuksiansa lisäksi lapsella on oikeus turvalliseen ja virikkeelliseen kasvuympäristöön sekä kehitykseen, joka on tasapainoinen ja monipuolinen. Lisäksi lapsi on aina etusijalla suhteessa erityiseen suojeluun. Kun kodin ulkopuolista sijoitusta joudutaan käyttämään, lapsella on erityisiä oikeuksia, jotka tulee huomioida ja taata. Nämä erityiset oikeudet määrittävät huostaanottopäätöksen, kiireellisen sijoituksen päätöksen tai hallinto-oikeuden väliaikaisen määräyksen kautta. Sijaishuollossa ollessaan lapsi on oikeutettu saamaan laadukasta ja lainmukaista sosiaalihuoltoa, hyvää kohtelua työntekijöiltä sekä sijaishuoltopaikan, joka vastaa lapsen tarpeita. (Saastamoinen 2010, 1-15.)

Sijaishuolto tarkoittaa siis sitä, että huostaan otettu tai kiireellisesti sijoitettu lapsi joudutaan sijoittamaan kodin ulkopuolelle hänen hoitonsa ja kasvunsa turvaamiseksi. Sijaishuoltopaikkaa valittaessa on otettava huomioon lukuisia tekijöitä, joita ovat muun muassa huostaanoton perusteet, lapsen yksilölliset tarpeet, sisarusuhteet sekä perheenjäsenten sijainti ja mahdollisuuksien mukaan myös puhuttu kieli ja kulttuurinen sekä uskonnollinen tausta. Kaikkien toiveet ja tarpeet on otettava huomioon. Sijaishuoltoa suunniteltaessa on myös selvítettävä, minkälainen kiintymyssuhde lapsella on syntynyt vanhem-

paansa ja minkälaisesta ihmissuhteesta lapsi tulee hyötymään sijaishuoltonsa aikana. Lapsella voi olla jo ennestään korjaavia ja häntä kannattelevia ihmissuhteita, joiden vaaliminen on lastensuojelussa tärkeää. Lapsi voi olla sekä ammattitaitoa vaativien toimenpiteiden, että täysin uuden kiintymyssuhteen tarpeessa, joka lapsella on vain osittain kehittynyt tai puuttunut elämästä kokonaan. (Kananaja ym. 2011, 202.)

Nykyään perinteisen keskusteleavan auttamistyön rinnalle ovat muotoutuneet erilaiset sosiaalityön työmenetelmät ja toiminnallisuus yleisesti ottaen. Tämä muutos lienee pysyvä ja erilaiset työmenetelmät ovat kehittyneet nopeasti ja niistä on tullut osa työn tekemisen arkea. Menetelmäosaaminen edellyttää kuitenkin ammattitaitoa, jotta toiminta olisi tavoitteellista ja laadukasta. Vuoden 2004–2007 Stakesin Hyvät käytännöt – ohjelmaan on koottu menetelmiä ja työkaluja, joiden on koettu olevan toimivia ja joiden avulla on saatu aikaan hyviä tuloksia asiakastyössä. Tällaisiin onnistuneisiin asiakastyön tilanteisiin näine työmenetelmineen liittyy olennaisesti työntekijän hyvä tilannetaju ja ammattitaito sekä työntekijän ja asiakkaan välinen positiivinen ja rakentava kohtaaminen. (Timonen-Kallio 2009, 8-12.) Toiminnallisen painotuksen rinnalla kulkee myös pyrkimys asiakaslähtöisyyteen, kansalaisen aktiivisuuden ja vastuun lisäämiseen, asiakkaan oikeuksien toteutumiseen ja toteuttamiseen sekä asiakkaan oikeuteen valita itsellensä mieleiset palvelut (Toikko 2012, 65–67).

Nykyaikana tehtävää lastensuojelutyötä leimaavat myös monenlaiset haasteet ja varjopuolet. Asiakasmäärät ovat kasvaneet ja lasten kokema psykososiaalinen pahoinvointi on lisääntynyt ja monimutkaistunut. Tämän vuoksi erilaisten tukipalvelujen tarve sekä kehittyminen luonnollisesti kasvaa eivätkä olemassa olevat henkilöstöresurssit ole välttämättä kyenneet vastaamaan tarpeeseen. Myös käytössä olevien menetelmien riittävydessä, tuloksellisuudessa ja laadussa on todettu olevan puutteita. Varjopuolena on myös havaittu, ettei lapsen erityisiä tarpeita oteta tarpeeksi hyvin huomioon palvelujen kehittämisessä, mikä on ristiriitaista, koska asiakaslähtöisyyttä juuri korostetaan. Palautetta kentältä on tullut myös siitä, että lastensuojelutyön työolosuhteet ja työelämän laatu eivät aina ole sitä, mitä niiden pitäisi olla. (Rousu & Holma 2004, 16.) Keskustelua on käyty myös siitä, kuinka vähäiset resurssit hankaloittavat eettistä toimintaa. Yleisesti ottaen voidaan todeta, että sosiaalialan työntekijöiden käsitys resurssien riittävydestä poikkeaa suuresti lainsäätäjien näkökulmasta ja asetuksista. Näitä annettuja asetuksia, resurssien määrää tai velvoitteita sosiaalityöntekijä ei kuitenkaan voi sivuuttaa. (Kananaja ym. 2011, 131.)

Rousu & Holma (2004, 17) toteavat myös, että vasta lähiaikoina on alettu korostaa tuloksellisuutta ja työn vaikuttavuuden arviointia. Tuloksellisuudellakin on kääntöpuolensa: liika paine kuormittaa työntekijöitä, mutta työn vaikuttavuuden mittaaminen ja tulosten esiin tuominen voisivat osaltaan helpottaa tätä kuormitusta. Tuloksellisuuteen liittyy olennaisesti myös kustannustehokkuuden tavoittelu, jonka seuraaminen on toisaalta hyvin haasteellista. Kuitenkin edellä mainitut asiat huomioon ottaen ja näiden onnistuminen olisi keskeistä asiakaslähtöisyyden toteutumisessa sekä laadun ja oikea-aikaisuuden varmistamisessa. (Rousu & Holma 2004, 16–17.)

Huolimatta siitä, että lastensuojelun nykytilannetta varjostavat monenlaiset haasteet ja paineet, ei yksiselitteistä pahoinvoinnin syytä useinkaan voida paikantaa. Toisinaan syyt ovat helposti löydettävissä, mutta usein työntekijällä voi mennä pitkään, kunnes kokonaistilanne on hahmotettavissa. Ei siis ole turhaan todettu, että perheiden haasteet ovat moninaisia, nopeasti kehittyviä ja hyvin yksilöllisiä. (Kananaja ym. 2011, 173–174.) Tämän vuoksi myös lastensuojelupalvelujen tulisi kehittyä, jotta reagointi olisi mahdollisimman nopeaa, oikea-aikaista, vaikuttavaa ja mikä myös tärkeää – laadukasta. Tämä tutkimus kokoaa 12 lastensuojeluyksikön tarjoamat palvelut yhteen vahvuuksineen ja heidän kehittämisideoineen.

2.2 Lait, suositukset ja kelpoisuusehdot

Olennaisena määrittävänä tekijänä lastensuojelutyössä ovat lait, suositukset ja henkilöstöä koskevat kelpoisuusehdot. Ne toimivat ikään kuin kehyksinä työn tekemiselle ja sen järjestämiselle. Lapsen etu on aina etusijalla. Vuoden 1991 YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksessa on säädetty lapsen oikeuksista. Tämä on kansainvälinen ihmisoikeussopimus, joka velvoittaa sopimusvaltioita kunnioittamaan ja noudattamaan lapsen edun mukaista toimintaa. Sopimuksen mukaan lapsia ovat kaikki alle 18-vuotiaat. (Yleissopimus lapsen oikeuksista 60/1991.) Tämän lisäksi Suomen perustuslaki velvoittaa, että lasten kohtelun on oltava tasa-arvoista ja yksilöllistä, sekä heidän tulee saada vaikuttaa asioihinsa kehitystaso huomioon ottaen. (Suomen perustuslaki 731/1999.)

Jos lapsen kokema pahoinvointi on niin voimakasta, etteivät vanhemmat yksin pärjää tilanteessa, on Suomen yhteiskunnan velvoite puuttua ja auttaa perhettä. Tämä apu ei pe-

rustu vapaaehtoisuuteen, vaan on lastensuojelulain määräämää. Tietyissä tilanteissa lastensuojeluviranomaisten on toimittava perheen tahdosta huolimatta. Kaikki viranomais-ten tekemät toimet ovat määritelty lastensuojelulaissa. Lastensuojelun järjestäminen on kunnan tehtävä ja sosiaalityöntekijät vastaavat siitä käytännössä. Lastensuojelulain (417/2007) tavoitteena on ”turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun”. Lastensuojelulaki on lastensuojelun ydin, johon on kirjattu myös sijaishuoltoa koskevat säädökset. Laki määrittää muun muassa, että lasta on kuultava häntä koskevissa päätöksissä. Lastensuojelulain pykälät 49 § - 60 § määrittävät sijaishuoltoa koskevat säädökset ja pykälät 61 § - 74 § avaavat sijaishuollon rajoittamistoimenpiteitä koskevat säädökset. Lapsen sijaishuolto voidaan toteuttaa perhehoitona, laitoshuoltona tai muilla lapsen tarpeita edellyttävillä tavoilla. (Lastensuojelulaki 417/2007.)

Lastensuojelulain määritelmän mukaan lastensuojelulaitoksia, joissa lapsen sijaishuoltoa voidaan järjestää, ovat lastenkodit, nuorisokodit sekä koulukodit. Lastensuojelulaitokset ovat yleensä valtion, kuntien tai yksityisten yhteisöjen ylläpitämiä. (Lastensuojelulaki 417/2007.) Tämän tutkimuksen kohderyhmä koostuu yksityisistä palveluntuottajista, jotka tarjoavat lastensuojelupalveluja pääasiassa laitoshoidon. Yksityistä palveluntuottajaa sitoo laki yksityisistä sosiaalipalveluista (922/2011). Jos palveluja tuotetaan ympärivuorokautisesti ja jatkuvasti, toimintaa varten on saatava lupa oman alueen aluehallintovirastosta (AVI). Mikäli toimintaa järjestetään useilla eri alueilla, lupa haetaan sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valvirasta. Toimiluvan myöntämiselle on tarkat edellytykset ja yksityisten lastensuojelulaitosten valvonnasta on omat säädöksensä. (Laki yksityisistä sosiaalipalveluista 922/2011.)

Laki ei ole tarkkaan määritellyt sitä, miten lastensuojelulaitos määritellään ja mitkä ovat lastensuojelulaitokset edellytykset, jotta säännökset eivät tarpeettomasti estäisi mahdollisten uusien sijaishuollon toimintamuotojen kehittämistä. (Saastamoinen 2010, 89). Sijaishuoltoyksiköillä on kuitenkin kaikilla oma perustehtävänsä sekä toiminta-ajatus, jotka määrittävät mitä varten toiminta on perustettu. Lastensuojelun sijaishuoltoa määrittävät lakien lisäksi myös erilaiset linjaukset sekä laatukriteerit. Lisäksi sijaishuollon toteuttamista valvotaan sijoittaja- sekä sijoituskunnan, Valviran ja aluehallintovirastojen toimesta. (Toimiva lastensuojelu 2013, 10–11.)

Yksityisen lastensuojelulaitoksen perustamiseen tarvitaan lupa aluehallintovirastolta. Toimiluvan myöntämisen edellytyksistä ja yksityisten laitosten valvonnasta on säädetty lailla yksityisten sosiaalipalvelujen valvonnasta. Yleisesti ottaen lastensuojelulaki määrittää laitoshuollolle asetettuja laadun edellytyksiä varsin väljästi. Toimitilojen osalta laki määrittää, että toimitilojen on oltava riittävät ja asianmukaiset. Toimitilojen laatukriteerejä on lisäksi tarkennettu sosiaali- ja terveysministeriön toimesta vuonna 2000. SOSPA-työryhmä totesi, että pitkäaikaisen asumisen edellytys on oltava kodinomaisuus. Toimitilojen tulee tarjota lapselle mahdollisuus yksityisyyteen ja yhteiseen tekemiseen. Lastensuojelun Keskusliitto on laatinut vuonna 2004 sijaishuollon valtakunnalliset laatukriteerit, joissa säädetään muun muassa henkilöstön määrä ja heidän ammattitaitonsa. (Saastamoinen 2010, 90–92.)

Lastensuojelulaki määrittää lastensuojeluyksiköiden asiakasmäärien lisäksi myös henkilöstöön liittyvät ehdot. Myös sosiaalialan työntekijöiden kelpoisuusehdoista on säädetty laki; laki sosiaalialan ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista (272/2005). Lastensuojelulaitoksen henkilöstön kelpoisuudesta säädetään lastensuojelulain 60 §:ssä. Myös henkilöstön määrästä on olemassa säädös lastensuojelulain 59 §:ssä. Lastensuojelulaitoksen asumisyksikössä saa asua enintään seitsemän lasta, mutta samassa rakennuksessa voi olla useita eri asumisyksiköitä tai osastoja. Yhdessä rakennuksessa saa kuitenkin asua enintään 24 lasta ja työntekijöiden määrän on oltava riittävä suhteessa lasten määrään, mutta työntekijöitä on oltava kuitenkin vähintään seitsemän. Kelpoisuusehdot taas määrittävät, että lastensuojelulaitoksen henkilöstön tulee olla pääasiassa koulutettuneita sosiaalihuollon ammatillisiin tehtäviin. Myös asiakasprofiili tulee ottaa huomioon ja henkilöstön koulutusten tulee tukea asiakkaiden erityispiirteitä. (Saastamoinen 2010, 93–97.)

2.3 Pirkanmaan Sijaishuoltoyksiköiden Yhdistys ry

Pirkanmaan Sijaishuoltoyksiköiden Yhdistys ry eli Sija koostuu Pirkanmaan alueella toimivista yksityisistä lastensuojelulaitoksista, joilla kaikilla on pitkä kokemus lastensuojelun laitostyöstä. Vuoden 2016 lopussa yksiköitä oli 12 kappaletta. Nämä yritykset tarjoavat myös erilaisia avohuollon palvelukokonaisuuksia, perhekuntoutusta ja perhetyötä. Sija opastaa, kouluttaa ja valvoo yksiköitään, jotta yksiköissä tehtävä lastensuojelullinen työ olisi mahdollisimman laadukasta ja vaikuttavaa. Jäseneksi voi liittyä vain yritys, joka ei ole listautunut pörssiin. Yrityksen on hyväksyttävä yhdistyksen säännöt ja sitouduttava

toimimaan näiden periaatteiden mukaisesti. (Pirkanmaan Sijaishuoltoyksiköiden Yhdistys ry.)

Yhdistyksen tarkoituksena on edistää jäseninään olevien yritysten toimintaa, asemaa sekä edunvalvontaa. Tavoitteena on, että yhteistyö julkishallinnon ja yritysten välillä kehittyisi. Sija toimii myös yhteistyössä eri oppilaitosten, kuten esimerkiksi Tampereen ammattikorkeakoulun, kanssa samalla tuottaen ammatillista tietoa ja materiaalia. Sija on mukana myös Pirkanmaan alueelle sijoittuvissa hankkeissa. Yhdistys järjestää jäsenilleen myös opintomatkoja ja koulutuksia. Yhdistys tukee henkilökuntaansa myös työssäjaksamisessa sekä tarjoaa vertaistukea. (Pirkanmaan Sijaishuoltoyksiköiden Yhdistys ry.)

Yhdistyksen tärkein painopiste on yksiköissä asuvien lasten ja nuorten osallisuuden lisääminen ja vaikutusmahdollisuuksien lisääminen suhteessa omaan sijaishuoltoprosessiinsa. Tärkeää on saada lasten ja nuorten ääni kuuluviin ja kohdata heidät yksilöinä iloineen ja suruineen. Sija tukee lapsia ja nuoria myös toimimalla heidän edunvalvojinaan, joten kaiken kaikkiaan tavoitteena on lapsen ja nuoren kokonaisvaltainen tukeminen sekä sijaishuollon kehittäminen monipuolisemmaksi ja laadukkaammaksi. Yhdistyksen hallitukseen kuuluu jäsenyritysten johtajia sekä tässä opinnäytetyössä yhteyshenkilönä työelämään toimiva johdon työnhajaaja Helena Kekoni. (Pirkanmaan Sijaishuoltoyksiköiden Yhdistys ry.) Seuraavassa ovat yksiköt lyhyesti esiteltyinä.

Attendo Vilppo / Attendo Lastensuojelupalvelut Oy

Attendo Vilppo sijaitsee Ylöjärvellä ja tarjoaa seitsemälle lapselle sijaishuoltoa. Yksikössä on erityisosaamista lapsi- ja nuorisopsykiatriasta, vammaistyöstä ja maahanmuuttajataustaisten lasten ja nuorten kanssa tehtävästä työstä. Vilpossa turvataan lapselle muun muassa turvallinen ja virikkeellinen kasvuympäristö, aikuisen läsnäolo sekä mahdollisuus ylläpitää omaa kulttuuria ja uskonnollisuutta. (Attendo Vilppo.)

Holvikoti Oy

Holvikoti sijaitsee Ikaalisissa ja tarjoaa ympärivuorokautista sijaishuoltoa 4-17 -vuotiaille lapsille. Sijoitus voidaan tehdä joko avohuollon tukitoimena tai huostaanottona. Paikkoja Holvikodissa on yhteensä seitsemälle lapselle. Hoidon ja kasvatuksen painopisteitä ovat voimavarojen löytyminen, omiin kykyihin uskomisen, vastuun kantaminen sekä lapsen oma osallisuus. (Holvikoti.)

Jämsän Nuorisokoti / Novamit Oy

Jämsän Nuorisokoti sijaitsee nimensä mukaisesti Jämsässä ja tarjoaa sijaishuoltoa seitsemälle 10-17-vuotiaalle lapselle. Tämän lisäksi Jämsän Nuorisokoti tarjoaa jälkihuollon ohjausta. Yksikössä on erityisosaamista perhetyöstä sekä koulunkäyntiin ja mielenterveyteen liittyvistä ongelmista. (Jämsän Nuorisokoti.)

Lastenkoti Laukko / Vaahle Oy

Lastenkoti Laukko sijaitsee Vesilahdella ja kohderyhmänä ovat 4-13 -vuotiaat lapset. Huostaan otetut lapset ovat avohuollon tukitoimenpiteellä sijoitettuja. Yksikön toimintaperiaatteita ovat lapsen etu, vanhempien kunnioittaminen, avoimuus ja rehellisyys. Olenaisena osana toimintaa on yhteistyö lapsen lähiverkoston kanssa. Henkilökuntaan kuuluu seitsemän lastensuojeluun erikoistunutta, koulutukseltaan ja työkokemukseltaan monipuolista ohjaajaa. Yksikön arvoja ovat tasa-arvoisuus, yhteisöllisyys, oikeudenmukaisuus ja kunnioitus. (Laukon lastenkoti.)

Lastenkodit Kissankello ja Kissanminttu / Matiimi Oy

Lastenkodit Kissankello ja Kissanminttu ovat seitsemänpaikkaisia lastenkoteja, jotka sijaitsevat Lempäälässä ja Kuljussa. Yksiköt ovat tarkoitettu 7-17 -vuotiaille lapsille ja nuorille, jotka oirehtivat sosiaalisesti tai psyykkisesti. Yksikkö on ollut toiminnassa kymmenen vuoden ajan. Henkilökunta koostuu moniammatillisesta työryhmästä, joka on työskennellyt yksikössä pitkään. Toimintaperiaatteina on yhteistyö lapsen lähiverkoston kanssa ja yksikössä on valmiudet myös kotikouluun, kiireelliseen sijoittamiseen, jälkihuoltoon sekä perhetyöhön. (Matiimi Oy.)

Kumpuniitty Oy

Kumpuniitty Oy on yritys, joka on tarjonnut lastensuojelupalveluita vuodesta 2001 lähtien. Palvelutarjontaan kuuluu sekä lastenkoti-, että erityisyksikkötoiminta, asumisharjoittelu ja jälkihuolto, tukiasuminen, perhetyö, leiritoiminta ja opiskelijoiden työharjoittelut. Yksiköt sijaitsevat Ylöjärven alueella. Henkilökuntaan kuuluu lastenkotityöntekijöiden lisäksi myös oma sosiaalityöntekijä sekä konsultoivina työntekijöinä nuorisopsykiatri, psykologi, perheterapeutti ja sairaanhoitaja. Kumpuniityssä on kehitetty toimintamalli, jolla mahdollisesti karkaavat nuoret löydetään mahdollisimman nopeasti. (Kumpuniitty Oy.)

Kyröskartano, In Vivo Oy

Kyröskartano on Hämeenkyrön Kyröspohjassa sijaitseva ammatillinen erityisyksikkö, jonka toiminta on suunnattu 14–21 -vuotiaille huostaan otetuille nuorille. Henkilökunta koostuu kasvatusalan, sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisista, sekä muiden ammattialojen osaajista ja opettajista. Yksikön toimintaperiaatteena on tavoitteellinen kasvatusta, koulunkäynnin tukeminen ja elämäntaitojen harjoittelu. Kyröskartano tarjoaa myös jälkihuollon palvelua. (In Vivo Oy Kyröskartano.)

Muskettisoturit / Suomen Lastensuojelupalvelut Relativum Oy

Muskettisoturit sijaitsee Ylöjärvellä ja tarjoaa sijaishuollon palvelua seitsemälle 12-18 -vuotiaalle lapselle. Yksikön painopisteenä on välttää pitkäaikaista sijaishuollon tarvetta tarjoamalla perhetyötä. Henkilöstön erityisosaaminen koostuu lastensuojelutyön lisäksi psykiatriasta, kriisi- ja traumatyöstä, päihdekuntoutuksesta ja perhetyöstä. Työote perustuu kiintymyssuhdeteoriaan ja palvelumallina perhelähtöisyys. (Suomen Lastensuojelupalvelut Relativum Oy.)

Perhekoti Muuttolintu

Perhekoti Muuttolintu on kuusipaikkainen ammatillinen perhekoti, joka sijaitsee Tampereen ja Jyväskylän välillä Lylyn kunnassa/kylällä. Yksikkö on toiminut vuodesta 2007 lähtien ja se profiloituu kehitysvammaisille ja erityistä huolenpitoa tarvitseville lapsille ja nuorille, jotka ovat huostaan otettuja tai tarvitsevat avohuollon tukitoimia. Yksikön arvoihin kuuluu samanarvoisuus ja perhekodin molemmilla vanhemmilla on pitkä työkokemus lastensuojelusta. (Perhekoti Muuttolintu.)

Pienryhmäkoti Kaarikoto

Pienryhmäkoti Kaarikoto sijaitsee Valkeakoskella ja on Pelastakaa Lapset ry Valkeakosken paikallisyhdistyksen ylläpitämä yksikkö. Lastenkoti on seitsemänpaikkainen ja sijaishuollon lisäksi se tarjoaa myös jälkihuollon palvelua. Yksikkö on profiloitunut 6-18-vuotiaiden nuorten hoidon ja kasvun tukemiseen. Yksikkö on aloittanut toimintansa vuonna 1963. Kaarikoto tarjoaa kodinomaisen ympäristön, jossa taataan lapsen turvallinen kasvu sekä kehitys. Kaarikoto on voittoa tavoittelematon lastenkoti, jonka rahoitus toimintaan järjestyy kuntien maksamalla hoitopäivämaksuilla. Henkilökuntaan kuuluu kahdeksan työntekijää, jotka kaikki ovat työskennelleet yksikössä pitkään. (Kaarikoto 2016.)

Ryhmäkoti Raide

Ryhmäkoti Raide on seitsemänpaikkainen lastensuojeluyksikkö, joka sijaitsee Akaan Toijalassa. Sijoitukset avohuollon tukitoimina ja jälkihuollon palvelu ovat myös mahdollisia huostaanottojen lisäksi. Työskentelyyn kuuluu olennaisena osana ihmisen huomioon ottaminen, normaalin arjen tukeminen ja verkostoyhteistyö. Henkilökuntaan kuuluu seitsemän sosiaalialan koulutuksen omaavaa työntekijää. Työn tukena käytetään työntekijöiden kehittämää menneisyysmatkailu-mallia sekä Umbrella-menetelmää ja työkaluna arjessa toimii ratkaisukeskeisyys. (Ryhmäkoti Raide.)

Tuulimäen Nuorten ja Lasten Koti Oy

Tuulimäen Nuorten ja Lasten Koti Oy on seitsemänpaikkainen lastensuojeluyksikkö Kangasalla. Yksikkö tarjoaa sijaishuollon lisäksi myös avo- ja jälkihuollon palvelua kaiken ikäisille lapsille ja nuorille. Avohuollon paikkoja yksikössä on seitsemän ja yksikkö tarjoaa myös tilapäishoitoa lyhytaikaisiin sijoituksiin. Toiminta on aloitettu vuonna 1999 aluksi perhekodin muodossa, mutta vuonna 2005 yksikkö sai laitosluvat. Yksikön arvoja ovat elämänlaatu, työn laatu ja yhteisöllisyys. (Tuulimäen lastenkoti 2016.)

2.4 Tutkimuksen tarkoitus, tavoitteet ja tutkimuskysymykset

Tutkimuksen tarkoituksena on olla osa Pirkanmaan Sijaishuoltoyksiköiden Yhdistys ry:n, eli Sijan jäsenyritysten toiminnan laadun kehittämistyötä ja tuoda esiin yksiköiden menestystekijöitä vaikuttavuuden, osallisuuden, laadun ja arvojen näkökulmasta. Tutkimuksen tavoitteina on yhdenmukaistaa käytänteitä, vahvistaa yritysten tekemää laatutyötä, markkinoida yritysten toimintaa valtakunnallisesti ja korostaa hyvää työtä, jota työntekijät yksiköissään tekevät lasten ja nuorten hyväksi. Tutkimustehtävinä on yhteistyössä henkilökunnan kanssa kuvata työn vaikuttavuutta ja lapsen osallisuutta työhön, löytää suuntia yksiköiden laadun kehittämiseen sekä kartoittaa minkälaisen arvojen varaan sijaishuoltotyön tulisi perustua.

Tutkimuskysymykset:

1. Mitkä ovat hyviä keinoja lisäämään sijaishuollon vaikuttavuutta?
2. Minkälaista on lapsen osallisuus sijaishuollossa?
3. Mitä osa-alueita lastensuojelutyössä olisi tärkeää kehittää sijaishuollon laadun näkökulmasta?
4. Mitkä arvot ovat tärkeimpiä sijaishuoltotyötä tehdessä?

3 HYVÄN SIJAISHUOLLON AINEKSET

Tutkimuksen teoreettinen viitekehys koostuu neljästä tekijästä – sijaishuollon vaikuttavuus, lapsen osallisuus, työn laatu sekä arvot, joiden varassa työtä tehdään. Tutkimuksessa pyritään kuvaamaan sijaishuollon nykytilaa näiden ainesten näkökulmasta sekä pohditaan, miten ne näyttäytyvät lakien, kriteerien ja yhteiskunnan yhteisvaikutuksessa. Pääasiallisena toimintaympäristönä tässä tutkimuksessa toimii lastensuojelun sijaishuolto.

Kun lastensuojelun palveluja suunnitellaan asiakkaalle, palvelujen ja eri tukitoimien tulisi olla räätälöityjä asiakkaan yksilöllisiin tarpeisiin. Lastensuojelun järjestäminen on kuntien vastuulla ja kunnilla tulisi olla riittävät määrärahat eri tukitoimien järjestämiseen eri vuorokaudenaikoina. Huostaanottoa tulisi pitää aina viimeisenä keinona, mutta valitettavan usein se kuitenkin on turvallisin tapa toimia. Lastensuojeluprosessi on tarkkaan kuvattu laissa. Varhaista puuttumista ja ongelmien ennaltaehkäisemistä tulisi entistä enemmän tehostaa yhteiskunnassamme, jotta huostaanottoja voitaisiin välttää avohuollon keinoin. Myöskään moniammatillisuuden merkitystä lapsen hoidon ja kasvun tukemisessa ei voida liikaa korostaa. Kunnan tehtävä on muodostaa sosiaalityöntekijän tueksi muista sosiaali- ja terveydenhuollon toimijoista lastensuojelun asiantuntijaryhmä, jotka kaikki yhdessä lapsen ja perheen kanssa suunnittelevat ja toteuttavat lapsen edun kannalta parasta palvelua. (Kananaja ym. 2011, 176–181.) Huolimatta siitä, että palvelupaketit ovat moninaistuneet ja henkilökunnan ammattiosaamista vahvistetaan sekä koulutetaan monin eri tavoin, on edelleen haasteena löytää ja tarjota juuri oikeaan aikaan oikeassa paikassa tapahtuva apu. Seuraavassa kuvataan millä tavoin sijaishuolto onnistuu vaikuttavuustehävässään, mitä tarkoittaa lapsen osallistaminen omaan sijaishuoltoprosessiinsa, mitä merkitystä laadulla ja työn kehittämisellä on sijaishuollossa ja minkä arvojen varaan lastensuojelutyö perustuu.

3.1 Vaikuttavuutta arvioimassa

Lastensuojelutyö on julkista palvelua, joten sen on oltava lainmukaista ja läpinäkyvää. Työtä tekevät tahot ovat vastuussa toiminnastaan koko yhteiskunnan edessä. Lastensuojelun ollessa julkista palvelua, työn tulisi olla myös vaikuttavaa ja näin ollen työn tulosten

mitattavissa, jotta palvelut olisivat lainvoimaisia. Tämä lienee yksimielestä, mutta ristiriitaisuuksia piilee käytännön toteutuksessa. Haasteellista on tuoda esiin vaikuttavuuden eri ulottuvuudet sekä miten kukin nämä ulottuvuudet ymmärtää. Vaikuttavuutta pidetään nykyään eräänlaisena trendinä ja terminä se on paljon käytetty. Käsitteenä ihmiset kuitenkin ymmärtävät vaikuttavuuden monella eri tapaa. Vaikuttavuutta voidaan tutkia monella eri tasolla, niin yhteiskunnan kuin yksilön tasolla. Vaikuttavuutta voidaan arvioida myös silloin, kun keskiössä on palveluiden laatu, taloudellisuus tai asiakastyytyväisyys. Edellä mainitut seikat koetaan aikojen vaihtuessa eri tavoin. Esimerkiksi taloudellinen ajattelu on varmasti muuttanut muotoaan vuosien aikana. Sama käsite on kuitenkin luotu vastaamaan näitä eri tasoja, mikä lisää monimutkaisuutta käsitteen käytössä. Tärkeää on kuitenkin aina korostaa sitä asiayhteyttä, josta on kyse. (Pohjola ym. 2012, 9-11.)

Kun halutaan mitata asiakastyön vaikuttavuutta, tavoitteena on saada aikaiseksi muutosta kohdejoukossa, toisin sanoen asiakkaassa muutosta parempaan. Kyseessä on siis toiminnan ja muutoksen välinen syys-seuraussuhde, jossa toiminta on työntekijän tekemä lastensuojelullinen työ ja muutos se positiivinen ja toivottu suunta, johon lapsen elämä työn tuloksena kääntyy. Lastensuojelutyön ollessa osa moninaista, sosiaalista maailmaa, ei suoranaisesti kuitenkaan voida turvautua pelkkään syy-seuraus – ajatteluun. Asiakkaan tilanteen tarkastelu ennen ja jälkeen toimenpiteiden ei pelkästään riitä selvittämään työn vaikuttavuutta, vaan olennaista olisi pureutua niihin mekanismeihin, joita lastensuojelutoimenpiteet saavat aikaiseksi erilaisissa yhteyksissä. Vaikuttavuuden voidaan siis ajatella olevan kokonaisuus, jossa selvitetään mikä vaikuttaa, mihin vaikuttaa, miten vaikuttaa, milloin vaikuttaa ja millä edellytyksillä ja ehdoilla. Vaikuttavuuden arvioinnin mittaamisessa on otettava siis huomioon ne tekijät, jotka ovat olleet vaikuttamassa muutokseen tai aikaansaaneet sen. (Pohjola ym. 2012, 52, 98.) Yleisesti ottaen voidaan todeta, että sijaishuollon on tarjottava lapsille jotakin sellaista, mitä he eivät olisi kyenneet muualla asumalla saamaan. (Pösö 2004, 210).

Vaikuttavuutta lähellä olevia käsitteitä ovat vaikutus ja muutos. Viimeisen parin vuosikymmenen aikana keskustelu vaikutuksista on kuitenkin siirtynyt vaikuttavuuden arviointiin. Vaikuttavuus on uusi tekijä yhteiskunnallisten tavoitekäsitteiden rinnalla, kuten tehokkuus, tuottavuus ja taloudellisuus. Sosiaalityöhön vaikuttavuuden käsitteen on tulkittu istuvan osittain hyvin, mutta osittain huonosti johtuen asiakkaiden kohtaamisten ja tapausten ainutkertaisesta luonteesta. Vaikka sosiaalityössä arvo käytännön osaamiselle

on suuri ja oletus on, että itse käytännön työ tuottaa tuloksia, ovat tutkijat ja sosiaalityöntekijät silti eri mieltä keskenään työn tuloksellisuudesta. Kuitenkin on muistettava, että ainutkertaisuutensa lisäksi sosiaalityöstä voidaan erottaa myös yhtäläisyyksiä ja yleistyksiä. Kuitenkin käsitteen käyttö vaatii aina käytännön, teorian ja tutkimuksen yhteyksien hahmottamista. Sosiaalialalla on perinteisesti vaikuttavuuden tutkimuksessa selvitetty kuinka toimivia tarjottavat palvelut ovat. Usein haasteena kuitenkin on se, etteivät toimivatkaan palvelut takaa toivottua muutosta asiakkaan tilanteessa juuri sen vuoksi, että olemme kaikki yksilöitä eikä kaikilla ihmisillä samaan ongelmaan auta samat tukitoimet. (Pohjola 2012, 19–21, 89.)

Rousu & Halme (2004, 21) ovat selvittäneet sekä asiakas- että yhteiskunnallisen vaikuttavuuden suurimpia haasteita. Lastensuojelupalveluissa kompastutaan useimmiten jo siihen, ettei asiakasvaikuttavuuden tutkiminen ole järjestelmällistä eikä näin ollen missään ole saatavilla vuosittain kerättyjä yhteneväisiä dokumentteja siitä, millä tavoin palvelu on ollut onnistunutta ja työ vaikuttavaa. Suurena hidasteena tälle on kyvyttömyys tuoda esiin niitä tekijöitä, jotka ovat juuri vaikuttaneet positiivisella tavalla asiakkaiden ongelmatilanteisiin. Vaikuttavuuden arviointia estää myös se, ettei asiakkaan – tässä tapauksessa siis lasten – todellisista tarpeista olla tarpeeksi selvillä ja näin ollen palvelut eivät välttämättä ole oikea-aikaisia, tarpeeksi tehokkaita tai edes asianmukaisia. Jo puutokset asiakkaan perustiedoista ja aikaisemmin käytetyistä palveluista hidastavat tai estävät muutosten seurantaan. Asiakasvaikuttavuuden selvittämiseen vaikuttaa oleellisesti myös se tosiasia, että edelleenkin on nähtävissä sitä, että lapsi on itse sivullinen suhteessa omaan asiakkuuteensa, eivätkä lapsen omat kokemukset ja mielipiteet vaikuta tarpeeksi toiminnan kehittämistyössä. (Rousu & Halme 2004, 21.)

Myös Pösö (2004, 205) vahvistaa, että lastensuojelun sijaishuollon vaikutuksia selvittäessä olennaista on edetä lasten kokemusten kautta, mikä on varsin vähän tutkittu alue, vaikka sijaishuoltoa itseään on tutkittu paljon. Lastensuojelun sijaishuollon vaikutukset voivat olla joko käsitteellisesti tai empiirisesti niin haastavasti määriteltävissä tai tutkijat eivät ole olleet tarpeeksi kiinnostuneita selvittämään lastensuojelun kysymyksiä. Claes Levin on vuonna 1998 haastatellut sijaishuollon erityisyksikössä asuvia nuoria eivätkä hänen saamansa vastaukset olleet riittäviä sijaishuollon vaikuttavuuden arvioimiseksi. Hän totesi tutkimuksessaan, että sijaishuollon on tarjottava lapselle enemmän kuin asuminen, ruoka ja puitteet käydä koulua. (Pösö 2004, 205.)

Yhteiskunnallisella tasolla vaikuttavuuden arvioinnissa on myös omat haasteensa. Mikä lienee paradoksaalisinta on se, että palvelujen kustannustehokkuutta tavoitellaan jatkuvasti niin alalla kuin alalla, mutta lastensuojelussa useimmiten palvelut aktivoituvat vasta sitten, kun ongelmat ovat jo syntyneet. Nämä ongelmat ovat kenties kehittyneet jo niin pitkälle, että vaaditaan pitkäkestoisia, intensiivisiä ja korjaavia toimenpiteitä, jotka palveluna luonnollisesti maksavat yhteiskunnalle paljon. Vaikka ennaltaehkäisyn ja varhaisen puuttumisen tärkeyttä ei voida kiistää, sudenkuoppana näissä kuitenkin on, että kustannukset siirtyvät ja kasautuvat myöhempään ajankohtaan. Ongelmallista on siis se, ettei tunneta tarpeeksi hyvin erilaisten palvelujen tehokkuutta tai ei kyetä perehtymään tarpeeksi hyvin saatavilla oleviin tukitoimiin. Tai oikeaa, asianmukaista palvelua ei vain ole. (Rousu & Halme 2004, 21.)

Moniulotteisuutensa ja haasteidensa lisäksi vaikuttavuuden arvioinnin voidaan ajatella olevan myös hyvin yksinkertainen asia. Niin yhteiskunnan kuin palveluntuottajankin voidaan olettaa tietävän ja tuntevan asiakkaidensa tarpeet, niin yksilölliset kuin yhteneväisetkin. Palveluntuottajan tehtävänä ja elinehtona on siis tuottaa palvelua, joka vastaa tähän tarpeeseen: lapsen kokonaisvaltaisen kasvun ja kehityksen tukemiseen. Työn vaikuttavuuden voidaan siis ajatella riippuvan paljon henkilökunnan ammattitaidosta, sitoutumisesta ja motivaatiosta. Tavoite täytyy aina olla selkeästi määriteltynä. Sijaishuollon vaikuttavuutta voidaan arvioida monella eri tavalla. Mittareina voidaan pitää esimerkiksi asiakastyytyväisyyskyselyn tuloksia, lapsen pysyvyyttä sijoituspaikassa hoitojakson aikana tai luvattomien poissaolojen määrää tai perhetyön onnistumista. (Röykkä 2015.)

Työn vaikuttavuuden tutkiminen on juuri yksi lähtökohta tälle tutkimukselle. Perinteisten asiakaspalautekyselyiden lisäksi lastensuojeluyksiköiden laadun ja kehityksen takaimiseksi on tärkeää kartoittaa, minkälaisia vaikutuksia tehdyllä työllä on lasten elämään ja mitkä tekijät ovat vaikuttaneet muutokseen.

3.2 Osallisuutta tukemassa

Osallisuuden käsite on ollut olemassa jo 1960-luvulla, kun Sherry R. Arnstein loi osallisuuden mahdollistavan osallistumisen tikapuumallin. Tätä mallia käytetään useilla eri tieteenoilla, kun halutaan tarkastella ihmisten osallisuutta. Lähtökohta Arnsteinin mallissa on se, että osallisuutta tapahtuu ainoastaan silloin, kun ihmisellä on valtaa vaikuttaa sii-

hen, miten prosessi etenee. Tikapuumallissa alimmalla tasolla ovat manipulaatio ja terapia, joita ei Arnsteinin mukaan voida lukea osallisuudeksi. Alimmalla tasolla lähtökohdiana on asiakkaan hoitaminen, valistaminen ja kasvattaminen, ei niinkään osallistaminen prosessin kulkuun. Portaat etenevät ylöspäin ja tätä mukaa myös asiakkaan osallisuus, vastuullisuus sekä itsenäinen toimivalta lisääntyvät. Ylimmillä portailla asiakkaat eivät pelkää osallistua päätöksen tekoon, vaan he myös tekevät päätöksiä, ollen näin osallisia. (Pohjola ym. 2012, 304–305.)

Tikapuumallin ajatusta on kehitelty eteenpäin 2000-luvulla. Nigel Thomas on tarkastellut osallisuuden toteutumista lastensuojelussa ja hänen mukaansa lastensuojelussa osallisuuden tarkastelu täytyisi tapahtua ottamalla huomioon eri ulottuvuudet. Sen sijaan, että tarkasteltaisiin osallisuuden toteutumista kaksijakoisesti, Thomas näkee osallisuuden toteutumisessa kuusi eri mahdollisuus-ulottuvuutta. Nämä ulottuvuudet ovat mahdollisuus osallistua tai kieltäytyä, mahdollisuus saada tietoa, prosessiin vaikuttaminen, mahdollisuus omien ajatusten ilmaisemiseen, tuki omien mielipiteiden ilmaisuun ja mahdollisuus itsenäisiin päätöksiin. (Pohjola ym. 2012, 304–306.) Lastensuojelun käsikirjassa on myös esitelty ajatus osallisuuden rakentumisen portaista, joiden avulla osallisuuden käytäntöjä voidaan arvioida. Arkisemmin ajateltuna pääsääntönä on, että lasten osallisuus kasvaa sen myötä, mitä enemmän he voivat vaikuttaa päätöksiin. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2015.)

Orasen (2008, 9) mukaan osallisuuden voidaan ajatella olevan liittymistä ja kuulumista johonkin tiettyyn yhteisöön tai yhteisöihin ja siihen vaikuttamista. Osallisuudessa korostuu vahva vastavuoroisuuden periaate: toisaalta yhteisön on kyettävä ottamaan huomioon jäsenensä ja toisaalta taas jäsenten on aktiivisesti haluttava mukaan. Jos mukaan ei ole mahdollisuutta päästä, ei osallisuus näin ollen toteudu. (Oranen 2008, 9.) Lastensuojelutyössä keskeisin tavoite on aina lasten mielipiteen ilmaisun ja osallisuuden vahvistaminen. Lapsilähtöinen työskentelytapa tarkoittaa sitä, että työskentely perustuu lapsen tarpeisiin ja että lapsi on aktiivinen osapuoli, mikä olennaisesti vaikuttaa tapahtumien kulkuun. Ammattilaisten tehtävänä on osallistaa sekä tarjota lapselle mahdollisuuksia osallistua omaa elämäänsä koskeviin suunnitelmiin ja päätöksiin lapsen kehitystason mukaisesti. Ammatilaisen tehtävänä on myös rohkaista lapsia ilmaisemaan omia mielipiteitä. Ammatillainen ja lapsi toimivat yhteistyökumppaneina, eikä ammatillainen koskaan käytä asiantuntijavaltaansa lapsen ylitse. (Timonen-Kallio 2010, 6-7.)

Sijaishuollossa lapsen osallisuus on moniulotteista. Pääsääntönä on, että lapsen aktiivista roolia omassa asiassaan pidetään yllä. Sijaishuoltopalvelujen täytyy olla asianmukaiset, tarpeelliset ja lapsen edun mukaiset. Hoidon ja kasvatuksen lisäksi lapsen omat toiveet sekä yksilölliset tarpeet tulee ottaa huomioon palvelun laadinnassa ja arjen suunnittelussa. Sijaishuollossa tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että lapsi otetaan mukaan yksikön arjen suunnitteluun ja häneltä kysytään aktiivisesti mielipidettä ja palautetta sekä opetetaan ottamaan vastuuta arkensa sujumisesta ja suunnittelusta. (Saastamoinen 2010, 2,122.) Jo lastensuojelulaki (2007/417) § 21 määrää, että 12 vuotta täyttäneellä lapsella on oikeus käyttää puhevaltaansa häntä koskevissa asioissa huoltajansa ohella. 12 vuotta täyttäneellä on siis suurempi mahdollisuus vaikuttaa työskentelyn sisältöön ja omaan asiaansa, kuin tätä nuoremmilla lapsilla.

Aina lapsen osallisuuden toteutuminen sijaishuollossa ei kuitenkaan ole mahdollista.

Käytännön työssä lapsen mielipiteen kuuleminen ja sen mukaan toimiminen ei aina kuitenkaan toteudu. Syitä tähän on monia. Osallistamisesta puhuttaessa pohditaan toisaalta myös sitä, ettei lasta haluttaisi liikaa vastuuttaa, mutta toisaalta taas lastensuojelulain mukaiset rajoitustoimenpiteet vaikuttavat suojaavalla tavalla lapsen osallistamiseen. Lastensuojelulain mukaisia rajoitustoimenpiteitä, jotka vaikuttavat osallisuuden toteutumiseen, ovat esimerkiksi yhteydenpidon rajoittaminen, aineiden ja esineiden haltuunotto sekä liikkumisvapauden rajoittaminen. Lapsen toimintaa rajoitetaan ainoastaan silloin, kun hänen tai toisen henkilön terveys tai turvallisuus on vaarassa, ja aina valitaan lievin rangaistuskeino. Valvira ja eduskunnan oikeusapumies toteavat vuoden 2013 selvityksissään, etteivät sijoittajakunnat kuitenkaan valvo tarpeeksi sijaishuoltoa eivätkä kaikki lastensuojeluyksiköt osaa tehdä tarpeeksi selkeää rajaa rajoitustoimenpiteiden ja kasvatuksellisten keinojen välille. Valviran mukaan yksiköiden tulisi lisätä yhteisesti sovittujen menettelytapojen kehittämistä sekä erilaisten toimintaohjeiden laatimista. Lapsen itsemääräämisoikeuteen, rajoittamiseen sekä osallisuuteen löytyy tietoa Valviran tekemästä Itsemääräämisoikeuden toteutuminen sosiaalihuollon ympärivuorokautisissa palveluissa – selvityksestä. Lapsen osallisuuden voidaan ajatella olevan osa itsemääräämisoikeutta ja osallisuuden toteutumisen kannalta olennaista olisi, että lapsi otettaisiin mukaan myös yksikön yhteisten toimintaohjeiden ja menettelytapojen suunnitteluun ja laatimiseen. (Terveysten ja hyvinvoinnin laitos 2016.)

Lapsen osallisuus kodin ulkopuolisessa sijoituksessa on siis aihe, mitä on selvitelty paljon. Tarve tutkimukselle on lähtenyt muun muassa juuri lukuisista epäkohdista. Janina

Stenberg Tanskasen ym. (2010, 54–80) teoksessa Lasten ja nuorten osallisuuden tukeminen lastensuojelutyössä on selvittänyt eräässä lastensuojeluyksikössä lapsen osallisuuden toteutumista havainnoimalla lapsen tulotilannetta ja arjen toimintoja keskustelemalla lapsilähtöisyydestä työyhteisön kanssa. Stenberg toteaa, että lapsen tulotilanteella on olennainen merkitys osallisuuden tunteen kannalta. Lapsi kaipaa kodinomaisuutta sekä tunnetta, että hän on tervetullut. Vaikka yksikkö, johon hänet sijoitetaan ja rakennus, johon hän fyysisesti muuttaa on ollut olemassa jo ennen häntä, hänelle tarjotaan mahdollisuus itsensä näköiseen asumiseen, elämiseen, hoitoon ja kasvatukseen. Myös Rita Baumgarten on tutkinut lapsen osallisuutta ja todennut, että lastensuojeluyksikössä pidettävät säännölliset, viikoittaiset nuorten kokoukset ovat hyvä tapa osallistaa nuoria. Nuorten kokouksissa käydään läpi yksikön arkea koskevia asioita ja päätöksiä, kuten esimerkiksi ruoanlaittoon, leipomiseen, retkiin ja muuhun yksikön toimintaan liittyviä asioita. (Stenberg 2010, 54–80.) Orasen (2008, 46) raportista taas selviää millä tavoin hänen selvityksensä osallistuneet nuoret kokevat tulevansa osallistetuiksi. Nuoret kokivat, että osallisuus on sitä, että voi ilmaista mitkä toimintatavat tuntuvat hyviltä, mikä helpottaa omista asioista puhumista ja avun vastaanottamista. Heidän mukaansa luottamus ja aika ovat avaintekijöitä osallisuuden tunteen syntymisessä.

Sijaishuolto on moninainen kenttä, jossa perinteisesti voidaan ajatella olevan lapsen lisäksi myös perhe, työntekijät ja viranomaiset. Aikuisten vastuulla on kantaa aikuiselle kuuluvaa vastuuta ja huolehtia siitä, että lapsen asemaa ja lapsen oikeutta pysyä lapsena kunnioitetaan ja vaalitaan. Edellä mainittujen seikkojen huomioon ottaminen lapsen osallistamisprosessissa on ensiarvoisen tärkeää, yksinään osallistaminen ei siis riitä. Tämä opinnäytetyö kokoaa erilaisia osallistamisen tapoja lastensuojelulaitosten arjessa ja pohtii millä tavoin lapsen osallisuutta voitaisiin tukea enemmän.

3.3 Laatu kehittämässä

Palvelun ja palvelun laadun merkitykset ovat viime vuosina kilpailukyvyn kiristymisen myötä kasvaneet roimasti. Tämä muutos näkyy selvästi myös palvelualoilla siten, että eri organisaatioiden on haasteellista erottua toisistaan. Yrityksen kehittäessä jonkin laadukaan ja asiakkaan tarpeita palvelevan tuote- ja palvelukokonaisuuden, muut seuraavat pian perässä ja muut kilpailijat menettävät asiakkaita tämän myötä. (Ylikoski 1999, 11.) Juuri tämän vuoksi laadun ykkössijasta kilpaillaan myös sosiaalialalla. Kaikki asiakkaat odottavat saavansa hyvää ja laadukasta palvelua huolimatta siitä, millä kentällä liikutaan.

Tällä hetkellä kehittämistyötä ja laatua voidaan pitää eräänlaisina trendisanoina sosiaalityössä. Sosiaali- ja terveydenhuollon laadun tilanne kiinnostaa kaikkia, joten voidaan ajatella, että lastensuojelun laadun kehittäminen on asia, joka koskettaa meitä kaikkia tavalla tai toisella. Kaiken kaikkiaan voidaan todeta, että kaikki haluavat palveluja, jotka ovat laadukkaita, joustavia, yksilöllisesti räätälöityjä ja kohtuuhintaisia. Ja varsinkin, kun on puhe lapsista ja nuorista, toivotaan ja oletetaan tarjolla olevien palvelujen olevan ennen kaikkea ykkösluokkaisia. On siis kaikkien etu, että palvelujen laatua seurataan, arvioidaan ja kehitetään. Yksityistä ja kunnallista lastensuojelua valvoo aluehallintovirasto. Sosiaalialalla työnteko ja laadun tarkkailu poikkeavat muista aloista juuri asiakastyön tapauskeskeisyyden ja ainutkertaisen luonteensa vuoksi. Alan ammattikäytäntöjä kuitenkin tarkastellaan tuloksellisuuden, vaikuttavuuden ja laadukkuuden näkökulmasta, vaikka alan itsessään on todettu olevan tärkeää mittaamatta. Kuitenkin ajan henki vaatii, että näyttöä ammatillisesta ja laadukkaasta toiminnasta on annettava erityisesti lastensuojelutyössä. Tämä kehittämisen alue on tällä hetkellä hyvin ajankohtainen. Kuten jo aikaisemmin mainittu, monenlaisia kehittämishankkeita on meneillään eri organisaatioissa eri aloilla. Lastensuojelussa kehittämissuunnitelmia on lukuisia niin julkisella kuin yksityisellä sektorilla. (Keränen, Nissinen, Saarnio & Salminen 2001, 83–85.) Myös tämä tutkimus liittyy palvelun kehittämiseen ja kartoittamiseen, mitä osa-alueita sijaishuollossa tulisi jatkossa vahvistaa, jotta tarjottava palvelu olisi mahdollisimman laadukasta.

Kuntaliiton verkkojulkaisussa ”LapsiARVI-kriteerit - perusvaatimukset lastensuojelupalvelujen laadulle” (2009, 12–13) kerrotaan, että hyvän laadun tuottaminen edellyttää, että organisaation koosta huolimatta henkilöstön on oltava tietoinen asiakkaitensa tarpeista, palvelulle kohdistuvista vaatimuksista sekä työn tavoitteista. Laatu ei synny itsestään ja koko organisaatiolta vaaditaan sitoutumista noudattaa sovittuja periaatteita ja käytänteitä. Organisaation on myös kyettävä arvioimaan työnsä tuloksia sekä palvelujen vaikutuksia. Tärkeimpänä kuitenkin on halu työskennellä asiakkaitensa parhaan edun mukaisesti. Organisaatiossa täytyy myös huolehtia laadun johtamisesta, suunnittelusta, varmistamisesta, arvioinnista ja sen jatkuvasta kehittämisestä ja ylläpitämisestä. Edellä mainittua toimintojen kokonaisuutta kutsutaan laadunhallinnaksi. Laatujärjestelmää pidetään taas tulkinvaraisena käsitteenä. Se koostuu laatukäsikirjasta, prosessikuvauksista, työtapakuvauksista ja viiteaineistosta. Se kattaa myös erilaiset toimintaohjeet varmistamaan hyvää laatua. Laatujärjestelmä on työväline johtamiseen ja toiminnan ohjaamiseen. Organisaation ja yksikön toiminnan kuvauksen lisäksi laatukäsikirja kuvaa koko organisaation ohjausjärjestelmän, riskien ja uhkien hallinnan sekä poikkeavissa tilanteissa toimimisen.

Laatukäsikirja on yksikön näköinen ja siitä on tunnistettavissa työyhteisön tekemä työ. Päivitys tulee tapahtua määräajoin ja sitä voidaan pitää ikään kuin käyntikorttina palvelun käyttäjälle, ostajalle sekä yhteistyökumppaneille. (Kuntaliitto 2009, 12–16.)

Laatukäsikirjan lisäksi sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valvira on erikseen määrännyt, että sosiaali- ja terveysalan toimintayksiköillä tulee olla laadittuna oma-avontasuunnitelma. Tämä määräys on astunut voimaan vuonna 2015. Omavalvontasuunnitelma on kirjallinen suunnitelma, jonka tehtävänä on tunnistaa kokonaisvaltaisesti asiakastyössä mahdollisesti esiintyvät riskit ja tätä myötä nämä riskit ovat ehkäistävissä ja korjattavissa nopeasti. Omavalvontasuunnitelma on siis riskien hallintaa, ennaltaehkäisemistä ja asiakasturvallisuuden takaamista. Se kattaa sisälleen myös kriittisten työvaiheiden auki kirjoituksen sekä kehittämistä vaativat toimenpiteet. Omavalvontasuunnitelma tähtää suunnitelmallisuuteen ja nopeasti reagointiin. Suunnitelman tulee olla yksikössä kaikkien nähtävillä ja myös sen päivittäminen tapahtuu määräajoin. Omavalvontasuunnitelman lisäksi palveluntuottajilta vaaditaan myös vuosittaista toimintakertomusta, joka toimitetaan aluehallintovirastoon. Toimintasuunnitelmaan on kirjattu muun muassa henkilöstöä, toimitiloja ja itse toimintaa koskevat muutokset. (Valvira 2016.)

Suosittelujen ja määräysten moninaisuudessa sosiaalialalla kuten millä tahansa alalla erilaisten laatuun liittyvien ohjeistuksen soveltaminen arjessa vaihtelee. Yksiköt toteuttavat laaturyötään omilla tavoillaan omine resursseineen. Joillakin yksikön sisäinen laaturyö on pitkällä, jotkin yksiköt huolehtivat pakollisesta osuudesta. Sosiaalialalla laaturyöjärjestelmä voi olla myös sertifioitu, esimerkiksi ISO-9001 –sertifikaatin muotoon, jossa laatuvalvotaan asiakaskeskeisyyden, johtajuuden, ihmisten täysipainoisen osallistumisen, prosessimaisen toimintamallin, parantamisen, näyttöön perustuvan päätöksenteon ja suhteiden hallinnan näkökulmista. Tällainen laaturyöjärjestelmä tukee organisaatioita menestymään sekä analysoimaan sisäisiä prosesseja sekä asiakastarpeita. (Suomen Standardisoimisliitto SFS ry.)

Yleisesti ottaen lastensuojelulaitoksissa kehittämisen kirjo on moninainen. Kehittäminen voi olla koko yksikön toimintaa ja henkilöstöä koskeva laaja toimintojen sarja tai pienempi osa-alue yksikössä, kuten esimerkiksi asiakaspalautejärjestelmän kehittäminen tai päivittäminen tai perehdytyskansion kokoaminen. Riitta Laakso (2009, 253) on väitöskirjassaan kuvannut lastenkodissa tehtävää työtä ja pohtii myös millä tavoin laatu näyttäytyy

lastensuojelulaitosten arjessa. Hänen mukaansa laatu syntyy lasten ja työntekijöiden päivittäisissä kohtaamisissa keskellä arjen rutiineja. Olennaista on, millä tavoin nuo arkiset rutiinit ovat rakennettuja, kun tavoitteena on niiden voimaannuttava vaikutus nuoreen. Laakson mukaan ammatillisuus punnitaan juuri näissä päivittäisissä vuorovaikutustilanteissa. (Laakso 2009, 253–254.) Toisin sanoen sijaishuoltopalvelun laadun kehittämässä tulisi aina edetä lapsen etu ja hyvinvointi edellä.

Ajatusta laadun ja toiminnan kehittämisestä voidaan yleisesti ottaen pitää myönteisenä. Taustalla kun on lukuisat innovaatiot sekä ajatus muutoksesta. Myös kehittämistyöhön sisältyy tuttu kolmikko: taloudellisuus, tehokkuus ja vaikuttavuus. Ne toisaalta raamittavat kehittämistyötä, mutta antavat myös ankarat reunaehdot sen toteuttamiselle toimintayksiköissä. Kehittää täytyy, mutta mahdollisimman pienin kustannuksin. Nykyään melkein jokaisessa organisaatiossa tai työyhteisössä on menossa jokin kehittämishanke, pieni tai suuri. Tärkeää kehittämistyössä on aina ymmärtää kyseisen työpaikan kehityskaari ja – historia: mistä on lähdetty, mitä on opittu, mitä saavutettu ja mitä on edessä. Ja ennen kaikkea mihin tarpeeseen kehitystyö tulee. Kehittämistyö ei pääty koskaan eikä laadun voida koskaan todeta olevan valmista. (Keränen ym. 2001, 81–82.)

3.4 Arvoja vaalimassa

Arvot ohjaavat ihmisten toimintaa ja ne toimivat työyhteisöjen ja organisaatioiden eettisenä perustana, kivijalkana. Toimiakseen eettisten toimintaperiaatteiden mukaisesti, on työntekijän sitouduttava vallalla oleviin arvokäsityksiin, eli työyhteisön arvoihin ja normeihin. Olennaista on myös kuulluksi tuleminen ja osallistuminen arvojen pohtimiseen, jotta yhteinen kivijalka saataisiin perustetuksi ja kaikki työyhteisön jäsenet siihen sitoutuneiksi. Arvot ovat jatkuvasti mukana sosiaalialan työssä, haluammepa me sitä tai emme. Ne vaikuttavat suoraan myös tulokseen ja henkilökunnan kehittämiseen. Myös työntekijävalintoja tehdään arvoperiaatteella. (Niiranen ym. 2010, 115–117.)

Sosiaalialan arvoperusta koostuu alkuperäisen ajattelun mukaan humanitaaristen, uskonnollisten ja demokraattisten ihanteiden mukaisesti. Pääasiassa arvot ovat pysyneet ihmiskunnan historian aikana sosiaalityössä samoina. Nykyisen ammatillisen sosiaalityön lähtökohtana on ihminen kokonaisuudessaan. Lähtökohtana on asiakaslähtöisyys ja tiedostaminen, mitkä arvot ja eettiset ohjeet vallitsevat missäkin työssä. (Niiranen ym. 2010, 117.) Kananoja ym. (2011, 128) toteavat, että asiakastyön lisäksi arvojen olemassaolo

vaikuttaa myös muilla tasoilla, kuten esimerkiksi yhteistyösuhteissa. Arvojen voidaan siis todellakin ajatella olevan sosiaalityön kivijalka; perusta, jonka varaan työtä rakennetaan ja perusta, jonka mukaan työtä tehdään. (Kananoja ym. 2011, 128.) Sosiaalialalla kaikille yhteinen arvo on yhtäläinen ihmisarvo ja sen kunnioittaminen, toisin sanoen ihmisen kunnioittaminen hänen henkilökohtaisista ominaisuuksistaan huolimatta. Muita sosiaalialan kirjallisuudessa mainittuja arvoja ovat oikeudenmukaisuus, itsemääräämisoikeus ja vastuunkanto. Sosiaalityön erityisenä tehtävänä voidaan pitää vähäosaisten ja puolustuskyvyttömiä henkilöiden aseman parantaminen. (Kananoja ym. 2011, 130.)

Henkilökohtaisten arvojen ja lainsäädännön välimaastossa ovat kunkin ammattikunnan eettiset ohjeet yhdistämässä ammattikunnan eettistä perustaa, selkiyttämässä sen asemaa sekä luomassa profiilia sen toiminnalle. Eettiset toimintaohjeet ovat kirjallinen dokumentti, mutta tarkkaa selostusta se ei anna, miten työssään henkilön tulisi toimia. (Niiranen ym. 2010, 117–118.) Ei myöskään ole olemassa universaalia eettisyyden koodistoa, joka pätsisi kaikissa tilanteissa eikä työskentelyään voi perustaa mustavalkoiseen ajatteluun hyvästä ja pahasta. Tämän vuoksi tarvitaan toimintaa ohjaavia käytännöllisiä ratkaisuja. Sosiaalialan työntekijältä vaaditaan laajaa kykyä pohtia, mikä missäkin tilanteessa on eettisesti kestävin ratkaisu ja mikä palvelee parhaiten. (Laitinen & Väyrynen 2011, 164–165.) Kananoja ym. (2012, 130) lisäävät, että silloin, kun työntekijä toteuttaa työhön liittyviä arvoja ja toimii moraalisesti, on hänen toimintansa myös eettisesti kestävä. Talentia, eli sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattiyhdistys, toteaa, että työntekijän korkeatasoinen ammattietiikka tukee työtä sekä sisällöltään että tarkoitukseltaan. Eettiset ohjeet suojaavat sosiaalialan ammattikuntaa myös ulkopuoliselta arvostelulta ja ovat mukana synnyttämässä työhyvinvointia työn ollessa linjassa ammatin arvojen kanssa. Talentian ammattieettisiin periaatteisiin kuuluu hyvän elämän edistäminen arvokkaalla tavalla ja ihmisyyttä kunnioittaen, kaikkein heikoimmassa asemassa olevien huolehtiminen ja heidän sosiaalisten oikeuksiensa toteutumisen tukeminen. (Talentia.)

Sosiaalialan ammattihenkilön vala:

Minä vakuutan kunnian ja omantuntoni kautta, että ammatissani sitoudun ihmisyyden kunnioittamiseen. Toimintani päämäärä on edistää asiakkaan kykyä ja mahdollisuuksia itsenäiseen elämään ja täysivaltaiseen kansalaisuuteen. Puolustan asiakkaani ihmisoikeuksia. Pyrin ehkäisemään ja estämään yksilöiden ja ryhmien yhteiskunnallista syrjäytymistä sekä poistamaan huono-osaisuuden seurauksia ihmisten elämässä.

Suojaan asiakassuhteen luottamuksellisuutta. Sitoudun ammattikuntani eettisiin periaatteisiin ja ohjeisiin, enkä painostuksestakaan toimi ammattietikan vastaisesti. (Talentia.)

Sosiaalialalla eettisyys ja käytäntö eivät aina kuitenkaan kohtaa, mikä tulee esille esimerkiksi ylikuormittuneesta lastensuojelun tilanteesta. Arkipäivän realiteeteille, kuten kiristyneelle taloustilanteelle tai ainaiselle kiireen tunteelle ei juuri mahda mitään, mutta juuri tällaisten ristiriitojen ja jännitteiden ymmärtäminen kuuluvat ammatillisuuteen. Kuten jo aikaisemmin tutkimuksessa on mainittu, sosiaalialan työntekijät ja lainsäätäjät eivät välttämättä ole samaa mieltä resurssien riittävydestä. Ammatillisuutta on myös se, että ymmärtää päätöksenteon perusteet, jotta omassa työssään kykenee hahmottamaan ja perustelemaan ratkaisujen syntymiseen liittyvät tekijät. Haasteena voi olla myös se, etteivät puhe ja käytännöt vastaa toisiaan. Tällöin sosiaalityössä on ajauduttu kaksinaismoralistiseen tilanteeseen. Tärkeää olisi sektorilla kuin sektorilla kirjoittaa auki ja sopia yhteisistä menettelytavoista, jos eteen tulee eettisiä pulmatilanteita. (Kananaja ym. 2011, 130–131.)

Yrityksillä ja organisaatioilla on omat arvonsa, mutta myös työyhteisöt voivat niitä tarkentaa, päivittää tai luoda täysin uusia. Lastensuojelulaitoksissa arvoina voi olla esimerkiksi tasa-arvo, toisen ihmisen kunnioittaminen, avoimuus ja luottamuksellisuus. Jokainen lastensuojeluyksikkö luo oman profiilinsa ja toiminta-ajatuksensa. (Partanen 2005, 12-14). Tämän tutkimuksen kohderyhmään kuuluvien lastensuojelulaitosten arvoja ovat esimerkiksi elämänlaadun ja työn laadun vahvistaminen, yhteisöllisyys, ihmisen kokonaisvaltainen huomioon ottaminen, tavallisen arjen opettelu turvallisissa olosuhteissa, lapsilähtöisyys, yksilöllisyyden ja itsenäisyyden kunnioittaminen. Partanen (2005, 7) toteaa Laituri-projekti-julkaisussa: ”Onnistuakseen ja ollakseen laadukasta ihmisten kanssa tehtävä työ edellyttää ihmisläheisiä arvoja, toimintaperiaatteita ja –menetelmiä.” Asiakaskohtaisiin tavoitteisiin on mahdollista päästä monin eri keinoin, mutta olennaista on pohtia ja suunnitella toimintatavat linjassa oikeaan arvopohjaan. Sillä, minkä arvojen varassa sijaishuollon työtä tehdään, on suora vaikutus lapsiin, heidän perheisiinsä, työntekijöihin sekä heidän kokemaansa hyvinvointiin. (Partanen 2005, 7, 12.) Myös Pösö (2004, 204) toteavat arvoilla olevan suora vaikutus toimintaan, mikä taas vaikuttaa suoraan asiakkaan elämään.

Kun puhutaan kasvatustyöhön vaikuttavista arvoista, erityisesti toisesta välittäminen ja huolehtiminen ovat ehdoton vaatimus. Mitä tämä kaksikko pitää sisällään, onkin toinen

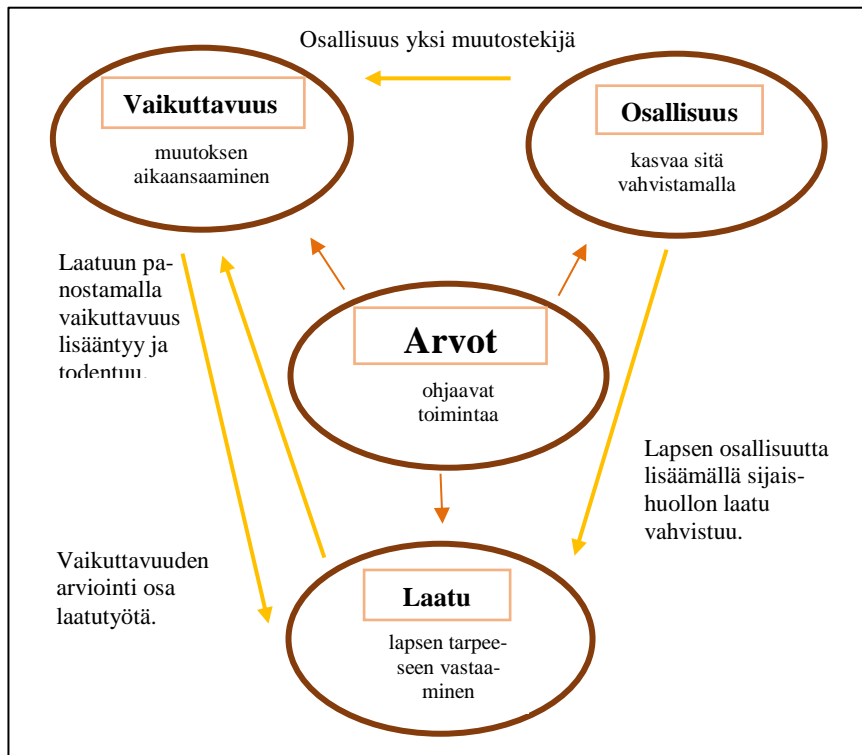
asia. Välittämistä ja huolehtimista ei ole pelkästään lapsen rakastaminen, vaan sen lisäksi lapsi tarvitsee rajoja rajoittaakseen yllykkeitään. Jos rajoja ei ole saatavilla, lapsi tottuu ajatukseen, ettei mielihyvää saadakseen tarvitse ponnistella elämässä. (Skinnari 2011, 17.) Aikuinen, jolla on vahva arvomaailma, kykenee sekä rakastamaan lasta että rajoittamaan häntä. Suurin paradoksi kasvatustyön ja arvojen yhteydessä lienee se, ettemme arvotyöskentelystä huolimatta kykene tekemään kenestäkään tiettyjen arvojen mukaan toimivaa yksilöä – emme, vaikka työmme olisi huippuunsa viritettyä, laadukasta lastensuojelun kasvatustyötä. Oletusarvona voidaan kuitenkin pitää, että lapset oppivat mallista ja aikuisena meidän tehtävänä on tarjota järkeviä valinnan paikkoja sekä ohjata arvojen mukaiseen toimintaan ikään kuin toimien kättilönä, joka pyrkii tuomaan esiin lapsessa jotain uutta, hänen minuutensa. Aikuiset voivat kuitenkin vaikuttaa lapsen lähellä ollessaan hänen yksilöllisyytensä kehittymiseen sekä sen vahvuuteen erityisesti osoittamalla kasvattajana rakkaudellista mielenkiintoa lasta kohtaan sekä kasvattajana selkeyttämällä lapselle myös omaa arvomaailmaa. Kuitenkin muistettava on, että jokainen ihminen kasvaa ja kehittyy yksilönä ja tätä tulee kunnioittaa. (Solasaari 2011, 30-41.) Ihmisyyteen kasvetaan oman aikataulun mukaisesti.

Kun työyhteisössä käsitellään työhön liittyviä arvoja, tällainen prosessi etenee askel askeleelta. Ensimmäiseen vaiheeseen kuuluu kirjata yhdessä ylös ne arvot, jotka tukevat perustehtävän tavoitteellista ja eettistä suorittamista. Toisessa vaiheessa taas pohditaan, mitkä työmenetelmät ja –kalut olisivat valittujen arvojen mukaisia. Viimeiseksi tärkeimpänä, on koko työyhteisön sitoutuminen jatkuvaan arvotyöskentelyyn sekä työyhteisönä että sijaishuollossa olevien lasten kanssa. Niillä arvoilla, jotka ohjaavat sijaishuoltoyksikön toimintaa, on suuri merkitys sekä lapselle, työntekijälle, työyhteisölle että koko verkostolle, jotka osallistuvat sijaishuoltoprosessiin, koska arvot vaikuttavat suoraan ihmisten hyvinvointiin. (Partanen 2005, 12.)

3.5 Yhteenvetoa

Oheisesta kuviosta 1 voidaan havaita, että edellä mainituilla hyvän sijaishuollon aineksilla on selkeä yhteys toisiinsa. Arvot ovat kaiken työn perusta ja ne ohjaavat ihmisten toimintaa sijaishuoltoprosessissa. Ne määrittävät, mihin yksikössä keskitytään esimerkiksi kehittämistyössä, mutta myös millä tavoin lasta osallistetaan arjessa ja millä intensiteetillä, toisin sanoen millä tavoin lapsi kohdataan. Arvoilla on myös suuri vaikutus sii-

hen, kun halutaan mitata vaikuttavuutta eli aikaansaada muutosta lapsen elämässä. Tärkeää on pohtia niitä tekijöitä, jotka ovat vaikuttaneet muutokseen ja mitkä arvot ovat vaikuttaneet taustalla näitä tekijöitä valitessa osaksi lapsen sijaishuoltoprosessia. Yhtenä muutostekijänä voidaan pitää osallisuutta ja lapsen osallisuuden vahvistaminen on arvo itsessään. Vaikuttavuuden arviointi taas itsessään on laatutyön osanen ja samaten voidaan ajatella, että lapsen osallisuuden vahvistaminen on laatutyöskentelyä, koska lapsen etu on lastensuojelutyössä tärkein laatukriteeri.

KUVIO 1: Ilmiöiden suhde toisiinsa

4 MENETELMÄLLISET LÄHTÖKOHDAT

Opinnäytetyö toteutettiin yhteistyössä työelämän kanssa vuoden 2016 aikana siten, että opinnäytetyön suunnitelma hyväksyttiin syksyllä 2016 hieman alkuperäistä aikataulua myöhemmin. Yhteyshenkilönä Sijaan tässä opinnäytetyössä toimii yhdistyksen puheenjohtaja, henkilöstövalmentaja Helena Kekoni. 19.10.2015 pidettiin yhteistyöpalaveri TAMK:lla, jossa yhteisesti sovittiin tutkimuksen tavoitteista ja yhteydenpidosta. Opinnäytetyön teemat muotoutuivat kevään 2016 aikana ja teemoiksi valikoituivat vaikuttavuus, osallisuus, laatu ja arvot. Yksiköiden tilannetta käytiin läpi näiden neljän eri teeman näkökulmasta. Helena Kekoni toimi tutkimuksen koordinaattorina ja yhteistyötä tehtiin tiiviisti tapaamisten ja sähköpostin välityksellä. Hän myös hoiti opinnäytetyöhön liittyvän tiedottamisen kohderyhmän jäsenille. Yhteiseksi kehittämispäiväksi sovittiin 31.8.2016 ja tapaamispaikkana kohderyhmään kuuluvan yksikön tilat Kangasalalla.

Kohderyhmään kuuluu Sijan henkilökunta ja tarkoituksena oli, että kehittämispäivään osallistuisi mahdollisimman moni henkilökunnan jäsen. Tutkimuksen toteutusta suunniteltaessa mietittiin mahdollisuutta järjestää kaksi erillistä kehittämispäivää, koska haasteena oli, etteivät kaikki työntekijät pääse irrottautumaan yksiköistään. Tutkimuksen lähtökohtana kuitenkin on, että olipa kyseessä sitten yksi tai useampi kehittämispäivä aiheeseen liittyen, tutkimuksen johtoajatus jatkaa kehityskulkuaan Sijan sisällä myös tämän opinnäytetyön jälkeen. Sijan henkilökunta koostuu sekä hallituksen jäsenistä, jotka ovat Sijan yksiköiden johtajia, että työntekijöistä, jotka toimivat ohjaajina yksiköissä. Heidän tietotaitonsa pohjalta rakentuu tämän opinnäytetyön aineisto ja tämän tietotaidon pohjalta on mahdollista lähteä kehittämään toimintaa sekä luomaan uutta.

31.8.2016 pidettyyn kehittämispäivään osallistui kuusi kohderyhmään kuuluvaa henkilöä, jotka olivat kaikki Sijan hallituksen jäseniä ja yksiköiden johtajia. Kaksi henkilöä ei päässyt paikalle eikä henkilökunnan läsnäoloa ollut saatu järjestetyksi aikataulu-, resurssi- ja tiedonkulun haasteiden vuoksi. Kehittämispäivään osallistuneet Sijan hallituksen jäsenet ovat kaikki aktiivisesti mukana yksiköiden arkityössä. Kohderyhmän jäsenille jaettiin etukäteen kirjallinen runko kehittämispäivän etenemisestä (Liite 2). Runkoon on kirjattu kehittämispäivän aikataulu, tutkimuksen tarkoitus, tavoitteet, tutkimustehtävät sekä kysymykset, joihin keskustelun aikana palattiin.

4.1 Kvalitatiivinen tutkimus

Kvalitatiivista tutkimusta voidaan pitää aineiston muodon kuvauksena. Kvalitatiivisen tutkimuksen vastakohtana on kvantitatiivinen tutkimustapa, jossa subjektiivisuuden, induktiivisuuden ja ymmärtämisen sijasta korostuvat numerot, määrät ja objektiivisuus. Voidaan todeta, että sen minkä kvalitatiivinen tutkimus ymmärtää, sen kvantitatiivinen tutkimus selittää numeroiden avulla. (Eskola & Suoranta 1998, 14). Tämä tutkimus toteutetaan kvalitatiivisena, koska tarkoituksena on todellisen elämän kuvaaminen ja kokonaisvaltaisen näkemyksen esiin tuominen yritysten tekemästä työstä. Tutkimusaineiston keruuvaiheessa kehittämispäivinä on tarkoituksena myös pohtia yhteisesti kohderyhmän kanssa, miksi joku asia tehdään tietyllä tavalla ja miksi jotkut asiat toimivat ja toiset eivät. Kohdejoukko ei myöskään ole sattumanvaraisesti valittu, vaan halutaan tutkia juuri tiettyä ryhmää, mikä on laadulliselle tutkimukselle ominaista.

Kvalitatiivisen tutkimuksen yleisimmin käytetyt aineistonkeruumenetelmät ovat haastattelu, kysely, havainnointi ja erilaiset dokumentit, jotka sisältävät tutkimuksen kannalta oleellista tietoa. Aineistonkeruumenetelmiä voidaan käyttää yksin tai yhdessä ja nämä menetelmät istuvat myös kvantitatiiviseen tutkimukseen. Riippuen siitä, onko tutkimusasetelma vapaa vai muodollinen, voidaan myös säätää tutkimusmenetelmän struktuuria. Vapaaseen tutkimusasetelmaan istuu esimerkiksi keskustelu, mutta muodolliseen, rajattuun asetelmaan taas esimerkiksi strukturoitu kysely. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 71.)

Tutkimuksen toteuttamistapaa pohdittiin pitkään. Vaihtoehtoina oli laatia tutkimus kyselyynä tai haastatella kohdejoukkoa. Kun verrataan esimerkiksi kysely- ja haastattelutilanteita keskenään, haastattelun ja keskustelun etuna on se, että haastattelijalla on mahdollisuus toistaa ja selventää kysymyksiä ja käydä jatkuvaa keskustelua kohdejoukon kanssa. Tällaista etua ei ole, jos tutkimus suoritetaan esimerkiksi postikyselyynä. Yleisesti ottaen kun halutaan tietää lisää ihmisen ajatuksista ja motiiveista, asiasta on syytä käydä keskustelua hänen kanssaan, kysyä asioista. Edellä mainitut seikat korostuvat juuri tässä opinnäytetyössä ja siksi tutkimusmenetelmäksi valikoitui laadullinen, keskustelunomainen lähestymistapa, jossa on mahdollista tarkentaa ja palata samaan aiheeseen uudelleen. Etuna perinteiseen kyselyyn verrattuna keskustelun avulla on mahdollisuus kerätä mahdollisimman paljon aineistoa tietystä ilmiöstä. Tästä syystä kohdejoukon on hyvä olla etukäteen tietoisia tutkimuksen sisällöstä, kysymyksistä ja mahdollisista teemoista. On

eettisesti perusteltua informoida tutkittavaa kohdejoukkoa tutkimukseen liittyvistä asioista. Myös havainnointia voidaan pitää etuna: ei se, mitä sanotaan, vaan myös se, miten asiat sanotaan. Tutkija käyttää omaa harkintakykyään näiden asioiden huomioon ottamisessa. Haasteena haastattelussa voidaan pitää sitä, että aineisto jää niukaksi ja, että sen järjestäminen ja aineistonkeruu voivat olla aikaa ja rahaa vieviä. Usein kuitenkin valittu kohdejoukko on hyvin tietoinen tutkittavasta ilmiöstä jo etukäteen, jolloin myös aineisto määräytyy sen mukaan. (Tuomi & Sarajarvi 2009, 72–74.)

Kvalitatiivisen luonteensa lisäksi tämän tutkimuksen tavoitteet liittyvät käyttäjälähtöiseen kehittämiseen ja palvelun muokkaamisen asiakkaan tarpeita vastaavaksi. Tutkimuksessa sovelletaan näin ollen myös palvelumuotoilun ideaa. Sijan perimmäisenä tarkoituksena on selvittää, kuinka järjestön jäsenyritysten tarjoama palvelu on ollut vaikuttavaa ja kuinka se vastaa asiakkaidensa tarpeita ja jos kehittämisen alueita löytyy, palvelua pyritään yksiköittäin kehittämään tämän tutkimuksen tulosten suuntaisesti. Toikon ja Rantasen (2009, 89–90) mukaan nykyään hyvin yleistä kaikenlaisessa kehittämistoiminnassa on osallisuuden korostaminen sekä käyttäjä- ja toimijälähtöisyys. He toteavat myös, että kehittämistoiminnan kannalta on erittäin hyödyllistä osallistaa asiakkaat, työntekijät ja muu sidosryhmä toiminnan suunnitteluun, koska juuri tällä tavalla varmistetaan laadukas palvelutuote. Tässä opinnäytetyössä on tarkoituksena, että henkilökunta nostaa esiin toiveita, tarpeita ja onnistumisen kokemuksia, jotka nousevat asiakaskunnan antamasta jatkuvasta palautteesta. Palvelumuotoilun ideaa noudattaen myös henkilökunnan omat ideat ja innovaatiot kuuluvat oleellisesti työn kehittämiseen. Käyttäjälähtöiseen kehittämiseen Miettisen (2011, 22-23) mukaan kuuluvat asiakkaan lisäksi oleellisesti hänen koko verkostonsa.

Palvelumuotoilussa tavoitteena on mahdollisimman hyödyllinen ja mahdollisimman miellyttävä palvelukokonaisuus, joka palvelee juuri tiettyä asiakaskuntaa. Käyttäjä, eli asiakas on keskipisteenä. Tämä vastaa lastensuojelutyön tärkeintä laatukriteeriä, eli lapsen edun toteutumista. Käyttäjätiedon avulla on mahdollista ymmärtää ja kartoittaa kyseessä olevan asiakaskunnan toiveita ja käyttäytymistä. Tämän avulla voidaan luoda asiakasprofiileja ja palvelumuotoilun menetelmien avulla on mahdollista ymmärtää asiakaskunnan sisällä ilmeneviä eroavaisuuksia tai asiakkaiden muuttuvia tuen tarpeita. (Miettinen 2011, 13–14.) Sosiaalialalla asiakkaiden tarpeet voivat vaihdella voimakkaasti.

Asiakasnäkökulman lisäksi palvelumuotoilusta on paljon hyötyä myös yrityksille liiketaloudellisessa mielessä. Myös sosiaali- ja terveysalalla kilpailukyvyn turvaaminen on osa nykypäivää ja menestyäkseen yritykseltä vaaditaan tarkkaa palveluosaamista. Palvelumuotoilun konseptia voidaan käyttää sekä julkisella että yksityisellä sektorilla toimiessa. Kun tähtäimenä on liiketaloudellinen hyöty, voidaan palvelumuotoilu jakaa kolmeen eri vaiheeseen: asiakastarpeiden muuttaminen mitattaviksi palvelutavoitteiksi, palvelun tuottamisen optimoiminen siten, että tavoitteet voidaan saavuttaa ja palvelun jatkuva arvioinnin toteutuminen, jotta palvelun tuottamistapaan tehdyt muutokset voidaan arvioida. (Miettinen 2011, 15–16.) Jatkuvan muutoksen yhteiskunnassa ja taloudellisuudessa epävarmuudessa eläessämme ihmisillä ei ole varaa enää hukata luonnonvaroja ja resursseja, vaan niiden tarkka mitoittaminen on tärkeää ja yritysten elinehto. Palvelumuotoilu on siis kehitetty palvelemaan ekologista ajattelua. Palvelua on turha ylläpitää, jos se ei palvele kenenkään tarpeita. Parhaat palvelut ovat niitä, jotka vastaavat ihmisten todellisia tarpeita ja ne voidaan tuottaa mahdollisimman vähällä energiamäärällä taloudellisesti, eikä hukkatavaraa synny. Näin yritykset saavat myös katetta toiminnalleen. (Tuulaniemi 2011, 20.)

Alasuutari (2011, 39) toteaa vielä kvalitatiivisen tutkimuksen aineiston koosta, että huolimatta siitä, että yksi suuri haaste on aineiston niukkuus, ei tutkimusyksiköitä tarvita suurta määrää hyvän aineiston saavuttamiseksi. Tuomen & Sarajärven (2009, 85) mukaan kuitenkin tutkimusta tehdessä aina pohdittavaksi tulee aineiston koko suhteessa tieteellisyteen, edustettavuuteen ja yleistettävyyteen huolimatta siitä, onko kyseessä kvalitatiivinen vai kvantitatiivinen tutkimus. Käytäntö resursseineen yleensä ratkaisee. Pääsääntöisesti kvalitatiivinen tutkimuksen aineiston koko on pienempi, kuin kvantitatiivisessa tutkimuksessa. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa voidaan juuri olettaa, että kohderyhmällä on etukäteen tieto käsiteltävästä aiheesta. Saturaatio eli kylläntyminen tarkoittaa sitä, että aineisto alkaa toistaa itseään, toisin sanoen tällä tavoin aineiston riittävyys voidaan mitata. Saturaatio ei kuitenkaan ole täysin validi mittari eikä sitä voida hyödyntää kaikissa kvalitatiivisissa tutkimuksissa. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 85–87.)

4.2 Ideariihi aineistonkeruumenetelmänä

Tutkimus päädyttiin toteuttamaan osallistavana ideariihenä, yhdessä kohderyhmän kanssa aivoriihenä keskustellen, toimintaa kehittämisen ja uutta luoden. Sijan toiveena oli, että työn vaikuttavuus ja laatu olisivat erityisesti tarkastelun kohteina ja tutkimustulosten

avulla yksiköt jatkaisivat kehittämistoimintaansa. Ideariihen toteuttamisajankohta oli 31.8.2016 klo 9-12 Kangasalalla Tuulimäen Nuorten ja Lasten Kodilla. Kehittämispäivä aloitettiin esittäytymällä sekä käymällä läpi tutkimukseen olennaisesti liittyvät asiat, kuten tutkimuksen tarkoitus ja tavoitteet. Samalla henkilökunta täytti esitietolomakkeen (Liite 1) yksiköstään, jossa kartoitetaan yksikön perustietoja (nimi, henkilöstön koko ja asiakaspaikat.) Yhden teeman käsittelyyn oli aikaa 30 minuuttia ja lopuksi varattiin aikaan myös vapaamuotoiselle keskustelulle.

Aivoriihi tai ideariihi on menetelmä, jota voidaan käyttää silloin, kun halutaan jakaa ja koota yksilöiden ideoita koko ryhmän käyttöön. Ryhmän tehtävänä on keksiä mahdollisimman paljon ideoita, jotka liittyvät käsittelyssä olevaan aiheeseen, kuten tässä tutkimuksessa työn laatu, vaikuttavuus, osallisuus ja arvot. Tutkimukset kertovat, että toisten ihmisten läsnäolo ja ryhmässä keskusteleminen virittävät ajatuksenjuoksua ja aktivoivat keskusteluun. Toisaalta isona ryhmänä toimiminen voi hankaloittaa yksilön äänen kuuluville tuloa, mikä voidaan estää sillä, että jokainen kirjaa ideansa ensin paperille. Ryhmätyöskentely on hedelmällisin silloin, kun tarkoituksena on valita suuresta määrästä ideoita käyttökelpoisimmat ja laadukkaimmat. Ideariihi tutkimusmenetelmänä on tehokas myös silloin, kun tutkittava ja keskusteltava aihe on kaikille tuttu ja yksilöiden hallittavissa. Helppoa ja tutusta aiheesta on helppo myös puhua. Kun keskustelunaiheena on oma työ ja sen sisältö, yhteinen keskustelu voi olla hyvin antoisaa. (Laine, Ruishalme, Salervo, Sivén & Välimäki 2009, 58–59.)

Ryhmän ohjaajan tehtävänä on ottaa selville ryhmän tavoitteista. Tavoitteet voivat olla ennalta määrättyjä tai ne voidaan sopia yhdessä. Ryhmän ohjaajan tehtävä on myös auttaa ryhmän jäseniä tavoitteen saavuttamisessa. Tässä tutkimuksessa tavoitteet ovat selkeät: tehtävänä on yhdessä työyhteisön jäsenten kanssa kehittää yritysten toimintaa ja laatua keskustelun ja ideoinnin avulla, ja tämän avulla luoda uutta pääomaa yritysten omaan käyttöön asiakaskunnan hyväksi. Ryhmän ohjaajan tehtävänä on olla tasapuolinen, jämäkkä ja edistää keskustelussa yhteisöllisyyttä ja ryhmän jäsenten osallisuuden tunnetta sekä vaikuttamisen mahdollisuuksia. (Laine ym. 2009, 228-229.)

Ideariihi ja tällainen ryhmätyöskentely mukaillee teemahaastattelua, joka suoritetaan ryhmänä keskustellen tietyistä, tutkijan ennalta määritellyistä aihepiireistä. Teemahaastattelussa ei ole tarkkaa runkoa eikä kysymyksiä ole etukäteen juuri määritelty, vaan pääasiana

ovat teemat, jotka tulee käydä kohderyhmän kanssa läpi, mutta niissäkään tarkalla järjestyksellä ei ole väliä. Valmiiden kysymysten sijasta tutkijalla on käytössään tukisanalista. (Eskola & Suoranta, 2005 86.) Tuomen ja Saravirran (2009, 75) mukaan teemahaastattelu etenee teoriasta nousseiden, etukäteen valittujen keskeisten ilmiöiden mukaan, ja tarkoituksena on löytää sellaisia merkityksellisiä vastauksia, jotka ovat linjassa tutkimusasetelman ja viitekehyksen kanssa. Sijan henkilökunnan kanssa toteutettavaan ideariihen käytettiin neljää eri teemaa, jotka nousivat tutkimuksen teoriaosuudesta ja joiden tarkastelu vastaa myös yhteistyötahon tarpeita. Nämä teemat ovat vaikuttavuus, osallisuus, laatu ja arvot. Käytännössä nämä ilmiöt tarkoittavat sitä, että osallistavana ideariihenä pohditaan, mitkä ovat niitä tekijöitä, jotka vaikuttavat lasten elämäntilanteen muutokseen myönteisellä tavalla, mitkä ovat hyviä tapoja osallistaa lapsia ja heidän omaisiaan hoito- ja kasvatustahon prosessiin, mitä laadun osa-alueita olisi tärkeää kehittää sijaishuollossa ja minkälaisien arvojen varaan lastensuojelutyön olisi tärkeää perustua.

Ideariihen eteneminen teemojen avulla ja jokaiseen teemaan liittyi apukysymyksiä, jotka hahmotivat kohderyhmälle käsiteltävää ilmiötä, eli kunkin teeman kokonaiskuvaa. Apukysymykset (Liite 3) toimivat keskustelun herättäjinä. Apukysymykset ovat muotoutuneet lastensuojelutyön teorian kautta sekä tutkijan omasta työhistoriasta lastensuojelun laitostyössä. Apukysymysten lisäksi tutkijalla oli omaan käyttöönsä laadittu tukisanalista, jota käytettiin tarpeen mukaan keskustelua syventämään. Tutkijan vastuulla oli kirjata kaikki havainnot ja oivallukset miellekartan (Liite 4) avulla fläppitaululle.

Yleisesti ottaen ideariihellä, ryhmässä keskustelulla ja ryhmähaastattelulla tarkoitetaan sitä, että paikalla on yhtä aikaa useita henkilöitä. Kohderyhmä muodostuu siis useammasta kuin yhdestä henkilöstä. Ryhmäkesustelun etuna on muun muassa se, että kohderyhmän jäsenet saavat tukea toisistaan, mitä yksilötilanteessa ei ole mahdollista saavuttaa. Ryhmässä on mahdollisuus myös sekä rohkaista keskusteluun että herättää ajatuksia sekä uudenlaisia näkökulmia. Kuten tässä opinnäytetyössä, tarkoituksena on juuri innostaa toinen toistaan pohtimaan aiheita, joita kohderyhmän jäsenet voivat laajentaa myös kehittämispäivän jälkeen omissa yksiköissään. Sopivana ryhmäkokona voidaan pitää 4-8 henkilöä ja edellytyksenä on, että ryhmä olisi aina mahdollisimman homogeeninen, jotta voidaan olettaa kaikkien ymmärtävän käsiteltävä aihe keskustelun mahdollistamiseksi. Haasteena ryhmäkesustelussa on henkilöiden samanaikainen paikalle pääseminen, mikä oli haaste myös tässä tutkimuksessa. (Eskola & Suoranta 2008, 94–97.)

4.3 Aineistolähtöinen sisällönanalyysi

Tutkimusaineisto koostuu nauhoitetusta tilaisuudesta sekä miellekartan muistiinpanoista. Aineisto analysoitiin aineistolähtöisen sisällönanalyysin avulla. Tuomen & Sarajärven (2009, 95) mukaan aineistolähtöisen analyysin tarkoituksena on luoda tutkimustuloksista uusi, teoreettinen kokonaisuus ja tämä tapahtuu tutkimuksen tarkoituksen mukaisesti. Analyysiyksiköitä ei päätetä etukäteen ja aineistolähtöisyytensä vuoksi aikaisemmat havainnot tai aikaisempi teoria ei vaikuta lopputulemaan. Tutkimuksen tarkoituksena on luoda uutta pääomaa yritysten käyttöön laadun ja työn kehittämisen näkökulmasta. Aineistolähtöinen analyysi on kolmivaiheinen prosessi, johon kuuluu aineiston pelkistäminen, yhdistäminen ja käsitteellistäminen. Toisin sanoen empiriasta siirrytään käsitteellisempään näkemykseen tutkimuksen kohteena olevasta ilmiöstä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 95, 108, 113.)

Aineiston pelkistämässä Tuomen & Sarajärven (2009, 109) mukaan on kyse siitä, että tutkimusaineisto aukikirjoitetaan ja sieltä karsitaan epäolennainen pois, eli aineisto muokataan mahdollisimman tiiviiseen muotoon ja pyritään löytämään pelkistettyjä ilmauksia. Tutkimusaineistoa hankkiessa kehittämispäivän ja ideariihen avulla tavoitteena oli saada aikaiseksi mahdollisimman monipuolista ja laajaa keskustelua teemoihin liittyen. Kolmetuntinen keskustelu nauhoitettiin ja keskustelun aikana kohdejoukon ajatuksia kerättiin miellekartan muotoon siten, että jokaisesta teemasta tuli oma miellekarttansa. Kehittämispäivän jälkeen kolmetuntinen nauhoite litteroitiin, eli aukikirjoitettiin pääpiirteittäin ja tarkistettiin, nouseeko sen pohjalta jotain, mitä ei tullut keskustelun aikana lisättyä miellekarttaan. Litteroitua aineistoa on yhteensä 11 sivun verran. Pelkistäminen tapahtui aukikirjoittamisen avulla. Pelkistetyt ilmaukset ovat lueteltuna seuraaviin neljään taulukoon teemoittain ja tutkimuskysymyksittäin.

Alkuperäisilmaus: Teema 1	Pelkistetty ilmaus
Mitkä ovat hyviä keinoja lisäämään sijaishuollon vaikuttavuutta?	
<i>..toimintakyky lisääntyy, vuorovaikutuspiiri laajenee, lapsi kykenee toimimaan entistä enemmän valvomattomissa olosuhteissa. Palaute tulee koulun puolelta ja harrastuksista – sosiaaliset suhteet laajenee, kaverit, sukulaissuhteet korjaantuu tai aktivoituu uudelleen.</i>	Toimintakyvyn kehittyminen
<i>Ensimmäinen puoli vuotta, näkyvä hiuksissa, kasvupyrähdystä näkyy.</i>	Somaattisen terveydentilan koheneminen
<i>Lapsella aluksi useita diagnooseja, oireita, oireet helpottaa. Ruoka-aineallergiat, muut allergiat, astmalääkitykset..</i>	Psykosomaattisen oireilun helpottuminen
<i>Alkuun vuorokausirytmiksi sekaisin, mikä korjaantuu hyvin äkkiä.</i>	Vuorokausirytmien tasaantuminen
<i>..yöuni katkonaista, nukahtaminen vaikeaa, pelkotiiloja, unenlaatu paranee..</i>	Unenlaadun paraneminen
<i>..korjaantuu perushygieniajutut, opitaan pesemään omatoimisesti hampaat valvottujen jälkeen.</i>	Hygienian hoitaminen
<i>Ruokailu ei suju, epäsäännöllisyys ja epäterveellisyys ja ainekset -- monipuolinen kotiruoka, salaatti.</i>	Terveellinen ja monipuolinen ruokavalio
<i>Tapahtuu niin sanottu päiväkotiefekti, yhteisöllisyyttä. Tästä kommenttia vanhemmilta. Opitaan tapakulttuuria – arjessa harjoitellaan tietoisesti, se on sisäänkirjoitettua..</i>	Käyttäytymistapojen opetteleminen
<i>..minä-kuvan vahvistuminen, käsitys itsestä, helpottaa olotilaa..</i>	Minä-kuvan vahvistuminen
<i>Sietokyky uusissa tilanteissa ja muutoksiin kasvaa, reagointi ei ole niin vahvaa välttämättä, oppimista uusissa sosiaalisissa tilanteissa, ei aiheuta enää stressiä.</i>	Muutoksen- ja pettymyksensietokyvyn lisääntyminen ja kehittyminen
<i>Nepsyipiirteiden kanssa elämistä harjoitellaan.</i>	Erityispiirteiden kanssa toimeentuleminen
<i>Uusi murhe kun tulee, sehän on merkki siitä, että uudelle murheelle on ollut tilaa tulla. Uusi oireilu, se on merkki luottamuksesta ympäristöön.</i>	Turvallisuuden tunteen kehittyminen
<i>..taantumia voi olla kotilomien jälkeen huikeat.</i>	Arjen rakenteet ja rutiinit

Alkuperäisilmaus: Teema 2	Pelkistetty ilmaus
Minkälaista on lapsen hyvä osallisuus sijaishuollossa?	
<i>Kirjoitettu toimiston taululle mitä tämä tarkoittaa..</i>	Käsitteen aukikirjoittaminen
<i>Osallisuus on tunne. Osallisuus vahvasti tunteeeseen sidottua.</i>	Käsitteen sisäistäminen ja soveltaminen
<i>Omaohjaajien tärkein tehtävä osallisuus-käsitteen mukana raahaaminen.</i>	Lapsen osallisuuden tukeminen omaohjaajuuden kautta
<i>..haasteellista määrittää, koska meillä lapsen kanssa osallistutaan joka päivä, se tulee arjessa, yhdessä tehden, yhteistä olemista, välittämistä ja huolehtimista.</i>	Yhteinen tekeminen
<i>Osallisuus on aktiivisuutta, kuinka aktiivisia me olemme suhteessa lapsen, sitä kautta lisäämme hänen aktiivisuuttaan ja osallisuuttaan.</i>	Työntekijän aktiivisuuden vaikutus
<i>vastuullisesti aktiivinen omaan työhön, aidosti kiinnostunut..</i>	Työntekijän kiinnostuneisuuden vaikutus

<i>Lapsen oikeus sanoa, mutta lapsen velvollisuus siivota siivospäivänä.</i>	Lapsen ja aikuisen roolien selkeys
<i>..osallistumatta jättäminen on tietyllä tavalla myös osallisuutta, se on valinta.</i>	Tilannetaju ja suhteellisuus
<i>..osallisuus omaan itseensä on lähtökohta, sen jälkeen voi osallistua muuhun. Kun lapsi ymmärtää osallisuuden ja oman toimintansa tärkeyttä, osallisuus lisääntyy.</i>	Sisäisen eheyden rakentuminen
<i>Kielto ei ole se ratkaisu, vaan se, että kuinka näitä asioita opetellaan.</i>	Osallistamisen keinot ja työmenetelmät
<i>..lähtee pienestä, puuropöydästä, aluksi todella vaikeaa..”</i>	Vaihtoehtojen tarjoaminen ja pienet askeleet
<i>..laitosmaisuus ja kodinomaisuus, oletusarvo siitä, että on säännöt, kaikkeen tarvitsee luvan. Tämä täytyy joltain osin hyväksyä, säännöt on oltava ja säännöt itsestäänselvyyys, tämä suhteessa itsemäärämis-oikeuteen.”</i>	Lapsen aktivoiminen ja osallistamisen sääntöjen, normien ja ohjeistusten puitteissa
<i>Asiakasprofiili ja lapsen etu mietittävä tarkkaan.</i>	Yksiköiden valmiudet
<i>..ei voi välittää itsestäänkään, koska jos onkin, sillä ei ole ollut merkitystä -- osallisuuden lisääntyminen tarkoittaa kuntoutumisen edistymistä.</i>	Itsestä välittämisen opettelu
<i>..kaikki ei kykene itsensä ilmaisuun ja osallisuuteen – lähtökohdat heikot, järki ja realiteetit mukana..</i>	Lapsen yksilöllinen kohtelu ja yksilöllisyyden kunnioittaminen
<i>..työntekijän ammatillisuus ja tiedonkulku suhteessa vanhempiin, luottamus..</i>	Aikuisten välinen yhteistyö

Alkuperäisilmaus: Teema 3	Pelkistetty ilmaus
Mitä osa-alueita lastensuojelutyössä olisi tärkeää kehittää sijaishuollon laadun näkökulmasta?	
<i>..aukikirjoitetut prosessit, toimintakäsikirjat, toimintasuunnitelmat..</i>	Työn aukikirjoittaminen
<i>Niissä tilanteissa, kun tehdään ratkaisuja, kenelle ja mitä varten, aina se ei ole se lapsi. Seuraava työvuoro, esimies, fokus täytyy olla selvillä.</i>	Perustehtävän selkeys
<i>Johtaminen, ihmiset tietää mitä tehdään, kenelle tehdään, miten tehdään, mikä on komentojärjestys, kuka päättää mistäkin asiasta.</i>	Selkeä työn johtaminen ja ohjaaminen
<i>Noudatetaan lastensuojelulakia, jos sitä ei noudateta, mikä laatu ei toteudu. Jos edellä mainitut asiat kunnossa, näkyy myös arjessa, helpompi toimia arjessa.</i>	Lastensuojelulain noudattaminen
<i>Ei ole yhtä oikeaa sääntöä, miten jossakin tilanteessa toimitaan. Lastensuojelussa voi tapahtua mitä vain.</i>	Tilanteittaisuuden ymmärtäminen
<i>Kertaamiset säännölliset, toimintaohjeet, ennaltaehkäisy, palo- ja pelastautuminen tärkeä osa.</i>	Turvallisuuden jatkuva korostaminen
<i>Vastuualueet löytyy: kiinteistö, autot, KELA, laatu, henkilöstö, työvuorot, joulukortit, pikkujoulut, ulkopihatyt, siivous, kesäkkäat, komposti..</i>	Vastuualueiden tarkka määrittely

<i>Kehittämispäivillä käsitellyt teemat, pari kertaa vuodessa joillakin, kokouskäytäntöjen ohessa..</i>	Kehittäminen yksikön vuosisuunnitelmaan
<i>..nepsyosaaminen, verkostotyö, perhetyö.</i>	Koulutustarpeen tunnistaminen
<i>..ennakoinnin, tiedonkulun, suunnitelmallisuuden haasteet, yhteisvolyyymi ja yhteisöllisyys Sijassa haasteena -- tiedonkulun haasteet..</i>	Resurssien tunnistaminen
<i>Kouluttautuminen puutteellista, sitoutumista ja innokkuutta täytyisi lisätä..</i>	Koulutuksiin kannustaminen ja niihin sitoutuminen
<i>..ongelman ratkaiseminen, jokainen haluaa olla päättävä, miksi me olemme täällä -- lapsi, tavoite, mitä kukainen tekee.</i>	Lapsen hyvinvoinnin kannalta olennaisen verkoston aktivointi ja työnjaon selkeys
<i>..lääketieteen tietämyksen haasteet..</i>	Kaikkien toimijoiden ymmärrys lapsen psykosomaattisesta oireilusta
<i>..ammattikunta, joka joutuu kokoajan todistelemaan työtään. Tämä on äärimmäisen vaikeiden asioiden parissa tehtävää työtä, odotukset vääränlaiset, ymmärrystä ei ole mitä tämä työ on.</i>	Sosiaalialan profession vahvistaminen
<i>Lapsella 14. sosiaalityöntekijä.”</i>	Työntekijöiden pysyvyys
<i>..jälkihuolto nuoren oikeudet vs 22 vuotias -- ristiriitaisuus jälkihuollon käytäntöjen suhteen. Arki yllättää, kun jälkihuoltorahat loppuvat.</i>	Lastensuojeluprosessien jatkumon tarkasteleminen
<i>Pahimmillaan ihmiset palvelun piirissä, mutta hukkuu sinne koneistoon. Asia yksinkertaiseksi, mistä puhutaan ja kenen kielellä, jonkun täytyy osata tulkita vanhempaa -- yhteinen jaettu ymmärrys..</i>	Rakenteet mahdollistamassa
<i>..2007 syntynyt lapsi ja asiakkuus alkanut samana vuonna ja 2015 sijoitus, olisiko voitu tehdä jotain aikaisemmin, että olisi pystytty korjaamaan tilanne?</i>	Sijoituksen oikea-aikaisuus
<i>10 vuotta jos menty päin prinkkalaa, niin ei 3:ssa kuukaudessa ei mikään parane. Tavoite linjassa sijoituksen keston kanssa.</i>	Sijoituksen tavoitteellisuus

Alkuperäisilmaus: Teema 4	Pelkistetty ilmaus
Mitkä arvot ovat tärkeimpiä sijaishuoltotyötä tehdessä?	
<i>Arvoja määritelty henkilökunnan ja asiakkaiden kanssa jaettavaksi -- Henkilökohtainen vastuu lapsella ja aikuisella -- yhteisö ja normisto.</i>	Yhteinen arvokeskustelu
<i>Arvon mitta yksiköissä on se, miten lapset puhuu kokemuksen kautta, miten arvot toteutuu -- minä kasvan suhteessa sinuun.</i>	Esimerkkinä toimiminen
<i>Peruseriaate ala kuin ala, kyllä työntekijän täytyy ymmärtää, että täällä ollaan töissä. Täällä yhteisössä toimitaan tietyllä tavalla.</i>	Tasa-arvon ja pelisääntöjen kunnioittaminen
<i>Jos me annetaan jollekin työntekijälle lupa siihen, ettei kemiat toimi, niin silloinhan en lähde ammattilaisena kehittämään työtä -- jokaisen täytyy ammatillisesti pystyä selviytyyn duunista kuin duunista.</i>	Ammatillisuus
<i>Erilaisuus ja vahvuudet täytyy ottaa huomioon työssä ja sitä tulee hyödyntää. Jaetaan omat vahvuudet ja hyödynnetään niitä -- erityisosaaminen tulee huomioida.</i>	Erilaisuuden hyväksyminen ja vahvuuksien hyödyntäminen
<i>Kannan vastuun.</i>	Vastuun kantaminen

<i>..oikeudenmukaisuus, tasa-arvo, kunnioitus, ammatillisuus, arvostus, osallisuus, rehellisyys..</i>	Arvojen tunnistaminen
<i>..arvokeskustelua esimerkiksi omaohjaajakeskusteluissa.</i>	Suunnitelmallisuus
<i>..raskasta työtä, rahan säästäminen esimerkki. Ruohonjuuritasolta aloitetaan.</i>	Pitkäjänteisyys
<i>Olemisen sietämisen keveys. Struktuurit tärkeitä..</i>	Pysyvyys ja ennakoitavuus
<i>Täytyy opettaa siedättämäänkin muutoksia, miksi ei anneta muutosten tulla? Muutos voi olla hyvästä, riippuu mistä suunnasta sitä katsotaan.</i>	Muutoksen sietäminen
<i>..pohjaton tyytymättömyys ja valittaminen, ja mitä kaikkea hyvää elämässä on.</i>	Myönteinen ajattelu
<i>..kiitollisuuden opettaminen tärkeää.</i>	Kiitollisuus
<i>Ei tarjota valmista reagoititapaa.</i>	Nuoren oman ajattelukyvyn kehityksen tukeminen
<i>Tasapainoilu lapsen toimintakyvyn ja psyykkisen tilan kanssa, jotta kyettäis enemmän kokeileen yhteisössä, jotta lapsi oppisi itsenäistymään.</i>	Itsenäisyyden tukeminen
<i>Pidetään kiinni yhteisön säännöstä, mutta miten minä kohtaan lapsen yksilöllisesti siinä tilanteessa.</i>	Yksilöllisyyden kunnioittaminen
<i>..opetetaan lapselle vastuullisuutta, syy-seuraus-suhdetta.</i>	Vastuullisuuteen opettaminen
<i>Tehnyt väärin, korvaa tai korjaa rikkomansa tavarat, oppii tätä kautta. Tärkeä mieltä minkälainen käytäntö kenellekin muksulle oikea ratkaisu.</i>	Oikeudenmukaisuuden opettaminen

Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä aineiston pelkistämävaihetta seuraa aineiston yhdistäminen eli ryhmittely. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että aineiston alkuperäisilmaukset käydään läpi ja niistä pyritään löytämään yhtäläisyyksiä, jotka voidaan yhdistää yhdeksi luokaksi sekä nimetä ne niitä kuvaavalla tavalla. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 110.) Alasuutarin (2011, 42) mukaan tämä ei kuitenkaan ole sama asia, kuin keskiarvon etsiminen aineistosta tai enemmistön nimeäminen. Havaintojen yhdistäminen tapahtuu siten, että tutkija pyrkii löytämään yhteisiä piirteitä, jotka pätevät koko aineistoon. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa voidaan yhdenkin poikkeuksen todeta kumoavan säännönmukaisuuden. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että tutkittavalle ilmiölle on asetettu jokin hypoteesi, jonka yksikin poikkeava tutkimustulos voi kumota, tai ainakin muuttaa näkökulmaa. Tällaiset eroavaisuudet ja niiden huomioon ottaminen ovat kvalitatiivisessa analyysissä tärkeitä antaen uudenlaisia johtolankoja sekä selityksiä, miksi jokin toimii tietyllä tavalla. Pelkistämisessä täytyy kuitenkin muistaa, että erojen ja eroavaisuuksien etsiminen voi olla loputon suo eikä näin ollen tutkittavaa ilmiötä ole mahdollista jäsentää. (Alasuutari 2011, 42.) Seuraavissa neljässä taulukossa on teemoittain ja tutkimuskysymyksittäin jaoteltu pelkistetyt ilmaukset ja ryhmitelty ne omiin alaluokkiinsa.

Pelkistetty ilmaus Teema 1: vaikuttavuus	Alaluokat
Somaattisen terveydentilan koheneminen	Näkyvät muutokset terveydentilassa
Psykosomaattisen oireilun helpottuminen	
Vuorokausirytmien tasaantuminen	Normaali vuorokausirytm
Unenlaadun paraneminen	
Hygienian hoitaminen	Itsestä huolehtiminen
Terveellinen ja monipuolinen ruokavalio	
Toimintakyvyn kehittyminen	Sosiaalinen vuorovaikutus
Käyttäytymistapojen opetteleminen	
Arjen struktuurit ja rutiinit	Arjen hallinta
Erityispiirteiden kanssa toimeentuleminen	
Minä-kuvan vahvistuminen	Sisäinen eheys
Muutoksen- ja pettymyksen sietokyvyn lisääntyminen ja kehittyminen	
Turvallisuuden tunteen kehittyminen	

Pelkistetty ilmaus Teema 2: osallisuus	Alaluokka
Käsitteen aukikirjoittaminen	Käsitteen soveltaminen arjessa
Käsitteen sisäistäminen ja soveltaminen	
Tilannetaju ja suhteellisuus	
Lapsen osallisuuden tukeminen omaohjaajuuden kautta	Osallistamisen keinot
Osallistaminen yhteisen toiminnan avulla	
Osallistamisen keinot ja työmenetelmät	
Vaihtoehtojen tarjoaminen ja pienet askeleet	Aikuisen vastuu osallistamisessa
Työntekijän aktiivisuuden vaikutus	
Työntekijän kiinnostuneisuuden vaikutus	
Lapsen ja aikuisen roolien selkeys	
Aikuisten välinen yhteistyö	
Lapsen yksilöllinen kohtelu ja yksilöllisyyden kunnioittaminen	Työn resurssit osallistaa
Lapsen aktivoiminen ja osallistaminen sääntöjen, normien ja ohjeistusten puitteissa	
Yksiköiden valmiudet	
Sisäisen eheyden rakentuminen	Lapsen yksilölliset tarpeet
Itsestä välittämisen opettelu	

Pelkistetty ilmaus Teema 3: laatu	Alaluokka
Työn aukikirjoittaminen	Perustehtävän selkeys
Selkeä työn johtaminen ja ohjaaminen	
Työtehtävien selkeys	
Vastuualueiden tarkka määrittely	
Tilanteittaisuuden ymmärtäminen	
Resurssien tunnistaminen	Kehittämistyön suunnitelmallisuus
Koulutustarpeen tunnistaminen	
Koulutuksiin kannustaminen ja niihin sitoutuminen	
Lastensuojelulain noudattaminen	
Turvallisuuden jatkuva korostaminen	
Kehittäminen yksikön vuosisuunnitelmaan	Yhteistyön ja työnjaon selkeys
Lapsen hyvinvoinnin kannalta olennaisen verkoston aktiivointi ja työnjaon selkeys	
Kaikkien toimijoiden ymmärrys lapsen psykosomaattisesta oireilusta	
Lastensuojeluprosessien jatkumon tarkasteleminen	Lastensuojelutyön rakenteet
Rakenteet mahdollistamassa	
Sijoituksen oikea-aikaisuus	
Sijoituksen tavoitteellisuus	
Ammatillisuus ja ammattitaito	
Työntekijöiden pysyvyys	
Sosiaalialan profession vahvistaminen	

Pelkistetty ilmaus Teema 4: arvot	Alaluokka
Yhteinen arvokeskustelu	Vahva aikuisuus
Arvojen tunnistaminen	
Esimerkkinä toimiminen	
Tasa-arvon ja pelisääntöjen kunnioittaminen	Työelämän pelisääntöjen kunnioittaminen
Ammatillisuus	
Erilaisuuden hyväksyminen ja vahvuuksien hyödyntäminen	
Vastuun kantaminen	Ammattitaito
Suunnitelmallisuus	
Pitkäjänteisyys	
Pysyvyys ja ennakoitavuus	
Muutoksen sietäminen	
Myönteinen ajattelu	Välittäminen
Kiitollisuus	
Nuoren oman ajattelukyvyn kehityksen tukeminen	
Yksilöllisyyden kunnioittaminen	
Itsenäisyyden tukeminen	Rajojen asettaminen
Vastuullisuuteen opettaminen	
Oikeudenmukaisuuden opettaminen	

Kun pelkistetyt ilmaukset ovat ryhmiteltyinä omiin alaluokkiinsa, seuraa abstrahoinnin vaihe, eli ylä- ja pääluokkien määrittäminen. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että aineistosta erotellaan oleellinen tieto, jonka pohjalta on mahdollista muodostaa teoreettisia käsitteitä. Abstrahointi tarkoittaa siis käsitteellistämistä ja sitä jatketaan luokitusten yhdistelyllä. (Tuomi & Sarajärvi 2006, 111.)

Teema 1: vaikuttavuus		
Alaluokka	Yläluokka	Pääluokka
Näkyvät muutokset terveydentilassa	Fyysinen terveys	Psyko fyysis sosiaalinen toimintakyky
Normaali vuorokausirytm		
Arjen hallinta	Sosiaaliset taidot	
Sosiaalisen vuorovaikutus		
Itsestä huolehtiminen	Psykykinen eheys	
Sisäinen eheys		

Teema 2: osallisuus		
Alaluokka	Yläluokka	Päälouokka
Käsitteen soveltaminen arjessa	Aikuisjohtoisuus	Osallisuutta yhteistyötä tehden
Aikuisen vastuu osallistamisessa		
Osallistamisen keinot	Lapsilähtöisyys	
Työn resurssit osallistaa		
Lapsen yksilölliset tarpeet		

Teema 3: laatu		
Alaluokka	Yläluokka	Päälouokka
Perustehtävän selkeys	Kehittämistarpeet	Kehittämismyönteisyys laadun perustana
Lastensuojelutyön rakenteet		
Yhteistyön ja työntajon selkeys	Kehittämisesurssit	
Kehittämistyön suunnitelmallisuus		

Teema 4: arvot		
Alaluokka	Yläluokka	Päälouokka
Työelämän pelisääntöjen kunnioittaminen	Yhteisöllisyys	Ihmisyden kunnioittaminen
Ammatillisuus		
Vahva aikuisuus	Nuoren positiivinen ja realistinen minäkuva	
Lapsesta välittäminen		
Rajojen asettaminen		

Käsitteiden yhdistelemistä jatketaan niin kauan, kunnes saadaan vastaukset tutkimustehtäviin. Abstrahoinnin tuloksena syntyy yläkäsitteitä, jotka muodostavat kuvauksen tutkimuskohteesta vertailemalla teoriaa ja johtopäätöksiä alkuperäiseen aineistoon. Tulossiossa esitellään käsitteet, jotka ovat muotoutuneet empiirisestä aineistosta. (Tuomi & Sarajärvi 2006, 112-113.)

5 LAPSEN HYVINVOINTIA YHTEISTYÖN, KEHITTÄMISEN JA ARVOJEN KAUTTA

Tutkimustuloksista oli selkeästi löydettävissä millä tavoin tutkimusteemat näyttäytyvät lastensuojelun sijaishuollon arjessa. Analyysin kautta muodostui neljä teoreettista käsitettä, jotka esitellään seuraavassa tulososiossa. Oheinen kuvio 2 myös kokoaa tutkimustulokset.

KUVIO 2: Tutkimustulokset teemoittain

5.1 Psykofyysissosiaalinen toimintakyky ja terveys

Tutkimuskysymyksenä oli selvittää millä tavoin sijaishuollon vaikuttavuus todentuu. Pohjolan ym. (2012, 52) mukaan vaikuttavuuden voidaan ajatella olevan kokonaisuus, jossa selvitetään mikä vaikuttaa, mihin vaikuttaa, miten vaikuttaa, milloin vaikuttaa ja millä edellytyksillä ja ehdoilla. Keskusteluissamme ilmeni, että vaikuttavuus ymmärretään Sijassa samalla tavoin. Vaikuttavuuden mittaamisen tarkoituksena on tuoda esiin se tavoitteellinen työ, mitä lasten kanssa tehdään sekä ne tulokset, jotka ilmentävät mitä vaikutusta tehdyllä työllä on lasten hyvinvointiin.

Tutkimustuloksista vaikuttavuuden osalta nousee esiin lapsen kokonaisvaltainen, psyko-fyysissosiaalisen toimintakyvyn paraneminen sekä siinä tapahtuvat dramaattiset, positiiviset muutokset, joita sijaishuollon avulla on mahdollista saavuttaa. Vilkkö-Riihelä (2003, 90-91) toteaa, että ihmisen mielentilalla on suora vaikutus fysiikkaan ja siihen, miten keho toimii. Tämän lisäksi meihin olennaisesti kuuluu myös sosiaalinen ulottuvuus, mikä tulee esille siinä, miten elimistömme toimii psyykemme kautta (Vilkkö-Riihelä 2003, 91). Tämän ja tutkimustulosten perusteella voidaan siis päätellä, että turvallinen sosiaalinen ympäristö tukee ja eheyttää lapsen psyykkisiä toimintoja, millä on suora vaikutus myös hänen fyysiseen terveyteensä.

Fyysinen terveys

Tulokset osoittavat vahvasti, että ensimmäisenä sijaishuollon vaikuttavuus nähdään lapsen fyysisessä terveydessä. Tämä tulee esiin siinä, että näkyvät muutokset terveydentilassa ovat huomattavia. Lapset saattavat tulla sijaishuoltoon hyvin huonokuntoisina, jopa aliravittuina ja likaisina. Heino, Hyry, Ikäheimo, Kuronen & Rajala (2016, 70-72) ovat selvittäneet huostaanottojen taustalla olevia syitä ja toteavat HuosTa-hankkeen loppuraportissaan, että suoranaista lapsen hoidon laiminlyöntiä on tapahtunut joka viidennessä tutkimuksen kohderyhmään kuuluvassa perheessä ja noin 75%:lla tutkimuksen kohderyhmän vanhemmista on suuria vaikeuksia vastata lapsen tarpeisiin. Fyysisiä sairauksia tutkimuksessa ilmeni joka kolmannella lapsella. Doyle (2007, 3) toteaa marginaalissa elävien, kaltoin kohdeltujen lasten terveyteen liittyen, että yleisesti ottaen heidän kohdallaan on vaikea tietää totuudenmukaisia lukemia huonovointisuuden määrästä, koska ongelmat ovat niin sisäsyntyisiä eivätkä ne välttämättä näy päällepäin ennen kuin lapset ohjautuvat lastensuojeluun. Kaikki näissä olosuhteissa elävät lapset eivät suinkaan koskaan lastensuojeluun ajaudu – tai pääse.

Lapset psyykkisesti ja somaattisesti huonossa kunnossa – somaattinen puoli kuntoon, se on hyvä vaikuttavuusmittari, kaikki vaikuttaa kaikkeen – lähdetään liikkeelle somaattisesta puolesta, sitä mukaa psyykkinen vointi paranee.

Ensimmäinen puoli vuotta, näkyy hiuksissa, kasvupyrähdyksiä näkyy.

Tulokset osoittavat myös, että pääsääntöisesti heikon somaattisen voinnin lisäksi lapsen vuorokausirytmä on pääläellään, ruokailutottumukset ovat olleet hyvin epäsäännöllisiä ja hygienian hoito puutteellista. Suuria harppauksia otetaan juuri näissä arjen toiminnoissa.

Vähitellen lapsi oppii peseytymään omatoimisesti ilman valvontaa. Valitettavan usein peseytymistä ja oman hygienian hoitamista joudutaan harjoittelemaan sijoituksen aikana pitkään. Näiden arjen toimintojen opettelussa korostuu erään kohderyhmän jäsenen mukaan niin sanottu päiväkotiefekti, mikä tarkoittaa sitä, että yhteisöllisyyden ja mallin avulla lapsi oppii toimimaan odotetulla ja toivotulla tavalla. Tällaista tapakulttuuria harjoitellaan arjessa tietoisesti. Myös yleisesti ottaen unenlaadun on koettu paranevan huomattavasti sijoituksen aikana. Painajaiset sekä kesken unien heräämiset vähenevät ja nukahtaminen helpottuu, kun vuorokausirytmistä tulee rutiininomaista.

Alkuun vuorokausirytmistä sekaisin, mikä korjaantuu hyvin äkkiä.

..yöuni katkonaista, nukahtaminen vaikeaa, pelkotiloja, unenlaatu paranee..

Jos lapsella on ollut sijoituksen aloitusvaiheessa useita diagnooseja ja näiden mukaista oireilua, myös nämä oireet helpottavat. Myös kasvupyrähdyksiä on sattunut samaan yhteyteen, kun lapsen toimintakyky on alkanut eheytyä. Samoin ruoka-aineallergiat ovat helpottaneet ja ruokailutottumukset ovat muuttuneet terveellisemmiksi ja ennen kaikkea säännöllisiksi. Voidaan todeta myös, että lapsen psykosomaattinen oireilu kokonaisuudessaan vähenee oleellisesti tai ainakin helpottuu. Punkasen (2001, 140) mukaan psykosomatiikka määritellään ruumiillisiksi oireiksi ilmenevinä mielenterveyden häiriöinä. Vilkkö-Riihelän (2003, 565) mukaan yleisimmät psykosomaattiset oireet ovat päänsärky, vatsavaivat ja unettomuus. Stressillä on suora vaikutus näiden ilmenemiseen. Punkanen (2001, 141) on selvittänyt, että psykosomaattisten oireiden lievittymiseen ei ole muuta hoitomallia, kuin ihmisen kuunteleminen ja hänen vakavasti ottaminen.

Lapsella aluksi useita diagnooseja/oireita – oireet helpottaa. Ruoka-aineallergiat, muut allergiat, astmalääkitykset - kolmella lapsella parantunut.

Ruokailu ei suju, epäsäännöllisyys ja epäterveys ja einokset – monipuolinen kotiruoka, salaatti.

Sosiaaliset taidot

Sijoituksen aikana lapsen kokonaisvaltaisen eheytymisprosessin aikana hänen toimintakykynsä paranee, mikä kielii myös sosiaalisten taitojen kehittymisestä ja harjaantumisesta. Keskustelun pohjalta voidaan todeta, että vaikuttavuuden hyviä mittareita ovat ne paikat, jotka ovat lastensuojelulaitoksen ulkopuolella, eli mikä on lapsen kyky esimerkiksi käydä koulua ja harrastaa. Kun lapsi sijoitetaan yksikköön, hän on yleensä sekä psyykkisesti että somaattisesti hyvin huonossa kunnossa eikä jaksamista koulunkäyntiin

tai harrasteille juuri ole. Kun eritoten somaattinen puoli alkaa eheytyä sijoituksen aikana, jaksamista riittää myös kouluun ja tätä kautta myös harrasteille. Lapsi oppii toimimaan myös erilaisten ihmisten kanssa turvallisissa puitteissa ja ohjatusti, jolloin lapsen on mahdollista oppia uusia asioita myös käyttäytymisen ja tapojen suhteen. Jos lapsella on ollut neuropsykiatrista problematiikkaa, myös näiden piirteiden kanssa elämistä harjoitellaan ja etsitään työkaluja arjessa toimimiseen ja siinä selviytymiseen. Neuropsykiatrisia oireyhtymiä ovat esimerkiksi autismin kirjoon kuuluvat autismi ja Asperger, tarkkaavuuden ja ylivilkkauksen häiriöt, impulsiivisuushäiriö eli ADHD, Tourette, tai muu laaja-alainen kehityshäiriö. (Lehtinen 2012, 2-5.)

Oireet helpottaa, toimintakyky lisääntyy, vuorovaikutuspiiri laajenee, lapsi kykenee toimimaan entistä enemmän valvomattomissa olosuhteissa. Palaute tulee koulun puolelta ja harrastuksista. Sosiaaliset suhteet laajenee, kaveri- ja sukulaisuussuhteet korjaantuvat ja aktivoituvat uudelleen.

..kyky käydä koulua ja kyky olla tilassa kodin ja lastenkodin ulkopuolella.

Tapahtuu niin sanottu päiväkotiefekti, yhteisöllisyyttä. Tästä kommenttia vanhemmilta. Opitaan tapakulttuuria – arjessa harjoitellaan tietoisesti, se on sisäänkirjoitettua..

Nepsyipiirteiden kanssa elämistä harjoitellaan.

Psyykinen eheys

Sijaishuollon merkitys lapsen psyykkiselle terveydelle on myös kiistaton. Lapset tulevat sijaishuoltoon hyvin rikkonaisista perheolosuhteista, mikä on vaikuttanut heikentävästi heidän psyykkiseen vointiinsa. Niemelä (2005, 62) toteaa sijaishuollossa olevien lasten kärsivän epävarmuuden, levottomuuden, ahdistuneisuuden, pettyneisyyden, aggressiivisuuden, yliherkkyyden ja hylätyiksi sekä kaltoin kohdelluiksi joutumisen tunteita.

Myös käsitys itsestä, eli minä-kuva vahvistuu. Tässä aikuisen tuella on suuri merkitys ja yhteisen tavoitteen kirkkaana pitäminen mielessä korostui erityisesti vastaajien mielestä. Lapset ovat kuitenkin psyykkisesti hyvin hauraita ja sairaita. Vaikuttavuutta pohtiessa on tärkeää ottaa huomioon, että lapsen muutoksen- ja pettymyksensietokyky kasvavat uusissa tilanteissa eivätkä uudet tilanteet aiheuta enää samalla tavalla stressiä, kuin alkutilanteessa. Turvallisuuden tunne, sisäinen eheys ja itsestä huolehtiminen kehittyvät. Joissakin tapauksissa yksikön ja kodin arjen struktuurit ovat toisistaan täysin poikkeavat.

Uusi murhe kun tulee, sehän on merkki siitä, että sille on ollut tilaa tulla. Uuden oireen tulo on merkki luottamuksesta ympäristöön.

Olennaista on ymmärtää, ettei kukaan parane psyykkisesti, mutta selviytyminen ja toimintakyky paranevat. Harva huomaa tätä.

Sietokyky uusissa tilanteissa ja muutokseen kasvaa, reagointi ei ole niin vahvaa välttämättä, oppimista uusissa sosiaalisissa tilanteissa, ei aiheuta enää stressiä.

..taantumat voi olla kotilomien jälkeen huikeat.

Sijaishuollon vaikuttavuutta seurataan yksikössä myös säännöllisillä asiakaspalautekyselyillä. Lisäksi yhteydenpito kotiin ja lapsen muuhun verkostoon, kuten kouluun ja harrasteisiin edesauttaa hahmottamaan lapsen kokonaistilannetta ja toimintakyvyn kehittymistä. Yhteydenpidon ja säännöllisen vuoropuhelun avulla konkretisoituu nuoren edistymiset ja mahdolliset takapakit. Lisäksi vuoropuhelun avulla lapsen asioihin osallistuvien tahojen on mahdollista jakaa huomioita lapsen kuntoutumiseen liittyen. Vaikuttavuus todentuu myös säännöllisten kirjaamisten muodossa sekä säännöllisillä tiimipalavereilla, joissa tarkastellaan kunkin nuoren tavoitteiden toteutumista. Sopivana aikajänteenä tavoitteiden tarkistamiselle pidettiin kolmea viikkoa. Asiakaspalautekyselyt, yhteydenpito lapsen muihin verkostoihin sekä vuoropuhelu työyhteisössä auttavat konkretisoimaan lapsen kokonaisvaltaista edistymistä ja eheytymistä.

5.2 Osallisuutta yhteistyötä tehden

Tutkimuskysymyksenä oli selvittää, minkälaista on lapsen hyvä osallisuus sijaishuollossa ja millä keinoin osallisuutta voitaisiin vahvistaa. Hurtig (2006, 167) toteaa, että osallisuuden toteutumisen edellytyksenä on se, että lapsella on mahdollisuus olla mukana kertomassa miten kokee tilanteensa ja mitä odotuksia hänellä on. Toisin sanoen osallisuus on yhtä kuin lapsen aktiivisen toimijuuden vahvistamista. Orasen (2008, 7) mukaan osallisuus on myös yksi perusoikeus, jonka lapsen oikeuksien sopimus on määrittänyt.

Tutkimustulokset osoittavat, että lapsen osallisuus mahdollistetaan yhteistyön avulla, johon osallistuvat sekä aikuinen että lapsi itse. Osallisuuden voidaan siis ajatella olevan prosessi, jossa edetään lapsen ehdoilla, mutta aikuisjohtoisesti. Kumpaakaan osapuolta ei voi jättää prosessista pois. Se, millä asteella lapsen osallisuus sijaishuollossa näkyy, on aikuisen vastuulla. Sijaishuoltoprosessissa tutkimustulosten mukaan on tärkeää määrittää ja tuoda esiin molempien roolit, oikeudet, velvollisuudet ja vastualueet.

..lasten maailma, jota lapset pyörittää vai lasten maailma, jota aikuiset pyörittää?

Lapsen oikeus sanoa, mutta lapsen velvollisuus siivota siivouspäivänä.

Yleisesti ottaen lastensuojeluun liittyvän lainsäädännön tuki lapsen osallisuuden tukemiseksi on vahvaa (Oranen 2008, 8). Tämän mukaan myös lastensuojelupalvelut ovat järjestäytyneet ja suunnitelleet toimintaansa. Prosessit ja palvelut suunnitellaan lasten tarpeiden mukaan, mutta itse lapsia ei luonnollisesti johtoportaan tai palvelujen suunnittelufoorumeilla välttämättä suoraan nähdä. Myös Orasen (2008, 8) mukaan lapsia tai heidän perheitään harvemmin nähdään itse palvelua kehittämässä tai suunnittelemassa, tosin tällainen on yleistymässä esimerkiksi erilaisten paneelien muodossa. Esimerkiksi Tampereella Lastensuojelun Keskusliiton järjestämällä sijaishuollon päivillä, jossa teemana oli ”Samalla puolella”, oli tavoitteena tarkastella ja kehittää sijaishuoltoa lapsen näkökulmasta (Lastensuojelun Keskusliitto 2013). Kuitenkin osallisuuden voidaan ajatella olevan jo niin luonteva osa lastensuojelun kehittämistyötä, ettei juurikaan sellaista kehittämissuunnitelmaa enää löydy, jossa lapsi tai perheet eivät olisi mukana (Muukkonen & Paasivirta 2012, 244).

Aikuisjohtoisuus

On lastensuojelun ammattilaisten vastuulla huolehtia siitä, että osallisuuden käsite on osa lasten arkea ja sitä tukevia työmenetelmiä sovelletaan arjessa sekä kehitetään jatkuvasti. Työnantajan vastuulla on luonnollisesti huolehtia siitä, että työryhmässä tämä käsite ymmärretään ja sitä osataan soveltaa arjessa oikein.

Kirjoitettu toimiston taululle mitä tämä tarkoittaa.

Osallisuus on tunne. Osallisuus vahvasti tunteeseen sidottua.

Tutkimustuloksista huokuu vahvasti, että aikuisen omalla aktiivisuudella ja roolilla on suuri merkitys lapsen osallisuuden tunteen syntymisessä. Laaksosen & Kempvaisen (2005, 58) mukaan lapsilähtöisyydessä on olennaisen tärkeää se, että aikuiset kykenevät erottamaan omat tarpeensa lapsen tarpeista. Sijaishuollossa ja kasvatustyössä myös mallioppimisen merkitys korostuu. Vilkkö-Riihelän (2003, 329-330) mukaan mallioppimisen merkitys korostuu erityisesti murrosikäisillä ja mallin omaksuminen saattaa olla täysin tiedostamatontakin. Kuitenkin Vilkkö-Riihelän (2003, 330) mukaan yksilöllisillä teki-

jöillä on suuri merkitys malliintumiseen – epävarma ja riippuvainen yksilö imee herkemmin itseensä eri malleja. Myös tämän tutkimuksen tulokset vahvistavat, että aikuisen esimerkillä, aktiivisuudella ja aidolla kiinnostuneisuudella on suuri merkitys. Tuloksista ilmenee myös, että osallisuus ei ole irrallinen osa sijaishuollon arkea, vaan se on yksi arjen perusta, mikä tulee muun muassa esille yhteisen toiminnan kautta.

..vastuullisesti aktiivinen omaan työhön, aidosti kiinnostunut..

..haasteellista määrittää, koska meillä lapsen kanssa osallistutaan joka päivä – se tulee arjessa, yhdessä tehden, yhteistä olemista, välittämistä ja huolehtimista.

Erityisenä osallistamisen keinona tutkimustulokset painottavat omaohjaajuuden roolia. Tanskasen & Timosen (2010, 59) mukaan omahoitajien tai omaohjaajien tehtävänä on sijaishuollossa ottaa päävastuu lapsen suunnitelmallisesta hoidosta ja kasvatuksesta ja heidän erityisenä tehtävänä on huomioida lapsen yksilölliset tarpeet. Luottamuksen syntyminen on tärkeä edellytys prosessin onnistumiselle. Omaohjaajia voidaan pitää ikään kuin lapsen ”äänitorvina” sijaishuollossa: heidän tehtävänä on viestittää lapsen tilanteesta ja siinä tapahtuvista muutoksista sekä muulle työryhmälle, sosiaali-toimeen että perheelle. Omaohjaajuuden lisäksi työryhmässä täytyy olla osallisuutta tukevia toimintatapoja ja työkaluja. Ennen kaikkea yksikön resurssien täytyy olla osallistamista tukevia.

Omaohjaajien tärkein tehtävä osallisuus-käsitteen mukana raahaaminen.

..itsenäistymisen portaat.

Aina voi antaa jonkin osallisuuden mahdollisuuden haasteellisesta käyttäytymisestä huolimatta – pienestä lähdetään liikkeelle – aina löytyy jokin pieni, josta voi päättää itse.

Lapsilähtöisyys

Lapsilähtöisyyden vastakohtana voidaan Laaksosen & Kemppaisen (2005, 57) mukaan pitää aikuislähtöisyyttä ja lastensuojelussa tuon käsitteen ymmärtämisen pitäisi luonnollisesti olla itsestäänselvyys. Huolimatta siitä, että aikuisilla on päävastuu sijaishuollon toteutumisesta, on lapsen yksilöllisillä tarpeilla suuri vaikutus hoidon ja palvelun suunnittelussa. Tutkimuksessa ilmeni, että osallisuuden säätelyyn arjessa vaikuttaa lapsen oma tilanne sekä hänen yksilölliset valmiutensa osallistua. Myös työntekijöiden suhteellisuudentajulla on suuri merkitys siinä, millä tavoin lapsi tulee yksilöllisesti ja kunnioittavasti

kohdelluksi. Lapsi oppii tehdessään ja aikuisen vastuulla on tarjota osallistumisen paikkoja sietäen lapsen epäonnistumiset.

Tilanteisuus on nähtävä, kokonaisuus.

..rohkeutta yksiköillä sietää lapsen epäonnistumisia ja että lapsi sähläää omat asiansa.

..tarjota valinnan kohtia lapsille, jotta he oppivat tekemään järkeviä ja viisaita valintoja.

..osallisuus omaan itseensä on lähtökohta, sen jälkeen voi osallistua muuhun. – kun lapsi ymmärtää osallisuuden ja oman toimintansa tärkeyttä, osallisuus lisääntyy.

Lasta täytyy turvata, pieni jatkuva pettymys ja vastuullisuuden kanssa työskentely.

Lapsen kyvyn ja halukkuuden lisäksi myös lapsen oma psyykinen vointi on ennen kaikkea tärkeää. Tämä tulee myös korostuneeksi aikuisen vastuukysymyksissä. Usein emme tule edes ajatelleeksi mitä termi ”lastensuojelu” oikein tarkoittaa. Käsitteessä kun on tuo sana ”suojaus” ja ammattilaisten tehtävänä on suojata lasta uhkaavilta tekijöiltä. Kuten Timonen-Kallio (2010, 6) toteaa, lapsilähtöisyyttä voi hidastaa pelko siitä, että lasta vastuutetaan liikaa, jos kyseessä on äärimmäisen vaikea ja haavoittava lastensuojelullinen tilanne.

Onko pakko osallistua kaikkeen, esim. vaikeisiin palavereihin, jos kivuliaita asioita käsitellään -- osallistumatta jättäminen on tietyllä tavalla myös osallisuutta, se on valinta.

..ei voi välittää itsestäänkään, koska jos onkin, sillä ei ole ollut merkitystä – lapsen eheys kuntoon, deprivoituneet lapset, – kun kuntoutuminen etenee, sitä mukaa myös osallisuus – osallisuuden lisääntyminen tarkoittaa kuntoutumisen edistymistä.

Aina voi antaa jonkin osallisuuden mahdollisuuden haasteellisesta käyttäytymisestä huolimatta – pienestä lähdetään liikkeelle – aina löytyy jokin pieni, josta voi päättää itse..

Täytyy olla puitteet, jotta pystytään vastaamaan psyykkisesti sairaan lapsen tarpeisiin.

Kun yksikössä tehtävää työtä suunnitellaan, kehitetään ja resursoidaan, tulisi tarkastelun kohteena olla ennen kaikkea lapsen tarpeet. Osallisuuden tunteen syntymistä voidaan pi-

tää yhtenä lapsen tarpeena. Rousu & Holma (2004, 16) toteavat nykyään myös lastensuojeluun vaikuttavan talouden kiristyminen, mikä näkyy luonnollisesti lastensuojeluyksiköissä entistä vähäisempinä resursseina. Henkilökuntamitoituksia joudutaan pohtimaan sekä yleisesti ottaen mihin raha riittää ja miten se kohdennetaan oikein. Talouden kiristymisen myötä tarkastelun kohteena on myös lastensuojelun valvonnan tarkentuminen ja ohjeistusten ja kriteerien yleistyminen. Aluehallintovirastot sekä Valvira antavat ovat antaneet tarkat määräykset sijaishuollon toteuttamiselle. Tässä korostuu jälleen aikuisen vastuu toimia lapsilähtöisesti olemassa olevien resurssien puitteissa.

..yksikkö kodinomainen, mutta hyväksyttävä, että on laitos kyseessä sääntöineen.

..laitosmaisuus ja kodinomaisuus – oletusarvo siitä, että on säännöt, kaikkeen tarvitsee luvan. Tämä täytyy joltain osin hyväksyä, säännöt on oltava ja säännöt itsestäänselvyys – tämä suhteessa itsemäärämisoikeuteen.

5.3 Kehittämismyönteisyys laadun perustana

Lastensuojelun laatua tarkastellessa tutkimustehtävänä oli pohtia mitkä ovat ne osa-alueet lastensuojeluprosessissa, joita olisi tärkeää kehittää, jotta sijaishuolto olisi laadukkaampaa ja toimivampaa. Lastensuojelun laaduntarkkailu aloitettiin STAKES:n toimesta 1990-luvulla laman seurauksena, kun painopisteeksi muodostui entisestä vähenevät resurssit ja minkälainen laatu näillä aikaansaadaan. Laaksonen (2004, 257) toteaa lastensuojelun laadun muodostuvan asiakaslähtöisyydestä, kirjatusta toiminta-ajatuksesta, auki kirjoitetuista prosesseista, prosesseja tukevista rakenteista sekä jatkuvasta arvioinnista. Myös tämän tutkimuksen tulokset tukevat tätä määritelmää.

Tutkimustuloksissa korostui ennen kaikkea myönteisen suhtautumisen tarve lastensuojelutyön kehittämiseksi ja kehittymiseksi. Kehittämismyönteisyyteen ja asenteeseen vaikuttaa kehittämistarpeiden ja –resurssien yhteisvaikutus sekä pohtiminen, mistä tekijöistä käsitepari koostuu. Kumpikaan ei saa poissulkea kehittämistyöhön ryhtymistä. Yleisesti ottaen lastensuojelussa kehittämistarpeita voidaan luetella listanomaisesti: Sosiaali- ja terveysministeriön (2013) Toimiva lastensuojelu-loppuraportin tuloksia tarkastellessa kehittämistyötä tulisi tehdä sekä tiedon, tutkimuksen, osaamisen, ohjauksen, valvonnan että resurssien lisäämisen näkökulmasta. Kuten voimme todeta, lastensuojelun kokonaisvaltainen kehittämistarve on selkeä ja muutostarpeita löytyy paljon.

Kehittämistarpeet

Sijaishuollon laadun varmistamiselle kehittämistarpeita pohdittiin perustehtävän ja lastensuojelutyön rakenteiden kautta. Ensinnäkin, jotta sijaishuolto olisi asianmukaista, täytyy sijaishuoltotyötä tekevällä henkilöllä olla ymmärrys perustehtävästään. Perustehtävään ymmärtämiseen taas vaikuttaa se, millä tavoin työ on aukikirjoitettu, miten selkeästi työtehtävät ovat määriteltyjä sekä millä tavoin työtä johdetaan ja ohjataan.

Vuorotyötä tehdään eri aikoina, monta eri tapaa tehdä työtä, ilman aukikirjoitusta arki ei pysty olemaan päivästä toiseen samanlaista -- aukikirjoitetut prosessit, toimintakäsikirjat, toimintasuunnitelmat..

Aukikirjoitus, koska on helppo sanoa, ettei tiennyt.

Niissä tilanteissa, kun tehdään ratkaisuja, kenelle ja mitä varten – aina se ei ole se lapsi – seuraava työvuoro, esimies, fokus täytyy olla selvillä.

Myös työntekijän kyky nähdä lastensuojelutyö erittäin herkkänä alueena sekä tilanteittain muuttuvana vaikuttaa perustehtävän asianmukaiseen suorittamiseen ja toteutumiseen. Aukikirjoitetuista prosesseista ja perustehtävän avaamisesta huolimatta työntekijän on mahdollista käyttää omaa persoonaa työssään, kuten tutkimustulokset vahvistavat. Perustehtävän vahvistamista tarvitaan sekä työntekijä- että esimiestasolla. Työyhteisössä myös vastuualueiden määrittelemisellä on tehokas vaikutus työn toimivuuden kannalta, kuten jo omaohjaajatyöskentelystä voidaan havaita. Edellä mainittuja tekijöitä yhdistää ammatillisuus ja ammattitaito toimia sijaishuollossa turvallisena ja johdonmukaisena aikuisena. Tämäkään ei välttämättä ole itsestäänselvyys, mutta ammattitaidon merkitys lastensuojelutyössä on kiistaton. Ammatillisesti toimiva työntekijä kykenee toimimaan johdonmukaisesti lastensuojelun jatkuvasti muuttuvissa olosuhteissa.

Silti voi omaa persoonaa käyttää työssään. Tilanteen tulkitseminen voi vaihdella.

Johtaminen, ihmiset tietää mitä tehdään, kenelle tehdään, miten tehdään, mikä on komentojärjestys, kuka päättää mistäkin asiasta.

Vastuualueet löytyy – kiinteistö, autot, KELA, laatu, henkilöstö, työvuorot, joulukortit, pikkujoulut, ulkopihatytöt, siivous, kesäkukat, komposti..

Ei ole yhtä oikeaa sääntöä, miten jossakin tilanteessa toimitaan. Lastensuojelussa voi tapahtua mitä vain.

Toisena merkittävänä tekijänä sijaishuollon kehittämistarpeita luomaan ovat itse lastensuojelutyön rakenteet. Haasteet lastensuojelutyössä ovat moninaisia ja näitä haasteita tarkastellaan kokonaisvaltaisesti tässä opinnäytetyössä. Yksi kenties suurimmista haasteista pohjautuu sosiaalityön eettisyyteen ja sosiaalialan ammatin, profession pohtimiseen. Yleisesti ottaen sosiaalialan ammattia ei voida luokitella samalla tavalla vahvaksi professioksi, kuten esimerkiksi lääkärin tai tuomarin ammattia. Sosiaalialan ammattilaiselta puuttuu tietynlainen vertikaalisuus suhteessa asiakkaaseen, vaikka ammattia on pyritty vahvistamaan asiantuntijoihin kuuluvaksi. (Juhila 2011, 85.) Sosiaalityö on alun alkaen ollut vapaaehtoisuuteen perustuvaa, kunnes siitä alkoi muodostua vähitellen ammatti 1900-luvun alkupuolella. Sosiaalinen tuli käsitteeksi vasta 1950-luvulla. (Juhila 2011, 28-36.) Tämä sosiaalityön perinne elää edelleen ihmisissä ja asenteissa varsinkin, kun lasten auttaminen yhdistetään palkkatyöhön ja yritystoimintaan, jossa tavoitellaan taloudellista voittoa.

Ammattikunta, joka joutuu kokoajan todistelemaan työtään. Tämä on äärimmäisen vaikeiden asioiden parissa tehtävää työtä, odotukset vääränlaiset, ymmärrystä ei ole mitä tämä työ on -- psyykkisesti sairaita ihmisiä -- avoimen vuorovaikutuksen puute -- onko kaikilla oikea käsitys?

..hyväntekeväisyystyötä mistä alun perin lähdetty liikkeelle, nykyään yhteiskunnan pahiksia.

Tuodaan esiin niitä hyviä asenteita, jotta lähtisi oikeaan suuntaan.

Oman kehittämistarpeensa työhön tuo myös itse lastensuojeluprosessi lapsen sijaishuollon tavoitteellisuuden ja oikea-aikaisuuden näkökulmasta. Tutkimustulosten valossa voidaan pohtia myös lastensuojeluprosessia jatkumona. Usein kynnys siirtyä sijaishuollosta jälkihuoltoon on korkea. Voidaan toki ajatella lapsen odottavan kovasti itsenäistä elämää, mutta useimmiten käy niin, että arki yllättää lapsen – tiedot ja taidot eivät olekaan riittävät. Tämä yllättää myös lastensuojelun ammattilaiset. Lastensuojeluprosessissa ihmetystä aiheuttavat myös sijoitukselle asetetut tavoitteet suhteessa aikaikkunaan, mikä kieli useimmiten kuntien taloustilanteesta. Sosiaalialalle on ominaista tällä hetkellä, ja näyttää vielä voimistuneen, työntekijöiden voimakas vaihtuvuus.

..2007 syntynyt lapsi ja asiakkuus alkanut samana vuonna ja 2015 sijoitus, olisiko voitu tehdä jotain aikaisemmin, että olisi pystytty korjaamaan tilanne?

..jälkihuolto nuoren oikeudet vs 22 vuotias – jälkihuoltorahat, ei kuulu yksikköön, ristiriitaisuus jälkihuollon käytäntöjen suhteen. Arki yllättää, kun jälkihuoltorahat loppuvat.

10 vuotta jos menty päin prinkkalaa, niin ei 3:ssa kuukaudessa ei mikään parane. Tavoite linjassa sijoituksen keston kanssa.

Lapsella 14. sosiaalityöntekijä.

Kuten tulosten perusteella voidaan huomata, kehittämistarpeita löytyy ja varmasti myös halua siihen, että asiat muuttuisivat parempaan suuntaan. Kysehän on kuitenkin lastemme hyvinvoinnista. Olennaista kuitenkin on se, että rakenteiden tulee mahdollistaa työn ja työn laadun kehittäminen.

Kehittämisesurssit

Kehittämistarpeiden määrittelyn lisäksi on syytä pohtia mistä resurssit muotoutuvat ja mitä kautta. Tutkimustulosten mukaan resurssit vapautuu ja saadaan tehokkaammin käyttöön, kun jokaisella lastensuojeluprosessiin osallistuvalla on selkeä käsitys työnjaoista. Lisäksi tutkimustulokset osoittavat, että niiden toimijoiden, jotka sijaishuollossa elävän lapsen kanssa työskentelee, on ensiarvoisen tärkeää olla perillä siitä, mitä lapsen psykosomaattinen oireilu voi tarkoittaa. Vilkkö-Riihelä (2003, 39) mainitsee käsitteen lohkomisen eli splittaamisen, mihin törmää usein lastensuojelutyötä tehdessä. Splitatessaan lapsi suhtautuu hyvin mustavalkoisesti johonkin asiaan tai voi pitää toista ihmistä äärimmäisen hyvänä tai äärimmäisen pahana. Joka tapauksessa tällainen voimakas valikointi on lapsen tapa hallita tunteitaan. Hyvin usein lapsi valikoi ”hyvät aikuiset” ja ”ne pahat aikuiset”. Tällainen puolustusmekanismien käyttö on tavanomaista erityisesti sellaisessa tilanteessa, jossa ihminen kokee tulleen petetyksi tai hänen toiveisiin ei ole kyetty vastaamaan (Vilkkö-Riihelä 2003, 40). Psykkisesti sairaan henkilön ajatusmaailma voi olla hyvin monimutkainen asia käsittää. Tämän vuoksi kaikilla tulisi olla tietoa ja ymmärrystä, minkälaista problematiikkaa esimerkiksi varhaisen kiintymyssuhteen ongelmat, traumat tai käytöshäiriöt saavat aikaan lapsessa.

Yleisesti ottaen kehittäminen ja laatu työ koetaan tarpeellisiksi, mutta niihin on usein hankala panostaa työvuorollisesti tiukkojen resurssien puitteissa. Lasten arjen pyörittämiseen kuluu jo yksissään paljon resurssia, esimerkiksi lasten kuljettamisessa kouluun, harrastuksiin, lääkäri- tai terapiakäynneille tai kotikäynneille. Jos henkilökunta on pieni, tarkkaan mitoitettu, varahenkilöstöä ei ole tai jos osa lapsista ei käy koulua ja näin ollen ovat

yksikössä päivät, on hyvin haasteellista järjestää koko henkilökuntaa koskevia koulutus-tilaisuuksia.

Tärkeää, että henkilökunta koulutetaan.

..haasteellista järjestää, vähän porukkaa työvuorollisesti haasteellista -- työnohjauksien ohessa teemapäiviä ja mitä kehitetään -- esimies jää sitten pois..

Ennakoinnin, tiedonkulun, suunnitelmallisuuden haasteet. Yhteisvolyymi ja yhteisöllisyys Sijassa haasteena. Ehdotuksia, mutta ei halukkaita, hyvä ja halpa kouluttaja, mutta talo ei sitoutunut.

Kouluttautuminen puutteellista, sitoutumista ja innokkuutta täytyisi lisätä.

Tutkimustulokset osoittavat, että osaamista tulisi kehittää erityisesti neuropsykiatrisen kuntoutustyön, verkostotyön ja perhetyön osalta. Sosiaalialalla ”nepsyosaamisen” tarve on lisääntynyt.

Työnohjauksen aihe tai jos työnohjaus peruttu, niin hyödynnetään perhetyön kehittämispäivä.”

..nepsyosaaminen, verkostotyö, perhetyö..

Mikä ennen kaikkea edesauttaisi laatutyön kehittämistä ja kehittämistyön toteuttamista olisi se, että ne olisivat osa yksikön vuosisuunnitelmaa ja luonteva osa yksikön toimintaa muun arkityön ohessa. Yleisesti ottaen työyhteisössä kehittämisen voidaan nähdä olevan yhteistä tekemistä ja yhteisen toimintakulttuurin löytymistä (Paasivirta 2012, 31). Tutkimustuloksista nousi vahvasti esille, että tällä hetkellä lasten arjen pyörittäminen jo itsessään vie paljon resursseja eikä ylimääräiseen juuri jää aikaa varsinkaan, jos sitä ei ole erikseen suunniteltu osaksi toimintaa. Kuten tutkimustulokset osoittavat, esimerkiksi lastensuojelulakia ja työn turvallisuuteen liittyviä asioita tulisi jatkuvasti korostaa arjessa. Yksiköt keräävät säännöllisesti asiakaspalautteita ja eräässä yksikössä on käytössään ISO-sertifioitu laatujärjestelmä, joka edellyttää jatkuvaan tarkkaan struktuurinomaiseen laatutyöskentelyyn yksikössä. Käytännössä tämä tarkoittaa jatkuvaa asiakaspalautteen keräämistä ja henkilöstön koulutuksen ylläpitämistä.

5.4 Ihmisyyden kunnioittaminen

Tutkimuskysymyksenä oli selvittää minkä arvojen varaan sijaishuoltotyön tulisi nojautua. Tuloksia tarkastellessa voidaan hahmottaa kokonaisvaltainen ihmisyyden kunnioittamisen arvo. Tähän arvoon sisältyy sekä työntekijä- että lapsinäkökulma, toisin sanoen millä tavoin arvot raamittavat työyhteisöä ja millä tavoin taas lapsi tulee kohdatuksi. Partanen (2005, 7) toteaa sijaishuollon arvoja ja laatuja käsittelevässä artikkelissaan, että lastensuojelutyötä tehdessä laatua ei rakenneta ulkoisilla tekijöillä, vaan lähestymistapana täytyy olla sellaiset arvot, jotka ennen kaikkea perustuvat ihmisläheisyyteen. Myös yksikön toimintatavat ja –periaatteet tulee tukeutua tähän ajatukseen – ollaan mahdollisimman lähellä lasta häntä kunnioittaen ja kuunnellen.

Yhteisöllisyys

Tutkimustulokset osoittavat, että sijaishuollon arvopohjaan kuuluu vahvana osana yhteisöllisyys. Yhteisöllisyyden henki on työntekijälähtöistä ja siihen voidaan ajatella kuuluvan sekä työntekijöiden välinen yhteisöllisyys että koko yksikköä koskeva yhteisöllisyys. Haapaniemi (2011, 76) toteaa, että yhteisöllisyys on osa tiettyä yhteisöä ja arvona se luo jokaiselle yhteisön jäsenelle turvallisuuden ja osallisuuden tunnetta. Yhteisöllä voidaan ajatella olevan yhteiset tavoitteet sekä toimintakulttuuri tavoitteiden saavuttamiseksi. Yhteisöllisyyteen tähtäävä kasvatustyö on siitä vastaavien henkilöiden, eli kasvattajien vastuulla. Heidän vastuullaan on huolehtia siitä, että kasvatettavista tulisi täysivaltaisia yhteiskunnan jäseniä. (Haapaniemi 2011, 76.)

Lastensuojelun sijaishuollossa yhteisöllisyyden voidaan nähdä rakentuvan työelämän pelisääntöjen kunnioittamisesta ja työntekijän ammatillisuudesta. Yleisesti ottaen työtehtävän menestyksekkäästi suorittamisen ehtona on, että työntekijä on tietoinen omasta perustehtävästään. Perustehtävästään perillä oleminen edellyttää työntekijältä muun muassa työn tavoitteiden, työajan, työajan sekä tarvittavien tietojen ja taitojen tietämistä ja tuntemista (Järvensivu 2010, 40-41). Työelämän pelisääntönä voidaan myös pitää erilaisuuden hyväksymistä ja ymmärrystä siitä, että jokaisen työntekijän persoonatekijöillä ja henkilökohtaisilla vahvuuksilla ja erityisosaamisilla on positiivinen lähtökohta lapsen kasvulle ja kehitykselle. Syvänen, Tikkamäki, Loppela, Tappura, Kasvio & Toikko (2015, 100) toteavat, että hyvin usein työyhteisöissä korostuu työnhallinnan tilan problematiikkaa, jossa työntekijät keskittävät voimavaransa odotukseen siitä, että työkaverit toimisivat samalla tavalla kuin he itse. Tämä on sinänsä inhimillistä, mutta epärealistista, ja on

omiaan heikentämään erilaisuuden hyväksymistä ja yksilöllisyyden kunnioittamista. (Syvänen ym. 2015, 100).

Erilaisuus ja vahvuudet täytyy ottaa huomioon työssä ja sitä tulee hyödyntää. Jaetaan omat vahvuudet ja hyödynnetään niitä.

Peruseriaate ala kuin ala, kyllä työntekijän täytyy ymmärtää, että täällä ollaan töissä. Täällä yhteisössä toimitaan tietyllä tavalla.

Työntekijät usein luulee, ettei saa olla yksilöitä, mutta myös yhteisöä tulee kunnioittaa..

Joudutaan varmaan jokainen jatkuvasti käymään työntekijän kanssa, käymään keskusteluja missä se raja menee, milloin voin päättää teenkö tämän asian vai en.

Yhteisöllisyyttä ylläpitävät tekijät ovat osa työntekijän ammattitaitoa ja ammatillisuutta. Näihin tutkimustulosten mukaan kuuluu oleellisesti vastuun kantaminen sekä suunnitelmallinen ja pitkäjänteinen työote. Kun pohditaan edellä mainittuja seikkoja, ne vaativat työntekijältä paljon ponnistuksia ja ennen kaikkea toistoja. Työntekijällä tulee olla ymmärrys siitä, että kasvatustyö on hidas prosessi.

Kannan vastuun.

..ohjataan arvojen suuntaiseen toimintaan.

..oikeudenmukaisuus, tasa-arvo, kunnioitus, ammatillisuus, arvostus, osallisuus, rehellisyys..

..arvokeskustelua esimerkiksi omaohjaajakeskusteluissa..

Raskasta työtä, rahan säästäminen esimerkki – ruohonjuuritasolta aloitetaan.

Lastensuojelulaitoksessa on tärkeää myös pohtia muutoksen ja pysyvyyden suhdetta sekä ennakkointia. Toisaalta muutosta on tärkeä oppia sietämään, koska kuten tutkimustulokset osoittavat, lapsen siirtyessä itsenäiseen elämään ei omassa asunnossa järjestetä yhteisöllisiä viikkopalavereja. Myöskään tietyt toiminnat yleisesti ottaenkaan eivät automaattisesti järjesty lapselle, vaan lapsi muokkaa oman arkensa opitun varassa. Opitut rutiinit eivät välttämättä toimi enää samalla tavoin, kuin laitosaikoina.

Opetetaan oikeaan arkeen.

Täytyy opettaa siedättämääinkin muutoksia.

Toisaalta taas erityisesti psyykkisesti hyvin hauraan lapsen kuntoutumisen alussa pysyvien rakenteiden tarjoaminen on ensiarvoisen tärkeää. Myös autismin kirjon lapsille arjen struktuurit ja johdonmukaisuus ovat tärkeitä toimintakyvyn ylläpitämiseksi unohtamatta kuitenkin, että rutiinit ovat olennainen osa vanhemmuutta ja kasvatusta kenen tahansa lapsen kohdalla. Dufva & Koivunen (2012, 162-163) toteavat, että erityisesti ADHD-oireisten lasten kanssa säännölliset rutiinit ja päivärytmi, sääntöjen selkeys ja niistä kiinni pitäminen, struktuurien ja johdonmukaisuuden tärkeudet korostuvat. Samat tarpeet korostuvat myös psyykkisesti hauraan lapsen kohtaamisessa, kasvattamisessa ja ohjaamisessa, kuten Bruce D. Perry (2014,8) on selvittänyt artikkelissaan *Helping Traumatized Children*. Hänen mukaansa pysyvyyden, ennustettavuuden ja säännönmukaisuuden tarjoaminen traumatisoituneelle lapselle on hyvän hoidon lähtökohta. Jos toimitaan tämän lähtökohdan vastaisesti, traumatisoitunut lapsi kokee yleensä tällaisen käyttäytymisen pelottavana Bruce D. Perryn (2014, 8) mukaan.

Olemisen sietämisen keveys. Struktuurit tärkeitä..

Nuoren positiivinen ja realistinen minäkuva

Nuoren positiivinen ja realistinen minä-kuva voidaan tutkimustulosten mukaan sijaishuollossa saavuttaa vahvan aikuisuuden, lapsesta välittämisen ja rajojen asettamisen avulla. Vahvaan aikuisuuteen kuuluu vastuukysymysten sisäistäminen, eli ajatus siitä, että ensinnäkin aikuisen rooliin kuuluu opettaa lasta toimimaan arvojen suuntaisesti ja lapsi on aikuisesta – tässä yhteydessä työntekijästä – riippuvainen oppiessaan ja omaksuessaan arvoja. Jantusen & Ojasen (2011, 40) mukaan se, miten lapsen arvomaailma rakentuu, ei kuitenkaan ole suoraan verrannollinen aikuisen esimerkkiin. Kuitenkin esimerkillisyydellä on suuri vaikutus siihen, miten lapsen sisäinen maailma rakentuu. Työntekijänä on tärkeää tiedostaa mitkä ovat ne arvot, joiden varaan lastensuojelutyön tulisi perustua sekä tunnistaa myös mahdollinen eroavaisuus omien arvojen ja työn arvojen välillä.

Arvoja määritelty henkilökunnan ja asiakkaiden kanssa jaettavaksi -- arvon mitta yksiköissä on se, miten lapset puhuu kokemuksen kautta, miten arvot toteutuu, esimerkiksi oikeudenmukaisuus.

..oikeudenmukaisuus, tasa-arvo, kunnioitus, ammatillisuus, arvostus, osallisuus, rehellisyys..

Lapsesta täytyy ennen kaikkea välittää. Täytyy omata aitoa kiinnostusta sekä halua auttaa lasta hädässä ja tehdä tätä työkseen. Tämän lähtökohdan voidaan ajatella välittyvän suoraan lapselle. Bruce D. Perryn (2014, 8) toteaa, että traumatisoituneen lapsen kanssa työskentelevän on oltava samaan aikaan hoitava, välittävä ja lohduttava. Myönteisellä ajattelulla ja Jantusen & Ojasen (2011, 41) käyttämällä käsitteellä rakkaudellisella mielenkiinnolla on suotuisa vaikutus myös lapsen kykyyn hahmottaa elämä positiivisella tavalla. Tulokset osoittavat myös kiitollisuuden opettelemisen tärkeyden.

pohjaton tyytymättömyys ja valittaminen, ja mitä kaikkea hyvää elämässä on.

..kiitollisuuden opettaminen tärkeää.

Tutkimustuloksista nousi vahvasti myös esille kokonaisvaltainen yksilöllisyyden kunnioittaminen, mikä näkyy työyhteisössä, mutta myös lapsen kohtaamisessa. Lapsen yksilöllinen kohtelu määräytyy jo lastensuojelulain (417/2007) perusteella ja lapsikeskeinen työote ja lapsen yksilöllisyyden kunnioittaminen ovat elinehtoja lastensuojelutyössä. (Niemelä 2005, 57). Tämän lisäksi työn tavoitteena on tukea lapsen oman ajattelukykyyn kehittymistä siten, ettei rakenteita luoda liian tiukoiksi tarjoamalla jokaiseen tilanteeseen valmis reagoititapa. Tämä tukee lapsen itsenäisyyttä, mutta myös yksilöllisyyttä.

Pidetään kiinni yhteisön säännöstä, mutta miten minä kohtaan lapsen yksilöllisesti siinä tilanteessa.

Ei tarjota valmista reagoititapaa.

Rakkauden lisäksi tarvitaan rajat. Solasaari (2011, 30) pohtii rakkauden ja rajojen merkitystä suhteessa lapsen arvomaailman kehittymiseen. Heidän mukaansa kasvattamiseen liittyvään keskusteluun on liittynyt ajatus siitä, että lapsi tarvitsee kahta asiaa, rakkautta ja rajoja. He pohtivat myös sitä, voidaanko ajatella lapsen saavan liikaa jompaakumpaa. Aikuisen voidaan kuitenkin ajatella olevan päätoiminen arvojen, rakkauden ja rajojen, tarjoaja. Sijaishuollon työntekijän yksi perustehtävä on opettaa lapselle rajoja, jotka todennäköisesti ovat häneltä puuttuneet tai hämärtyneet. Mannerheimin Lastensuojeluliiton Vanhempainnetin mukaan rajojen opettelemisen avulla lapsi oppii itsehillintää, ottamaan huomioon toisten tarpeita, pelisääntöjä, kantamaan vastuuta ikätasonsa mukaisesti ja auttaa lasta hahmottamaan itsensä totuudenmukaisesti, millä on vaikutusta myös lapsen positiivisen ja realistisen minä-kuvan kehittymiselle. Rajat myös suojelevat lasta. (Manner-

heimin Lastensuojeluliitto 2016.) Rajojen asettamiseen liittyy myös ajatus vahvasta aikuisuudesta, mitä käsiteltiin jo aikaisemmin. Jantusen & Ojasen (2011, 41) mukaan vahvaan aikuisuuteen kuuluu uskallus rajoittaa lasta, jos hänen toimintansa ei ole arvojen suuntaista. Myös Mannerheimin Lastensuojeluliitto (2016) vahvistaa, että huolimatta siitä, vaikka lapsi reagoisi rajojen asettamiseen vastustellen, ei aikuisen ole syytä tätä pelästyä tai hermostua.

Rajojen asettamiseen kuuluu oleellisesti vastuullisuuden ja oikeudenmukaisuuden arvojen sisäistäminen, mutta myös itsenäisyyden tukeminen. Vastuullisuuteen opettaminen ei ole koskaan helppoa, mutta lasten kanssa tehtävään vastuullisuuden opetteluun on olemassa myös erilaisia työkaluja, kuten esimerkiksi syy-seuraussuhteen hahmottaminen ABC-mallin avulla. Goldstein, Glick & Gibbs (1998, 89) ovat kehittäneet ART- menetelmän (Aggression Replacement Training), jossa opetellaan muun muassa sosiaalisia taitoja ja moraalista päättelyä tällaisen syy-seuraussuhteen avulla. Heidän luomansa mallin nimi on tutummin käytetty ”häsläämispäiväkirja”, jossa lapsen kanssa pohditaan haasteellisen tilanteen jälkeen muun muassa mitä tapahtui, mitä kukin teki ja kuinka lapsi käyttäytyi. ART-menetelmää käytetään paljon lastensuojelutyössä.

Tehnyt väärin, korvaa tai korjaa rikkomansa tavarat, oppii tätä kautta. Tärkeä mieltä minkälainen käytäntö kenellekin muksulle oikea ratkaisu.

..opetetaan lapselle vastuullisuutta, syy-seuraus-suhdetta

Tasapainoilu lapsen toimintakyvyn ja psyykkisen tilan kanssa, jotta kyettäis enemmän kokeileen yhteisössä, jotta lapsi oppisi itsenäistymään.

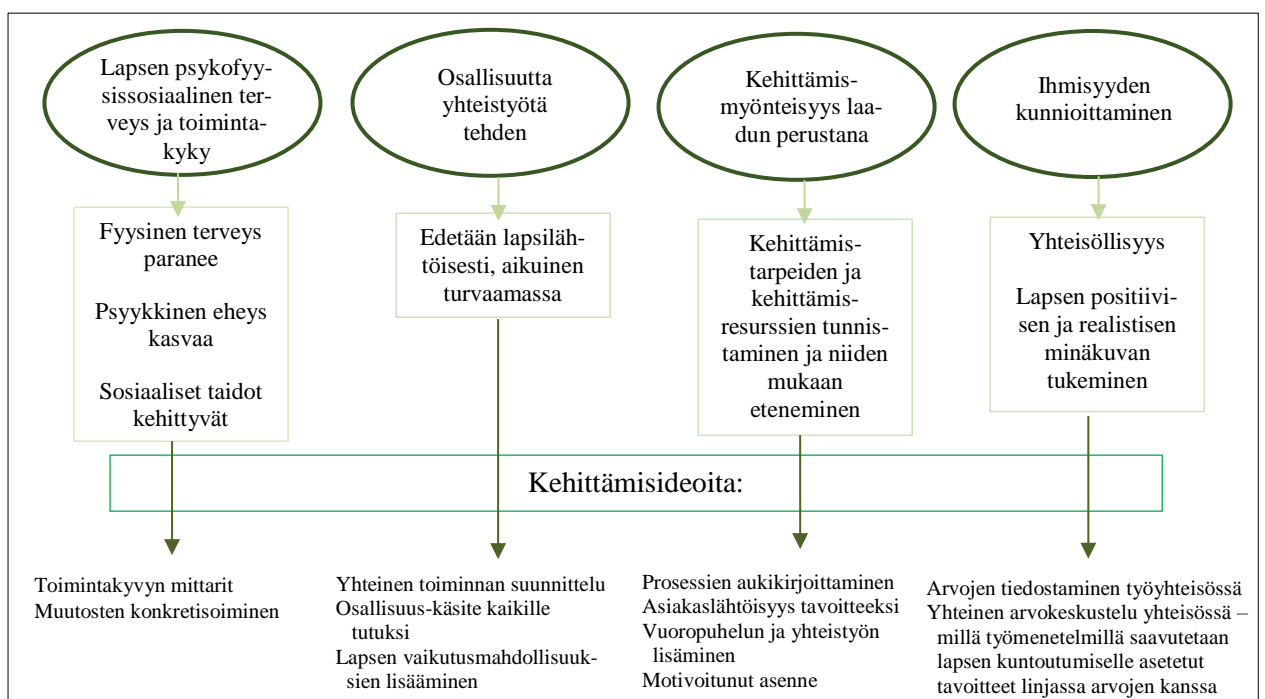
Sijaishuollossa tärkeää on lapsen kanssa yhdessä tulevaisuuteen suuntautuminen. Lapsella on lastensuojelulain (417/2007) mukaan oikeus jälkihuoltoon (lastensuojelulaki 75 §). Jälkihuollon perusedellytyksenä on riittävän toimeentulon takaaminen ja asumisen järjestäminen, mutta kuten koko lastensuojeluprosessissa niin myös jälkihuoltoa suunniteltaessa toimitaan lapsen yksilöllisten tarpeiden mukaan. Jälkihuoltopalveluun voi kuulua esimerkiksi koulunkäynnissä tukemista, omasta kodista huolehtimisen opettelua, keskusteluapua tai yhteiskunnan palveluissa ohjaamista. Joka tapauksessa kynnyksien siirtyä laitososolusuhteista kohti itsenäistä elämää on korkea ja ympärivuorokautinen aikuisen tuki voi poistua kokonaan 18 vuotta täytettäessä. Tämän vuoksi itsenäisyyden tukeminen on ensiarvoisen tärkeää ja sen tulee olla kokonaisvaltaista, sijoituksen jälkeinen aika huomiioon ottaen. Jälkihuollon ohjauspalvelu on vapaaehtoista nuorelle.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimustuloksista muotoutui neljä käsitettä, joiden yhteisestä vaikutuksesta lastensuojelun sijaishuollon kehityssuunta on kaiken kaikkiaan myönteinen, mutta myös kehitettävää löytyy. Tutkimustulokset osoittavat, että lastensuojelun sijaishuolto vaikuttaa lapsen elämään hyvin kokonaisvaltaisesti, parantaen sekä lapsen psykofyysisosiaalista toimintakykyä, että terveyttä. Osallisuuden tukemisen voidaan ajatella olevan lapsen ja aikuisen välinen yhteistyöprosessi, jossa edetään lapsen ehdoilla, mutta aikuisjohtoisesti. Kun taas tarkastellaan sijaishuollon laadun kehittämistä, tarvitaan ennen kaikkea myönteistä suhtautumista kehittämiseen. Tarpeiden tai resurssien puute ei saa poissulkea itse kehittämistyöhön ryhtymistä. Kehittämistarpeita koettiin olevan esimerkiksi itse lastensuojeluprosessissa, mutta myös sijaishuollon työntekijän perustehtävään liittyen. Tärkeimpänä arvona sijaishuollon työtä tehdessä pidetään kokonaisvaltaista ihmisyyden kunnioittamista, jossa huomioituna on sekä työntekijä- että lapsinäkökulma.

6.1 Kehittäminen jatkossa

Tutkimustulokset muodostivat selkeän kokonaiskuvan siitä työstä, mitä Sijan henkilökunta tekee päivittäin lasten laadukkaan sijaishuollon takaamiseksi ja heidän lapsuutensa turvaamiseksi. Oheinen kuvio 3 konkretisoi niitä sijaishuollon menestystekijöitä, joita tämä opinnäytetyö kokosi.

KUVIO 3: Sijaishuollon menestystekijät

Sijaishuolto tarjoaa lapselle sellaiset puitteet, jotka tukevat kokonaisvaltaisesti hänen kasvuaan ja kehitystään. Kuten tutkimustulokset osoittivat, lapsen kokonaisvaltainen terveydentila kohenee huomattavasti ikään kuin tavoitteena ”terve sielu terveessä ruumiissa”. Vaikuttavuuden mittareita eli muutostekijöitä voidaan ajatella olevan lapsen fyysisen terveydentilan muutokset, psyykkisessä eheydessä tapahtuvat muutokset sekä lapsen sosiaalisten taitojen kehittyminen. Näiden todentaminen on sijaishuollon vaikuttavuuden mittaamista. Todentamista tapahtuu päivittäin kirjaamisten, keskusteluiden ja yhteydenpidon välityksellä ja tulokset osoittavat, minkälaisia muutoksia sijaishuollossa olevien lasten voinnissa tapahtuu.

Vaikuttavuuden arviointia varten on myös olemassa itse prosessiin suunniteltuja mittareita, joiden avulla varsinainen muutos saadaan konkretisoitua, eli mistä on lähdetty ja mihin on päästy. Tällaisia mittareita on viime vuosina kehitetty runsaasti. Osa niistä on vapaasti löydettävissä ja julkisesti jaossa kaikkien käytettäväksi ja osa on kaupallistettu. Yksiköt voivat myös kehitellä omia vaikuttavuuden arvioinnin mittareitaan esimerkiksi sosiaalisten taitojen kehittymistä kuvaamaan. Lapsen kokemusten selvittäminen ja niiden muutosten konkretisoiminen, jotka ovat vaikuttaneet myönteisesti vaikeassa elämäntilanteessa, olisi henkilökunnan mielestä tärkeää ottaa osaksi sijaishuollon arkityötä. Näitä huomioita ei välttämättä tule aktiivisesti arkityössä dokumentoiduksi, vaikka ne tulisikin huomioiduksi yhteisön sisällä.

Tutkimustulosten mukaan lapsen osallistaminen on jokapäiväistä ja se on sijaishuollon arjen työn lähtökohta. Aikuiset ja lapset eivät toimi yksiköissä irrallaan toisistaan, vaan arkea tulisi henkilökunnan mielestä rakentaa yhdessä yhteisten toimintojen avulla. Arjen yhteisiin toimintoihin kuuluu yhdessä toiminnan suunnitteleminen ja yhdessä päätösten tekeminen. Aikuisten tehtävänä on luoda turvalliset puitteet ja tarjota lapsille jatkuvasti valinnan paikkoja. Ensiarvoisen tärkeää on ottaa huomioon lapsen kehitystaso ja suunnitella osallistamisen keinot tämän mukaisesti. Jokainen lapsi on yksilö ja jokaisella lapsella on oikeus osallistua. Lapsen kyvyn osallistua voidaan ajatella kasvavan sitä mukaa, kun lapsen psyykinen eheys kasvaa ja kehittyy.

Hyviä osallistamisen keinoja ovat muun muassa lapsen säännöllinen rohkaiseminen mielipiteen ilmaisemiseen ja palautteen antoon, omaohjaajakeskusteluissa osallisuuden käsitteen korostaminen ja säännölliset yhteisökokoukset, joissa yhdessä lasten kanssa suunnitellaan yksikön arkea kaikkien mielipiteet huomioon ottaen. Henkilökunta koki, että

työyhteisöissä olisi tärkeää aktiivisesti pohtia osallisuuden käsitettä ja lisätä niitä paikkoja, joissa lapsi pääsee osallistumaan ja vaikuttamaan. Lisäksi osallisuuden tunteen toteutumista olisi tärkeää selvittää myös lapselta itseltään.

Kun lastensuojeluyksikön tilaa pohditaan laadun ja kehittämistyön näkökulmista, olennaisen tärkeää on hahmottaa sekä tarpeet että resurssit, joiden mukaan kehittämistyö suunnitellaan. Tämä on ensiarvoisen tärkeää, jotta itse kehittämistyöhön voidaan ryhtyä ja jotta kehittämistyö saataisiin myös vietyä loppuun tavoitteellisesti. Mikä laatutyössä nousi tutkimustuloksista esille, oli se, että koko työ olisi henkilökunnan mukaan aukikirjoitettua ja tarkkaan kuvattua huolimatta siitä, vaikka lastensuojelutyö on dynaamista ja vaatii työntekijältään jatkuvaa tilannearviota. Laatutyöhön kuuluu asiakaslähtöisyyden tavoittelu, kirjattu toiminta-ajatus, kuvatut prosessit, prosesseja tukevat rakenteet sekä jatkuva arviointi (Laaksonen 2005, 257). Sijaishuollossa ensisijaisena laadun kriteerinä voidaan pitää lapsen edun toteutumista. Kun laatua kehitetään edellä mainituilla tavoilla, ei resursseja kulu esimerkiksi epäselvän perustehtävän tai työn epäselvien tavoitteiden pohtimiseen, vaan kyetään täysipainoisesti keskittymään lapsen edun toteutumiseen.

Vuoropuhelua yksiköiden välillä tulisi henkilökunnan mielestä lisätä ja jakaa tietoa hyvistä lastensuojelun työkäytännöistä. Tällaisen yhteistyöprosessin käynnistäminen tarvitsee ennen kaikkea puheenjohtajuutta ja prosessin johtamista, jotta hyväksi koetut toimintatavat saataisiin resursoitua yhteiseen käyttöön. Tätä näkeekin nykyään paljon esimerkiksi erilaisten ilmaisluentojen järjestämisenä ja alueellisena yhteistyönä. Laatu- ja kehittämistyöhön ryhtyminen edellyttää ennen kaikkea innostunutta ja motivoitunutta asennetta ja ymmärrystä siitä, että jo pienellä panoksella ja idealla voi olla suuri, positiivinen vaikutus yksikön arjen toimivuuteen, millä taas on suoria vaikutuksia siihen, miten lapsi mieltää sijaishuollon vaikuttavaksi ja turvalliseksi.

Arvot toimivat sijaishuollossa kivijalkana, mikä määrittää vaikuttavuutta, osallisuuden astetta ja työn laatua. Tutkimustulosten perusteella sijaishuollossa on nähtävissä kokonaisvaltainen ihmisyyden kunnioittamisen arvo, mikä on tärkeä lähtökohta lasten kanssa tehtävälle työlle. Sijaishuolto on vahvasti sidottu yhteisöllisyyteen, minkä mukaan työyhteisössä tulee olla yhteisesti valitut arvot, eettiset periaatteet ja toimintatavat. Yhteisöllisen luonteensa puolesta yhteisöön lukeutuu myös asiakkaana olevat lapset, perheet ja muut verkostot. Näin voidaan ajatella yhteisöllisyyden arvon kuuluvan sijaishuollon ar-

voperustaan. Tutkimustulokset osoittivat myös, että kaikessa toiminnassa tavoitteena tulee olla lapsen sekä positiivisen että realistisen minä-kuvan kehittyminen. Henkilökunta koki, että koko työyhteisön tulisi yhdessä pohtia niitä työmenetelmiä ja –kaluja, joiden avulla nämä arvot – yhteisöllisyys ja lapsen positiivisen ja realistisen minä-kuvan tukeminen toteutuvat unohtamatta lapsen muuta verkostoa arvokeskusteluun osallistamisessa.

Haasteet

Teemoja käsitellessä nousi esiin myös selkeitä yhteiskunnallisia haasteita, jotka vaikeuttavat tai osaltaan jopa estävät hyvän työn tekemistä. Yleisesti ottaen keskustelua sosiaali- ja terveystalouden nykytilasta ja tulevaisuudesta on käyty paljon myös hallitustasolla, tuleva SOTE-uudistus omana jännitysmomenttinaan keskusteluissa. Keskustelua sijaishuollon hyödyistä, haitoista ja haasteista tulisi korostaa ja ne tulisi olla kaikilla yhteiskunnassa tiedossa. Tuntemus ja tietämys lastensuojelupalveluista tulisi olla samalla tavalla universaalia, kuin terveystaloussakin, vaikka eivät olisikaan kaikille kansalaisille tarpeellista palvelua. Nyt lastensuojelupalveluja tarkastellessa ja ammattilaisia kuunnellessa näyttäisi siltä, että pääasiassa lastensuojelun sijaishuollon nykytilasta ovat tietoisia vain asiakasperheet ja ne työntekijät, jotka palvelua tarjoavat ja jotka tuntevat kyseisen asiakaskunnan tekemällä työtä heidän kanssaan. Kun todetaan, että lastensuojeluprosessissa on haasteita – mitä se kertoo sellaiselle henkilölle, jolla ei ole kosketusta prosessiin saati lapseen, joka tällaista erityistä yhteiskunnan tarjoamaan palvelua tarvitsee? Mitä on lapsen kaltoinkohtelu? Entä mitä tarkoittaa, kun resurssit eivät lastensuojelussa riitä?

Sijaishuoltoa haastavat ennen kaikkea epärealistiset sijoitusajat, jotka voivat olla jopa vain kolmen kuukauden mittaisia. Tämä ei välttämättä ole paras ratkaisu, jos lapsella on taustallaan koko elinhistoriansa verran haasteita. Myös lapsen iällä sijoituksen hetkellä on merkitystä siihen, minkä pituisesta sijoituksesta on järkevää puhua. Esimerkiksi 17-vuotiaalle päihdekierteeseen ajautuneelle nuorelle kolmen kuukauden pysäytysjakso voi olla hyödyllinen, mutta tätä nuoremmalle lapselle, joka on joutunut kenties koko lapsuutensa kärsimään vanhempiensa kaltoinkohtelusta, muutamasta kuukaudesta ei ole järkevää keskustella. Koko lastensuojeluprosessiin kuuluvien tahojen olisi tärkeää pohtia, mikä on kunkin lapsen sijoituksen tavoite suhteessa aikaikkunaan, ottaen huomioon, että lapsella tulee olla sijaishuoltoprosessin jälkeen tarvittavat työkalut valmistautua aikuisuuteen ja itsenäiseen elämiseen. Kauaskantoista ajattelua tulisi pohtia ja selvittää, säästääkö tällainen oikeasti yhteiskunnan resursseja.

Henkilökunnan mielestä tärkeää olisi myös suunnitella sijaishuolto ja lastensuojelun asiakkuus linjassa niin, että hoito kohdistuisi koko perheeseen ja koko verkosto kuntoutuisi. Hyvin usein perhe jää yksin lapsen ollessa sijoituksessa eikä perhettä kyetä tarpeeksi osallistamaan prosessissa. Yleisesti ottaen lastensuojelulaitosten asema on alisteinen ja sosiaalialan ammattilainen on jatkuvan arvioinnin kohteena. Usein luottamuksen puute estää hyvän yhteistyön tekemisen. Sosiaalialan ammattilaiset ovat ammattikunta, joka joutuu jatkuvasti todistelemaan työtään samalla, kun työskennellään äärimmäisen vaikeiden asioiden kanssa. Yhä enemmän olisi syytä pohtia ovatko odotukset sijaishuollosta realistisia ja onko kaikilla totuudenmukaista kuvaa siitä, mitä työ todellisuudessa on.

Lastensuojeluyksiköissä on valvovan viranomaisen asettamat säädökset ja ohjeistukset, joiden mukaan arki tulee rakentua. Yksi haaste jo sinänsä on luoda laitosolosuhteista mahdollisimman kodinomaiset virallisten ohjeistusten puitteissa. Sijaishuollon laadun kehittämistä pohtiessa harmillisesti myös törmäämme hyvin rajoittavaan tekijään, rahaan. Se sanelee mitä ostetaan, mistä ja kuinka paljon. Samalla tavoin se vaikuttaa myös sosiaalipalveluissa – mitä ostetaan, mistä ja kuinka pitkäksi aikaa. Kilpailutus ja hankintalaki ovat muuttaneet palvelun hankintapäätöstä siten, että määrittävänä tekijänä on usein palvelun hinta, ei niinkään laatu.

Kun pohditaan mitkä tahot haastavat lastensuojelutyön arvomaailmaa, löytyy tähänkin tekijöitä. Nykyään lastensuojelun arvopohjaa yrittää horjuttaa jatkuva taloudellinen hyötyajattelu. Resurssien perään on vuosikausia turhaan huudeltu ja nyt on alettu laittaa jopa lapsia kiireellisyysjärjestykseen. Arvokeskustelua käydessään Partanen (2005, 9) peräänkuuluttaa myös sitä tosiasiaa, että lapset, jotka nykypäivänä asetetaan kiireellisyysjärjestykseen, ovat heidät kiireellisyysjärjestykseen laittaneiden tulevaisuuden toivoja, heidän hoitajiaan ja arvokkaan vanhuuden takaajiaan. Tuleeko tätä ajatelleeksi kukaan? Lasten kanssa tehtävä arvotyöskentely on myös usein hyvin vaativaa ja hidasta, koska lapset voivat tulla kovan tai täysin erilaisen arvomaailman omaavista perheistä. Näin ollen esimerkiksi lähimmäisen kunnioittaminen, yksilöllinen kohtelu, oikeudenmukaisuus tai turvallisuus voivat olla lapselle täysin vieraita asioita sijaishuoltoyksikköön tullessaan, kuten henkilökunta nosti esille.

Lapsen on hyvä olla tietoinen ympärillään tapahtuvista yhteiskunnallisista muutoksista, mutta aikuisen tehtävä on suojella lasta niiltä. Lapsen suojelemista ei ole jättää kertomatta ikävistä asioista ja niistä rajoituksista, joita esimerkiksi talous asettaa. Turvalliseen ja

vahvaan aikuisuuteen kuuluu luoda uusia toimintamalleja, joilla edelleen mahdollistetaan ja turvataan lapsen kasvu ja kehitys. Lasta tulee suojella viimeiseen asti yhtä arvokkaasti ja laadukkaasti, vaikka yhteiskunnassa tapahtuisi mitä. Resurssit saattavat vaihdella ja vähentyä, mutta itse lapsen kohteluun ja kohtaamiseen ne eivät saa vaikuttaa.

6.2 Tutkimuksen luotettavuuden tarkastelua

Tämä tutkimus toteutettiin osana Pirkanmaan Sijaishuoltoyksiköiden Yhdistys ry:n, eli Sijan toiminnan laadun kehittämistyötä. Tutkimuksen tarkoitus, tavoite ja tutkimusmenetelmä suunniteltiin yhteistyössä työelämän kanssa, jolloin myös tutkittava pääsi osallistumaan ja vaikuttamaan siihen, mitä halutaan tutkia sekä osittain myös millä tavoin. Tutkimus räätälöitiin vastaamaan suoraan työelämän tarvetta. Kohderyhmällä oli mahdollisuus koko opinnäytetyöprosessin ajan olla mukana pohtimassa ja suunnittelemassa mitä ja minkälaista hyötyä tutkimuksella halutaan tavoitella, mikä osaltaan lisää tutkimuksen luotettavuutta. Tälle tutkimukselle asetettujen tarkoituserien ja tavoitteiden lisäksi on tarkoitus kannustaa Sijan henkilökuntaa kehittämistyöhön sekä kriittisesti tarkastelemaan työtään löytäen siitä sekä vahvuuksia, että kehittämisen alueita. Opinnäytetyöprosessiin mukaanlähtemisvaiheessa tuli jo esille, että tämä tutkimus on vain yksi osa Sijan tekemää laatutyötä, jolloin tutkimustulokset voivat viitoittaa mihin suuntaan Sija etenee seuraavaksi. Kohderyhmää edusti Sijan henkilökunnasta ainoastaan yhdistyksen hallituksen jäsenet, jotka toimivat myös esimiehinä Sijan jäsenyrityksissä. Luotettavuutta olisi lisännyt työntekijöiden paikallaolo, mitä ei voitu aikataulullisesti, resursoinnin puitteissa eikä tiedonkulullisesti kuitenkaan järjestää. Luotettavuutta olisi lisännyt myös itse asiakkaiden, eli lasten, osallistaminen tutkimuksen tekoon ja kehittämistyöhön, mikä lienee Sijassa jo seuraavana kehittämislistalla.

Laadullisessa tutkimuksessa on otettava huomioon, että tutkimuksen toteuttaminen vaatii luonnollisia olosuhteita ja tutkittavan äänen tulemistä kuuluviin. Tämä voi tehdä viitekehystä löyhän. Myös tiedonkeruun avoimuuteen liittyy haasteita. Mitä avoimempi ote valitaan, sitä vaikeampi etukäteen on pohtia tiedonkeruuseen liittyviä eettisiä seikkoja. (Tuomi & Sarajarvi 2006, 125.) Palvelumuotoilun idea oli mukana mukailemassa tutkimusmenetelmää, mutta lopullisen kohderyhmän muotouduttua ei varsinaiseen asiakaslähtöiseen palvelun kehittämiseen vielä tässä kehittämistyön vaiheessa ryhdytty, koska itse asiakkaat puuttuivat kohderyhmästä.

Aineistonkeruumenetelmänä käytettiin osallistavaa ideariihettä, jossa teemat olivat etukäteen päätetty. Kohderyhmä oli tietoinen sekä tarkoituksesta, tavoitteista, tutkimusmenetelmästä että aikataulusta. Ideariihirunko oli strukturoitu ja ideariihettä johti tutkija, joka etukäteen laaditun rungon perusteella päätti mistä keskustellaan ja kuinka pitkään. Kohderyhmällä oli mahdollisuus vastata avoimesti. Aineistonkeruumenetelmänä ideariihi oli toimiva juuri tähän tarkoitukseen ja lisäksi myös luotettava, koska sen pohjalta tehtiin yhdessä miellekarttamuistiinpanot fläppitaululle ja kolmetuntinen keskustelu nauhoitettiin kokonaisuudessaan. Tutkimuksen luotettavuutta lisäävät aineistonkeruun huolellinen suunnittelu ja näkyväksi tekeminen sekä tutkimustulosten analyysivaiheen tarkkuus ja myös sen näkyväksi tekeminen. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa analyysivaihe ja luotettavuuden arviointi liittyvät tiiviisti toisiinsa. Luotettavuuden kiteyttää ajatus siitä, että voiko lukija myös itse allekirjoittaa tutkimustulokset johtopäätöksineen. (Eskola 2005, 210.)

Myös tutkijan ja tutkittavan asemat toisiinsa nähden haastavat pohtimaan etiikan ja moraalin kysymyksiä. Toisin kuin arkielämässä, tutkittava on tietyllä tapaa alisteisessa asemassa tutkijaansa nähden. Tässä tutkimuksessa kohderyhmä oli motivoitunut itse tutkimuksen tekoon, koska tutkimustarve oli heiltä lähtöisin. Tämän lisäksi tutkijan ja tutkittavan välillä ei ollut muuta sidettä, kuin kyseisen kehittämispäivän ja ideariihen toteuttaminen. Keskustelun etenemistä voidaan ajatella edistäneen sekä tutkijan että tutkittavien yhteinen jaettu kiinnostus ja ymmärrys tutkimusaihetta kohtaan, sekä halu kehittää alaa yleisesti ottaen. Kyseessä ei myöskään ollut arviointitutkimus, mikä olisi saattanut heikentää tai vaikeuttaa keskustelun avoimuutta. (Tuomi & Sarajärvi 2006, 125.)

Hirsjärvi, Remes & Sajavaara (2007, 226) määrittävät tutkimuksen reliabeliuuden ja validiuden seuraavilla tavoilla: reliabelius eli mittaustulosten toistettavuus tarkoittaa sitä, kuinka tutkimustulokset ovat toistettavissa esimerkiksi tutkijasta riippumatta; validius eli pätevyys taas sitä, onko mitattu juuri sitä, mikä oli alkuperäinen tarkoitus. Tämän tutkimuksen tulokset voidaan ajatella olevan pysyviä, koska tutkimustehtävinä oli pohtia si- jaishuollon hyötyä ja haasteita tavoitteena työn kehittäminen. Tutkimustuloksia tarkastellessa voidaan myös todeta, että tutkimus menetelmineen oli validi, koska tutkimuskysymyksiin tuli selkeät vastaukset ja tutkimustulokset olivat analysoitavissa. Eskolan (2005, 211) mukaan tutkimuksen luotettavuutta ei kuitenkaan ratkaista pelkästään reliabiliteetin ja validiteetin avulla, koska pääasiallinen luotettavuuden kriteeri on tutkija itse. Tämä tarkoittaa sitä, että luotettavuuden arvioinnin kohteena on koko tutkimusprosessi.

Mikä kvalitatiiviselle tutkimukselle on luonteenomaista, ei aineiston koko ole määräävä tekijä luotettavuuden todentamiseksi (Alasuutari (2011, 39). Luotettavuutta voidaan kuitenkin tarkastella myös aineiston merkittävyyden, riittävyyden, kattavuuden, arvioitavuuden ja toistettavuuden näkökulmista. Yhteiskunnallista merkittävyyttä pohtiessa tutkijalla on oltava jokin motiivi ja halu tutkia valittua tutkimuskohdetta ja tarpeen mukaan kyettävä puolustamaan tutkimustarvetta ja tätä myötä aineistoaan. Tässä tutkimuksessa tutkijan henkilökohtaisena motiivina on myös halu lastensuojelutyön kehittämiseksi ja kehittymiseksi. Aineiston riittävyyttä ja kattavuutta pohtiessa kvalitatiivisen tutkimuksen tekoon ryhtyessä on vaikea etukäteen ennakoida tulevan aineiston kokoa eikä aineiston keräämisessä tule olla liian ahne. Tämän vuoksi aineistonkeruun suunnittelu ja valmistelu on tärkeää, jotta olennainen tieto tulisi kerätyksi. Kattavuutta pohtiessa olennaista on, ettei tulkintoja tehdä satunnaisten poimintojen varassa, vaan tulkinnat perustetaan johdonmukaisesti koko aineisto huomioon ottaen. Toistettavuus tarkoittaa sitä, että analyysivaiheessa käytetyt luokittelut ja tulkintasäännöt ovat esitetty mahdollisimman tarkasti ja tutkijan on mahdollista tehdä samat johtopäätökset yhä uudelleen ja uudelleen aineistonsa pohjalta. Arvioitavuus tarkoittaa taas sitä, että lukija kykenee hahmottamaan johdonmukaisuuden tutkijan päättelystä. (Eskola 2005, 214-216.)

Tutkimus tuotti sellaista tietoa, jonka pohjalta Sijan on mahdollista jatkaa tarkempaa kehittämistyötään yksiköissä. Tutkimustulokset toivat esiin yksiköiden tekemää hyvää työtä, mutta myös tarpeen tuoda niitä esiin laajemmassa kontekstissa. Lisäksi tutkimus toi esiin myös niitä tekijöitä, joihin yksiköissä olisi hyvä paneutua jatkossa tarkemmin työn kehittämisen näkökulmasta.

7 POHDINTA

Erityisesti sijaishuollon vaikuttavuutta pohtiessani tulen joka kerta kysyneeksi mikä tavoite on asetettu lapsen suojelemiseksi. Onko kyse lapsesta, joka on jäänyt täysin vaille hoivaa ja huolenpitoa vai kenties nuorukainen, joka syystä tai toisesta on murrosikäisenä ajautunut rikoksen tai päihteiden tielle ydinperheestään huolimatta. Mikä on tarkoituksenmukaista saavuttaa, siihen täytyy myös vaikuttaa. Mikä on vaikuttavuuden mitta?

Samalla, kun lasta on opetettava elämään nykyhetkessä ja siihen vaikuttavien arvojen suuntaisesti, on lasta jo valmisteltava kohti tulevaisuutta ja itsenäistä elämistä. Toisaalta tämä tosiasia ei liene suuresti poikkeavan kotikasvatuksen periaatteista.

Sijaishuoltoyksiköissä on vahva yhteisöllisyyden henki, jota ainakin omaan työhistoriaani peilaten on myös yritetty paikoin vähentää juuri tukeaksemme lasten yksilöllisyyttä ja osallisuutta. Yhteinen toiminta ja arki toki kasvattavat, mutta oman työhistoriaani peilaten itsemääräämisoikeuden käsite herätti työyhteisön pohtimaan sitä, tarvitseeko lapsen aina osallistua yhteiseen toimintaan tiettyinä hetkenä viikossa. Tällöin liikumme herkällä alueella, jossa punnitaan sekä yksilöllisyyden että yhteisöllisyyden tärkeyttä. Kuten tutkimustulokset osoittavat, aikuisen ja lapsen rooleja tulisi avata enemmän. Ajatus siitä, että aikuinen päättää ei saa pelottaa lasta eikä aikuista itseään, mutta myöskään ajatus siitä, että lapsi saa sanoa mielipiteensä ja vaikuttaa, ei saa pelottaa aikuista. Lapsen osallisuuden tukeminen ja sen kannattaminen vaatii aktiivista ponnistelua päivittäin. Työntekijöinä me saatamme joutua puntaroimaan samanaikaisesti onko jonkun lapsen passiivisuus osallistua ja sen kunnioittaminen oikea ratkaisu kussakin tilanteessa, ja millä tavoin taas oikeaoppisesti kykenemme ohjaamaan päinvastaisesti käyttäytyvää lasta osallistumaan hänen omaan asiaansa lapsen rooliin kuuluvalla tavalla.

Kun pohditaan sijaishuoltoa tarjoavien yksiköiden palvelun laatua ja asianmukaisuutta, kaiken pohtimani jälkeen tulen ajatelleeksi määräytyvätkö nämäkin vain henkilökohtaisten mielikuvien varassa. Tavanomaista kun harmillisesti on, että sijaishuoltoprosessiin osallistuvilla henkilöillä ei välttämättä ole keskenään samansuuntaista mielipidettä siitä, onko sijaishuollolle asetetut tavoitteet linjassa lapsen edun kanssa, onko tehtävä työ asianmukaista tai välitetäänkö lapsesta tarpeeksi. Jokainen heistä kuitenkin on avainhenkilö lapsen asiassa. Voimme vain kuvitella, miten lapsen etu toteutuu tällaisessa ristiriitaisessa ilmapiirissä ja mitä sijaishuollon vaikuttavuus on tässä tapauksessa? Lapsi on kenties

saatu fyysiseen turvaan, mutta mitä muuta hän oppii tästä tilanteesta. Usein sijaishuollossa voi kohdata myös tilanteita, joissa lapsella on ollut erityisen huonot oltavat kotona, mutta pahoinvointisuus ja tyytymättömyys jatkuvat myös sijaishuollossa. Myös tällöin on toki hyvä tarkistaa työn käytänteitä sekä hoidon ja kasvatuksen asianmukaisuutta, mutta on myös tärkeää hyväksyä ja nähdä, että lapsi voi pahoin kaikesta saamastaan tuesta, turvasta ja välittämisestä huolimatta. Lapsi ei välttämättä kykene ottamaan vastaan apua, jos hän vasta sijaishuollossa ollessaan ensimmäistä kertaa elämässään kokee tulensa välitetyksi. Pösö (2004, 204) pohtii joudutaanko sijaishuoltoon vai päästäänkö sinne. Mitä tapahtuu, jos sijaishuoltoa olisikin tarvittu? Tai mitä tapahtuu, jos kotioloja olisikin voitu parantaa? Mielestäni tämä keskustelu tulee käydä yhteisesti ja avoimesti. Kenties tämän avulla tavoitteet olisivat yhteneväiset, mikä osaltaan vaikuttaisi sijaishuollon arvostuksen ja vaikuttavuuden lisääntymiseen. Sijaishuollon perimmäistä tarkoitusta ei tule unohtaa. Miksi lapset sijoitetaan pois kotoaan laitokseen, jos he eivät tarvitse rajoja ja sääntöjä?

Valtakunnallisen vuoropuhelun ja vankan arvoperustan lisäksi sijaishuollossa tarvitaan vahvaa ammattitaitoa. Tämä näkyy työntekijän kykynä pysyä vahvana lapsen ollessa heikoilla; kykynä löytää ratkaisuja vaikeissa tilanteissa ja kykynä olla samaan aikaan sekä rajojen asettaja, että empaattinen. Nämähän ovat asioita, joita jokaisen vanhemman tarvitsee omaksua rooliinsa, mutta lastensuojelun ammattilaisina me emme ole lasten vanhempia, vaan ammatillisia työntekijöitä. Laaksosen & Kemppaisen (2005, 65) mukaan ammatillisuudessa piilee sudenkuoppa, mihin myös harmillisesti oman työhistorian varrella olen törmännyt monesta eri näkökulmasta. Jos vaikuttavuuden mittarina lapsen kohdalla on ollut tarve saada ympärilleen turvalliset, välittävät aikuiset sekä kiintymyssuhteen ja luottamuksen syntyminen, estääkö ammatillisesti toimiminen tällaisen tavoitteen saavuttamisen? Lastensuojelun sijaishuollon työntekijän yksityiselämän ja työn rajaaminen ovat toki tärkeitä asioita. Raja on löydettävä, omaa elämäänsä on suojeltava ja tietynlainen etäisyys on pidettävä. Onko kuitenkin uhkana, että lapsi jää vaille sitä, mitä hän eniten kaipaisi? Muistan selvästi noin kymmenen vuoden takaa yhden kommentin erään sijaishuoltonuoren suusta. Millä tavoin ammatillisuus mitataan, kun palaute lapsen suusta on tällaista?

Mutta te pääsette joka ilta täältä kotiin.

Kun lastensuojelutyön selkeitä hyötyjä ja haasteita on tarkasteltu, mielenkiintoista on seuraavaksi siirtyä ajattelemaan laatikon ulkopuolelle. Tällaista ajattelutapaa ja innovointia kenties tarvittaisiin enemmän, mikä haastaisi kehittämään rakenteita ja toimintatapoja – ja kenties lakia. Vuoropuhelua toki käydään ja yhteistyötä tehdään, mutta voisivatko ne olla tehokkaampaa? Usein haasteena on tonttien tarkka rajanveto ja yrityssalaisuudet, mitkä osaltaan estävät hyvien työkäytäntöjen ja ideoiden jakamisen. Samaten kun pohditaan sitä, kuinka vähän lapsen kokemusmaailmaa lastensuojelussa on tutkittu, on hidasteena saattanut olla vaikeus kohdata ja haastatella esimerkiksi erityisyksikössä asuvaa nuorta. Myös lastensuojeluala herkkyytensä ja tarkan salassapitovelvollisuutensa vuoksi vaikeuttaa tietynlaisen julkisen puhumisen ja julkituomisen. Yksityisyyden suoja on tarkkaa, mikä säteilee myös puuttumisen ja puheeksi ottamisen asteeseen. Mikä paradoksaalisinta, ihmiset itse estävät kehittämistyön, mikä taas johtuu rakenteista, jotka ihmiset ovat itse luoneet. Usein ristiriitoja aiheuttaa myös ajattelu liiallisesta aikuisjohtoisuudesta tai liiallisesti lapsilähtöisyydestä. Mitäs jos kuitenkin pitäytyisimme näissä perinteisissä rooleissa kukin niitä kunnioittaen?

Elämme jatkuvassa muutoksessa, jossa ihmisen kuin ihmisen on sopeuduttava uuteen tilanteeseen. Sotia ja talouskriisejä on ollut kautta aikojen, ja niiden jälkeen yhteiskunta on hakenut paikkaansa ja löytänyt taas hetkeksi uuden tavan toimia. Kun suojelemme ja välitämme lapsesta, se ei maksa mitään. Tätä lähtökohtaa tulisi suojella viimeiseen asti siitä huolimatta, että resurssit muuttuvat ympärillämme. Tärkeää on tiedostaa muutos ympärillämme, mutta suuntautua toiveikkaana tulevaisuuteen, lapsia suojellen, heitä osallistaen, työn laatua jatkuvasti kehittäen sekä arvoja vaalien.

LÄHTEET

Alasuutari, P. 2011. Laadullinen tutkimus 2.0. Riika: InPrint.

Attendo Vilppu Oy. Viitattu: 6.11.2016
<http://www.attendo.fi/yksikk%C3%B6/attendo-vilppu>

Bruce D. Perry. 2014. Helping Traumatized Children. A Brief Overview for Caregivers. The ChildTrauma Academy. Viitattu: 6.11.2016
https://childtrauma.org/wp-content/uploads/2014/01/Helping_Traumatized_Children_Caregivers_Perry1.pdf

Doyle, J., J. 2007. Child Protection and Child Outcomes: Measuring the Effects of Foster Care. The American Economic Review. American Economic Association 97 (5). 1583-1610 (28).

Dufva, V. & Koivunen, M. 2012. ADHD. Diagnosointi, hoito ja hyvä arki. Juva: Bookwell Oy.

Eskola, J. & Suoranta, J. 2005. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Goldstein, A., P., Glick, B. & Gibbs, J., C. 1998. ART. Aggression Replacement Training. Helsinki: Nord Print.

Haapaniemi, R. 2011. Yhteisöllisyys ja kasvatusyhteisöt. Teoksessa Jantunen, T. & Ojanen, E. (toim.) Arvot kasvatuksessa. Latvia: Livonia Print, 76.

Heino, T., Hyry, S., Ikäheimo, S., Kuronen, M. & Rajala, R. 2016. Lasten kodin ulkopuolelle sijoittamisen syyt, taustat, palvelut ja kustannukset. HuosTa-hankkeen 2014-2015 päätulokset. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Tampere: Suomen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print.

Heinonen, H. 2016. Lastensuojelu ja lapsen etu. Teoksessa Törrönen, M., Hänninen, K., Jouttimäki, P., Lento-Lundén, T., Salovaara, P. & Veistilä, M. (toim.) Vastavuoroinen sosiaalityö. 2016. Tallinna: Tallinna Raamatutrükikoja OÜ, 243.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Holvikoti Oy. Viitattu: 25.1.2016
<http://www.holvikoti.fi/>

Hurtig, J. 2006. Lasten tieto sosiaalityön haasteena. Teoksessa Forsberg, H., Ritala-Koskinen, A. & Törrönen, M. Lapset ja sosiaalityö – kohtaamisia, menetelmiä ja tiedon uudelleenarviointia. Juva: WS Bookwell Oy, 167.

In Vivo Oy Kyröskartano. Viitattu: 25.1.2016
<http://www.avacap.fi/wb/pages/kyrF6skartano.php>

Juhila, K. 2011. Sosiaalityöntekijöinä ja asiakkaina. Riika: InPrint.

Jämsän Nuorisokoti. Viitattu: 12.11.2016.
<http://www.jamsannuorisokoti.fi/>

Järvensivu, A. 2010. Tapaus työelämä ja voiko sitä muuttaa? Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy.

Kaarikoto. 2016. Viitattu: 26.1.2016.
<http://www.kaarikoto.fi/>

Kananoja, A., Lähteinen, M. & Marjamäki, P. 2011. Sosiaalityön käsikirja. Tallinna: Tallinna Raamattutrukikoda.

Kehitysvammaliitto. 2011. Toimintakyvyn ja elämänlaadun arviointi. Päivitetty: 10.03.2011. Viitattu: 8.11.2016.
<http://www.kehitysvammaliitto.fi/suomeksi/koulutus/arviointipalvelut/toimintakyvyn-ja-elamanlaadun-arviointi/>

Kela. Kuntoutuspalvelut. Tuloksellisuus. 2012. GAS-menetelmä. Päivitetty: 6.7.2016. Viitattu: 8.11.2016
<http://www.kela.fi/gas-menetelma>

Keränen, E., Nissinen, P., Saarnio, T. & Salminen, M. 2001. Sosiaalityön uudet ulottuvuudet. Vantaa: Tummavuoren Kirjapaino Oy.

Kumpuniitty Oy. Viitattu: 26.1.2016.
<http://yritys.soon.fi/kumpuniitty/Versio2/yritysesittely.htm>

Kuntaliitto. 2009. LapsiARVI-kriteerit – perusvaatimukset lastensuojelupalvelujen laadulle. Opas laadun arviointiin ja kehittämiseen. Kuntaliiton verkkojulkaisu. Helsinki: Suomen Kuntaliitto. Viitattu: 7.8.2016.
<http://shop.kunnat.net/download.php?filename=uploads/p090204105230P.pdf>

Laakso, R. 2009. Arjen rutiinit ja yllätykset. Etnografia lastenkotityöstä. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy.

Laaksonen, S. 2004. Huostaanoton, sijaishuollon ja jälkihuollon laatu. Teoksessa Puonti, A., Saarnio, T. & Hujala, A. (toim.) Lastensuojelu tänään. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 257.

Laine, A., Ruishalme, O., Salervo, P., Sivén, T. & Välimäki, P. 2009. Opi ja ohjaa sosi-aali- ja terveystalalla. 8.painos. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.

Laki sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 29.4.2005/272.

Laki yksityisistä sosiaalipalveluista 22.7.2011/922.

Lastensuojelun Keskusliitto. Lastensuojelun perusta. Viitattu: 7.8.2016.
<http://www.lastensuojelu.info/fi/lastensuojelun-perusta.html>

Lastensuojelun Keskusliitto. Valtakunnalliset sijaishuollon päivät. Päivitetty: 6.5.2013. Viitattu: 30.10.2016.

<https://www.lskl.fi/verkkouutiset/ilmoittautuminen-valtakunnallisille-sijaishuollon-paiville-on-alkanut-2/>

Lastensuojelulaki 13.4.2007/417.

Lastenkoti Laukko. Viitattu: 26.1.2016.

<http://www.lastenkotilaukko.fi/>

Lehtinen, N. 2012. Neuropsykiatrisen hoidon ja lääkehoidon erityispiirteet. Autismisäätiö. Päivitetty: 21.11.2012. Viitattu: 7.11.2016.

<http://www.eteva.fi/Global/Tiedostot/Eteva/Kehitysvammapsykiatria/Neuropsykiatrisen%20hoidon%20ja.pdf>

Mannerheimin Lastensuojeluliitto. Rajojen asettaminen. Vanhempainnetti. Viitattu: 7.11.2016

http://www.mll.fi/vanhempainnetti/tietokulma/vanhemmuus_ja_kasvatus/rajojen_asettaminen/

Matiimi Oy. Viitattu: 26.1.2016.

<http://www.matiimi.fi/>

Mannerheimin Lastensuojeluliitto. Vanhempainnetti.

http://www.mll.fi/vanhempainnetti/tietokulma/vanhemmuus_ja_kasvatus/rajojen_asettaminen/

Miettinen, S. (toim.) 2001. Palvelumuotoilu – uusia menetelmiä käyttäjätiedon hankintaan ja hyödyntämiseen.

Mikkola, P. 1999. Laadun elementit sijaishuollossa. Sijaishuollon neuvottelukunnan julkaisuja 14. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy.

Muukkonen, T. & Paasivirta, A. (toim.) 2012. Lupa kehittää. Innostavaa ja yhteisöllistä oppimista lastensuojelussa. Soccan ja Heikki Waris –instituutin julkaisusarja nro 27. Helsinki.

Oranen, M. 2008. Mitä mieltä? Mitä mieltä! Lasten osallisuus lastensuojelun kehittämisessä. Ensi- ja turvakotien liiton raportti 7. Helsinki: Multiprint.

Paasivirta, A. 2012. Yhteisöllisen kehittämisen kulmakivet. Teoksessa Muukkonen, T. & Paasivirta, A. (toim.) Lupa kehittää. Innostavaa ja yhteisöllistä oppimista lastensuojelussa. Soccan ja Heikki Waris –instituutin julkaisusarja nro 27. Helsinki, 31.

Partanen, I. 2005. Arvot ja eettiset periaatteet toiminnan kulmakivenä – dialogi sijaishuollon käytännön ja Martti Lindqvistin ajatusten välillä. Teoksessa Laaksonen, S. & Kemppainen, M. (toim.) Oljista, risuista vai tiilestä? Artikkeleja hoidon laatua tukevista tekijöistä sijaishuollossa. Laituri-projekti. Sijaishuollon neuvottelukunnan julkaisuja 20. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 7-18.

Niemelä, H. 2005. Lapsikeskeinen sijaishuolto. Mitä tekisin, jos tämä olisi oma lapseni? Teoksessa Laaksonen, S. & Kemppainen, M. (toim.) Oljista, risuista vai tiilestä? Artikkeleja hoidon laatua tukevista tekijöistä sijaishuollossa. Laituri-projekti. Sijaishuollon neuvottelukunnan julkaisuja 20. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 57-62.

Niiranen, L. & Väyrynen, S. 2011. Eettiset haasteet lastensuojelun sosiaalityön prosessissa. Teoksessa Pehkonen & Väänänen-Fomin (toim.) Sosiaalityön arvot ja etiikka. Juva: Bookwell Oy, 164-165.

Pohjola, A., Kemppainen, T. & Väyrynen, S. (toim.). 2012. Sosiaalityön vaikuttavuus. Tampere: Juvenes Print.

Pösö, T. Kasvatustyö sijaishuollossa. 2004. Teoksessa Puonti, A., Saarnio, T. & Hujala, A. (toim.) Lastensuojelu tänään. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 205-210.

Punkanen, T. 2001. Mielenterveystyö ammattina. Tampere: Tammer-Paino Oy.

Perhekoti Muuttolintu. Viitattu: 26.1.2016.

<http://perhekotimuuttolintu.wix.com/sijaishuoltopaikat#!muuttolintu-lyly/c1nmb>

Reivinen, J. & Vähäkylä, L. (toim.) 2013. Ketä kiinnostaa? Lasten ja nuorten hyvinvointi ja syrjäytyminen. Tallinna: Tallinna Raamatutrükikoda.

Rousu, S. & Holma, T. 2004. Lastensuojelupalvelujen onnistumisen arviointi. Suomen Kuntaliitto. Jyväskylä: Kirjapaino Oma Oy.

Rousu, S. & Holma, T. 2004. Lastensuojelupalvelujen kustannukset ja hinnoittelu. Suomen Kuntaliitto. Jyväskylä: Kirjapaino Oma Oy.

Rousu, S. & Holma, T. 2003. Lastensuojelupalvelujen hankinta ja tuottaminen. Suomen Kuntaliitto. Helsinki: Kuntatalon painatuskeskus.

Ryhmäkoti Raide Oy. Viitattu: 26.1.2016.

<http://www.raide.fi/>

Röykkä, M. 2015. Mitä vaaditaan vaikuttavuuden mittaamiseen sote-palvelujen hankinnoissa? Julkaistu: 22.4.2015. Päivitetty: 22.4.2015. Luettu: 14.8.2016.

<http://www.hankinnat.fi/fi/malleja-ja-lainsaadantoa/hankintauutisia/kolumnit/vieras-kyna-roykka/Sivut/default.aspx>

Saastamoinen K. 2010. Lapsen asema sijaishuollossa. Käsikirja arjen toimintaan. Helsinki: Edita Prima Oy.

Skinnari, S. 2011. Kasvu ja kasvatustieteet ihmisyhteisöissä. Teoksessa Jantunen, T. & Ojanen, E. (toim.) Arvot kasvatuksessa. Latvia: Livonia Print, 17.

Solasaari, U. 2011. Arvot, rakkaus ja rajat. Teoksessa Jantunen, T. & Ojanen, E. (toim.) Arvot kasvatuksessa. Latvia: Livonia Print, 30-41.

Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valvira. 2016. Omavalvonta sosiaalipalveluissa. Päivitetty: 13.7.2016. Viitattu: 7.8.2016.

<http://www.valvira.fi/sosiaalihuolto/sosiaalihuollon-valvonta/omavalvonta>

Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valvira. 2013. Ohje. Lasten itsemääräämisoikeuden toteutuminen lastensuojelun sijaishuollossa. Päivitetty: 15.3.2013. Viitattu: 1.11.2016

https://www.valvira.fi/documents/14444/22511/Lasten_itsemaaraamisoikeuden_toteutuminen.pdf

Sosiaali- ja terveysministeriö. Lastensuojelun laatusuositus. Selvityksiä 2014:4. Tampere: Suomen Yliopistopaino Oy.

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2013. Toimiva lastensuojelu. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 19. Selvitysryhmän loppuraportti. Viitattu: 26.1.2016
https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/126183/Toimiva%20lastensuojelu%20loppuraportti_final_19062013.pdf?sequence=1

Stenberg, J. 2010. Lapsen osallisina pienryhmäkoti Riihisen arjessa. Teoksessa Tanskanen, I. & Timonen-Kallio, E. (toim.) Lasten ja nuorten osallisuuden tukeminen lastensuojelutyössä. Turun ammattikorkeakoulun oppimateriaaleja 51. Tampere: Tampereen yliopistopaino – Juvenes Print Oy, 54-80.

Suomen perustuslaki 11.6.1999/731.
 Suomen Standardisoimisliitto SFS ry. Viitattu: 23.10.2016.
<http://www.sfs.fi/iso9000>

Suomen Lastensuojelupalvelut Relativum Oy. Viitattu: 12.11.2016.
<http://www.relativum.fi/>

Syvänen, S., Tikkamäki, K., Loppela, K., Tappura, S., Kasvio, A. & Toikko, T. 2015. Dialoginen johtaminen. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy.

Talentia. Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö. Viitattu: 23.10.2016.
<http://www.talentia.fi/talentia/arvot>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2016. Hyvät käytännöt. Päivitetty: 7.1.2016. Viitattu: 27.7.2016.
<https://www.thl.fi/fi/tutkimus-ja-asiantuntijatyo/hankkeet-ja-ohjelmat/sokra/arviointi/hyvät-kaytannot>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2015. Lastensuojelun käsikirja. Osallisuus. Päivitetty: 21.12.2015. Viitattu: 28.1.2016
<https://www.thl.fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lasten-osallisuus>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2016. Lastensuojelun käsikirja. Rajoitustoimenpiteet sijaishuollossa. Viitattu: 12.8.2016
<https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/rajoitustoimenpiteet-sijaishuollossa>

Timonen-Kallio, E. 2010. Lapsen osallisuuden vahvistaminen lastensuojelutyön keskiössä. Teoksessa Tanskanen, I. & Timonen-Kallio, E. (toim.) Lasten ja nuorten osallisuuden tukeminen lastensuojelutyössä. Turun ammattikorkeakoulun oppimateriaaleja 51. Tampere: Tampereen yliopistopaino – Juvenes Print Oy, 6-7.

Timonen-Kallio, E. 2009. Työmenetelmät ammatillisten käytäntöjen vahvistajina. Teoksessa Tanskanen, I. & Timonen-Kallio, E. (toim.) Lastensuojelun hyvät työkäytännöt. Turun ammattikorkeakoulun oppimateriaaleja 44. Tampere: Tampereen yliopistopaino – Juvenes Print Oy, 8-12.

Toikko, T. 2012. Sosiaalipalvelujen kehityssuunnat. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy - Juvenes Print.

Toikko, T. & Rantanen, T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy - Juvenes Print

Tuomi, J. & Sarajarvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi Osakeyhtiö Oy.

Tuulaniemi, J. 2011. Palvelumuotoilu. Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino Oy.

Tuulimäen Nuorten ja Lasten Koti Oy. Viitattu: 26.1.2016.
<http://www.tuulimaenlastenkoti.fi/>

Vilkkö-Riihelä, A. 2003. Psyhyke – psykologian käsikirja. Porvoo: WS Bookwell Oy.

Yleissopimus lapsen oikeuksista 21.8.1991/60.

Ylikoski, T. 1999. Unohtuiko asiakas? Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

LIITTEET

Liite 1. Esitietolomake

1/3

Arvoisa tutkimukseen osallistuja,

olet osallistumassa Pirkanmaan Sijaishuoltoyksiköiden Yhdistys, eli Sijan toteuttamaan kehittämishankkeeseen, joka toteutetaan Tampereen ammattikorkeakoulun sosiaalialan (YAMK) –opinnäytetyönä. Tutkimus toteutetaan 31.8.2016 klo 9-12 yhteisenä kehittämispäivänä ja paikkana toimii -. Tutkimusmenetelmänä on osallistava ideariihä, jonka tarkoituksena on yhteisen keskustelun avulla tuottaa sellaista materiaalia, josta on hyötyä yksiköiden toiminnan ja laadun kehittämiseksi – toisin sanoen luodaan yhdessä sijaa yksityiselle lastensuojelutyölle.

Tutkimus valmistuu vuoden 2016 loppuun mennessä ja loppuraporttia on mahdollista pyytää luettavaksi tutkimuksen koordinaattorilta, Helena Kekonilta. Loppuraportti tulee Sijan käyttöön. Kehittämispäivä aloitetaan kyseisen esitietolomakkeen täyttämällä ja keskustelu etenee neljän teeman avulla, joita ovat: *vaikuttavuus, osallisuus, laatu ja arvot*. Esitietolomakkeella kysyttäviä tietoja käytetään tutkimuksen loppuraportissa yksiköiden kuvaus-kohdassa.

Yhteistyöterveisin, Katriina Jokinen, sosionomi (YAMK) –opiskelija, TAMK

katriina.jokinen@soc.tamk.fi / 0443253400

Yrityksen nimi	
Yksiköt (jos useampia)	
Perustettu (vuosi)	
Sijainti	
Henkilöstö (määrä)	
Asiakaspaikat (määrä)	
Vapaat asiakaspaikat	
Yhteyshenkilö/esimies	

Liite 2. Kehittämispäivän eteneminen

SIJAN KEHITTÄMISPÄIVÄ 2016

Aikataulu:

- 9:00 – 9:30 esittäytyminen ja esitietojen kerääminen
- 9:30 – 10:00 Teema nro 1: Vaikuttavuus
- 10:00 – 10:30 Teema nro 2: Osallisuus
- 10:30 – 11:00 Teema nro 3: Laatu
- 11:00 – 11:30 Teema nro 4: Arvot

Tarkoitus: Tutkimuksen tarkoituksena on olla osa Pirkanmaan Sijaishuoltoyksiköiden Yhdistyksen, eli Sijan jäsenyritysten toiminnan laadun kehittämistyötä ja tuoda esiin yksiköiden menestystekijöitä vaikuttavuuden, osallisuuden, laadun ja arvojen näkökulmasta.

Tavoitteet: Tutkimuksen tavoitteena on yhdenmukaistaa käytänteitä, vahvistaa yritysten tekemää laatutyötä, markkinoida yritysten toimintaa valtakunnallisesti ja korostaa sitä laadukasta työtä, jota työntekijät yksiköissään tekevät lasten ja nuorten hyväksi.

Kohdejoukko: Sijan jäsenyritysten henkilökunta.

Tutkimustehtävät: Tutkimustehtävinä on yhteistyössä henkilökunnan kanssa kuvata työn vaikuttavuutta ja lapsen osallisuutta työhön, kehittää yksiköiden tekemää laatutyötä sekä kartoittaa minkäläisten arvojen varaan sijaishuoltotyön tulisi perustua.

Tutkimuskysymykset:

1. Mitkä ovat hyviä keinoja lisäämään sijaishuollon vaikuttavuutta?
2. Minkälaista on lapsen hyvä osallisuus sijaishuollossa?
3. Mitä asioita lastensuojelutyössä olisi hyvä kehittää sijaishuollon laadun näkökulmasta?
4. Mitkä arvot ovat tärkeimpiä sijaishuoltotyötä tehdessä?

Teema 1: Vaikuttavuus
<ul style="list-style-type: none"> -Minkälaisia edistysaskelia me olemme ottaneet viime aikoina, mitä hyvää palautetta olemme saaneet? Asiakas-, työntekijä- ja yhteistyökumppanitaso -Missä olemme erityisesti onnistuneet yksikön elinkaaren aikana? -Mitkä ovat olleet selkeitä kompastuskiviä? Mikä ei toimi? -Minkälaisella työotteella/työmenetelmillä on todettu meidän yksikössämme olevan parhaimmat vaikutukset? -Mitkä asiat lasten mielestä vaikuttavat positiivisimmin heidän tilanteisiinsa/elämäänsä yksikössä? Entä vanhempien? -Miten lasten ja nuorten elämäntilanne on muuttunut parempaan suuntaan? -Millä tavoin meidän työmme on suunnitelmallista? Esimerkkejä -Millä tavoin työn vaikuttavuutta ja työn tuloksia seurataan ja mitataan meidän yksikössämme? -Minkälaisia toimintakyvyn mittareita käytämme työssämme ja minkälaisista mittareista olisi hyötyä? Minkälaisia mittareita on olemassa? -Minkälainen asiakaspalautejärjestelmä yksikössä on käytössä ja milloin palautetta on kerätty viimeksi? -Miten meidän yksikössämme on helpointa kerätä palautetta asiakkaalta?

Tukisanoja: toimintakyvyn paraneminen, tavoitteiden saavuttaminen, asiakassuunnitelmien tarkastaminen säännöllisesti, palauteboxi, tiimivihko, mittarit: esim. TOIMI, GAS, Psyto, KETO

Teema 2: Osallisuus
<ul style="list-style-type: none"> -Millä tavoin me osallistamme lapsia ja nuoria yksikön arjessa? Esimerkkejä -Miten lapsen ääni näkyy päätöksenteossa ja toiminnan suunnittelussa? -Mitkä tekijät voivat olla esteenä lapsen osallisuuden toteutumiselle? -Missä asioissa lapsia ja nuoria voisi enemmän osallistaa ja vastuuttaa? -Miten lapsen omaisten osallisuus näkyy yksikön arjessa? -Minkälainen on lapsen tulotilanne? -Miten lasta valmennetaan sijoituksen jälkeiseen elämään? -Miten itsenäiseen toimimiseen kannustetaan ja valmennetaan? -Onko kaikilla samat oikeudet ja käytänteet, koskeeko kaikkia lapsia samat säännöt ja toimintaohjeet? -Onko yksikössä viikko-ohjelmaa, jonka sisältöön lapsi voi vaikuttaa? -Minkälaisia harrastuksia lapsilla on ja miten vapaa-aikaa suunnitellaan?

Tukisanoja: osallisuuden menetelmät, osallisuuden portaat, rohkaiseminen, omaohjaajakeskustelut, yhteisökokoukset, päiväkirja, rajoitustoimenpiteet vrt. seuraamukset, perheen päivät, kotiin tehtävä työ ja omaohjaajavierailut, itsenäistymisen portaat, kotiutuminen, oma huone, tulotilanne, kokonaisvaltainen osallisuus, itsenäistymiskansio, itsemääräämisoikeuden haasteet

Teema 3: Laatu

- Onko laatutyön käsite tuttua kaikille?
- Mitä lastensuojelulaitoksen laatutyöhön liittyy? Esimerkkejä
- Onko jokaisella tieto yksikön omavalvontasuunnitelmasta?
- Onko perehdytyskansion päivitys säännöllistä?
- Onko yksikössä nimetyt vastuualueet? Minkälaisia vastuualueita löytyy?
- Minkälaisia koulutuksia on käyty viime aikoina? Minkälaisille koulutuksille olisi tulevaisuudessa tarvetta?
- Mitä erityisosaamista meidän yksiköstämme löytyy? Tuleeko se hyödynnettyä?
- Minkälaisia tiimikäytäntöjä yksiköistä löytyy?
- Minkälaisia kehittämispäiviä yksiköt ovat viettäneet?
- Moniammatillisuus – esimerkkejä kunkin yksikön tiimeistä. Keitä kuuluu?
- Keitä osallistuu asiakassuunnitelman laadintaan ja päivittämiseen?
- Onko yksiköiden käytänteet ja toimintaohjeet aukikirjoitettu? Työntekijä- ja asiakas-taso.
- Mitkä ovat meidän yksikkömme vahvuudet?
- Entäpä haasteet?
- Mikä tekee yksiköstämme erityisen ja parhaan mahdollisen lastensuojeluyksikön?

Tukisanoja: ohjaajan perustehtävä, sijaishuollon perustehtävä, prosessikuvaus, asiakassuunnitelma, organisaation ja palvelujärjestelmän tuntemus, vuosikello, kehityskeskustelut, omavalvontasuunnitelma, laatukäsikirja, henkilöstön pysyvyys, perehdyttäminen,

Erityisosaaminen: esim. perhetyö, lääkehoito, päihdetyö, traumatyö, terapiat, monikulttuurisuus, musiikki, luonto, liikunta, johtaminen, aggressiivisen asiakkaan kohtaaminen

Teema 4: Arvot

- Minkälaisia arvoja yrityksessämme/yksikössämme on?
- Puhummeko arvoista lasten kanssa?
- Onko yksikössämme jokin tietty vallitseva työmenetelmä/ideologia?
- Mistä ideat ja innovaatiot kumpuavat yksikköömme?
- Miten yksilöllisyys on huomioitu yksikössämme? Työntekijä- ja asiakas-taso
- Miten itsemääräämisoikeus näkyy yksikön arjessa?
- Ajatuksia me-hengestä ja yhteen hiileen puhaltamisesta.
- Miten työhyvinvointi näkyy arjessamme?
- Miten työturvallisuutta edistetään? Mitä on täytynyt muuttua?
- Onko yksikössämme tiedossa olevia muutostarpeita?
- Mikä sana kuvaisi yksikkömme ilmapiiriä hyvin?
- Miten asiakkailta saatu palaute hyödynnetään? Entä työyhteisön jäseneltä?
- Ajatuksia palautteenanto- ja vastaanottokyvystä.
- Mitä ajatuksia herää käsitteistä kasvattaminen, ohjaaminen ja kuntouttaminen?
- Mitä ajatuksia käsitteet jatkuva muutos ja pysyvyyden ylläpitäminen herättävät?

Tukisanoja: toisen kunnioittaminen ja toisesta välittäminen, lapsen ja aikuisen raja ja roolit, tasa-arvo, yhteisesti sovitut asiat, valmius kehittää toimintatapoja, struktuuri vs avoin kasvatus, yhteisöllisyys, seuraamukset, oikeudenmukaisuus vs tilanteittaisuus, erilaisuuden hyväksyminen

Liite 5. Yhdistyksen säännöt

3/3

1§

Yhdistyksen nimi ja kotipaikka

Yhdistyksen nimi on Pirkanmaan Sijaishuoltoyksiköiden Yhdistys ry. Yhdistyksen kotipaikka on Tampere.

2§

Tarkoitus ja toimintamuodot

Yhdistyksen tarkoituksena on:

1. Edistää yksityisten lastensuojelulaitosten ja perhekotien toimintaa ja niiden aseman edunvalvontaa.
2. Ottaa julkisesti tai lausunnoilla kantaa, ja tiedottaa lastensuojeluun sekä lastensuojelulaitoksia ja perhekoteja koskeviin lainsäädäntö- ja uudistushankkeisiin.
3. Kehittää ja monipuolistaa julkishallinnon ja lastensuojelulaitosten sekä perhekotien välistä vuorovaikutusta.
4. Tuottaa ammatillista tietoa ja materiaalia, jonka tavoitteena on kehittää sijaishuollon monipuolisuutta ja laadukkuutta.
5. Edistää lasten ja nuorten osallisuutta omaan sijaishuoltoprosessiin.
6. Tukea työssäjaksamista ja työhyvinvointia.
7. Järjestää koulutustilaisuuksia etupäässä yhdistyksen jäsenille ja halutessaan myös muille sidosryhmille.
8. Järjestää opintomatkoja lastensuojelun kannalta merkityksellisiin kohteisiin.
9. Kehittää yhdistyksen jäsenten välistä yhteistyötä.

3§

Aatteellinen sitoutuminen

Toiminta on poliittisesti ja uskonnollisesti sitoutumatonta.

4§

Jäsenet

Yhdistyksen jäseneksi voidaan hyväksyä yhdistyksen tarkoituksen hyväksyvä yksityinen henkilö, oikeuskelpoinen yhteisö tai säätiö. Jäsenet hyväksyy hakemuksesta yhdistyksen hallitus. Äänioikeus yhdistyksen kokouksissa on jäsenmaksun maksaneilla jäsenillä. Jäsenellä on oikeus erota yhdistyksestä ilmoittamalla siitä kirjallisesti hallitukselle tai sen puheenjohtajalle taikka ilmoittamalla siitä yhdistyksen kokouksessa pöytäkirjaan merkittäväksi.

5§

Toiminnan rahoittaminen

Toimintansa tukemiseksi yhdistys voi vastaanottaa lahjoituksia, testamentteja ja avustuksia. Yhdistys voi omistaa toimintaansa varten tarpeellista kiinteää ja irtainta omaisuutta, toimeenpanna rahankeräyksiä ja arpajaisia hankittuaan asianmukaisen luvan.

6§

Liittymis- ja jäsenmaksu

Jäseniltä perittävän liittymismaksun ja vuotuisen jäsenmaksun suuruudesta päättää yhdistyksen vuosikokous.

7§

Yhdistyksen kokoukset

Yhdistyksen vuosikokous pidetään vuosittain hallituksen määräämänä päivänä ennen ke-säkuun loppua. Yhdistyksen vuosikokouksessa jokaisella jäsenmaksun maksaneella jäse-nellä on yksi ääni. Päätökset tehdään yksinkertaisella äänten enemmistöllä. Äänten men-nessä tasan ratkaistaan vaalit arvalla. Muissa asioissa ratkaisee puheenjohtajan ääni.

Yhdistyksen vuosikokouksessa käsitellään seuraavat asiat:

1. Kokouksen avaus
2. Valitaan kokouksen puheenjohtaja, sihteeri, kaksi pöytäkirjantarkastajaa sekä kaksi äänten laskijaa
3. Todetaan kokouksen laillisuus ja päätösvaltaisuus
4. Hyväksytään kokouksen työjärjestys

5. Esitetään tilinpäätös, vuosikertomus ja tilintarkastajien lausunto
6. Päätetään tilinpäätöksen vahvistamisesta ja vastuuvapauden myöntämisestä hallituksen jäsenille ja muille tilivelvollisille
7. Vahvistetaan toimintasuunnitelma, tulo- ja menoarvio sekä liittymis- ja jäsenmaksun suuruus
8. Valitaan hallituksen puheenjohtaja ja muut jäsenet
9. Valitaan yksi tilintarkastaja ja varatilintarkastaja
10. Käsitellään kokouskutsussa mainitut asiat

Yhdistyksen kokoukset kutsutaan koolle vähintään seitsemän vuorokautta ennen kokousta sähköpostilla.

8§

Ylimääräinen kokous

Ylimääräinen kokous pidetään, kun hallitus katsoo siihen olevan aihetta tai 1/

10 äänioikeutetuista jäsenistä sitä vaatii. Kokous on pidettävä kolmenkymmenen vuorokauden kuluessa siitä, kun vaatimus pitämisestä on esitetty hallitukselle. Ylimääräinen kokous kutsutaan koolle samalla tavalla ja samassa ajassa kuin yhdistyksen varsinaiset kokoukset.

9§

Yhdistyksen asioiden hoitaminen

Yhdistyksen asioita hoitaa hallitus, johon kuuluvat vuosikokouksessa valitut puheenjohtaja ja 3-9 muuta varsinaista jäsentä sekä kaksi varajäsentä. Hallituksen toimikausi on vuosikokousten välinen aika. Hallitus valitsee keskuudestaan varapuheenjohtajan ja sihteerin, rahastonhoitajan ja muut tarvittavat toimihenkilöt hallitus voi valita keskuudestaan tai hallituksen ulkopuolelta. Hallitus kokoontuu puheenjohtajan tai hänen estyneenä ollessaan varapuheenjohtajan kutsusta, kun he katsovat olevan siihen aihetta, tai kun vähintään kaksi hallituksen jäsentä sitä vaatii. Hallitus on päätösvaltainen, kun vähintään puolet sen jäsenistä, puheenjohtaja tai varapuheenjohtaja mukaan luettuna on läsnä. Äänestykset ratkaistaan yksinkertaisella äänten enemmistöllä. Äänten mennessä tasan, ratkaisee puheenjohtajan ääni, vaaleissa kuitenkin arpa.

10 §

Toimikuntien ja jaostojen asettaminen

Yhdistyksen hallitus voi asettaa erikseen määrittelemiään tehtäviä varten toimikuntia ja jaostoja, jotka ovat vastuussa toiminnastaan hallitukselle.

11 §

Nimenkirjoitusoikeus

Yhdistyksen nimen kirjoittaa hallituksen puheenjohtaja tai varapuheenjohtaja tai sihteeri kukin yksin.

12 §

Toiminta- ja tilikausi

Yhdistyksen toiminta- ja tilikausi on kalenterivuosi. Tilinpäätös tarvittavine asiakirjoineen ja hallituksen vuosikertomus on annettava tilintarkastajalle viimeistään kolme viikkoa ennen vuosikokousta. Tilintarkastajan tulee antaa hallitukselle kirjallinen lausunto tilintarkastuksesta viimeistään kaksi viikkoa ennen vuosikokousta.

13 §

Sääntöjen muuttaminen

Päätös sääntöjen muuttamisesta ja yhdistyksen purkamisesta on tehtävä yhdistyksen kokouksessa vähintään kolmen neljäsosan (3/4) enemmistöllä annetuista äänistä. Kokouskutsussa on mainittava sääntöjen muuttamisesta tai yhdistyksen purkamisesta.

14 §

Yhdistyksen purkautuminen

Yhdistyksen purkautuessa käytetään yhdistyksen varat yhdistyksen tarkoituksen edistämiseen purkamisesta päättävän vuosikokouksen määräämällä tavalla.

15. §

Yhdistyslaki

Muutoin yhdistyksen toiminnassa noudatetaan voimassa olevaa yhdistyslakia.